

ROJ

kovara siyasî, kulturî û lêkolînî

sal 1
hejmar 1
çirî 1999

ROJ

kovara siyasi, kulturî û lîkolînî

sal 1
hejmar 1
çirî 1999

Xwedî

Komelaya Hewkariya Kurdistanê (KOM-KURD)

Redaksiyon

Kamil Hesar

Selîm Mûrad

Zînar Soran

Aboneî

Şexs 200 SER

Institution 250 SER

Hejmarek 50 SER

Pergala berg û rûpelan:

Dayê Hêvî

Postgiro 80855-2

Adres

Box 2016

176 02 Järfälla / Sweden

NAVEROK

Redaksiyon	
Roj Yeniden Çıkarken	3
Zinar Soran	
PYSK Gavek Dîrokî Bû	15
Rıfat Sefalı	
Birlikler Sürecinde Yeni Bir Tartışma	28
Lezgîn Salih	
Yekitî Pêwîst e, Lê Yekitiyek Çawa?	34
Kamîl Hesar	
Kürdistan'da İttifaklar Sorunu	37
Xidir Êso	
Em Li Rûmeta Xwe Xwedî Derkevin	53
Selîm Mûrad	
Seçim Sonuçları ve Türkiye'de Yaşanan Süreç	56
Hasan Yalçın	
Alevilikte Yetmiş iki Millet İnancı	70
Lokman Polat	
Üç Kuruluş Bildirisi Üzerine	74
RSDK	
Ji Gelê Me û Raya Giştî Re	77
Hasan Yıldız	
Sevr - Lozan Kutuplaşmasına Analitik Bir Yaklaşım	81
Xoybûn	
Destûra Giştî û Peymana Neteweyî	94

ROJ YENİDEN ÇIKARKEN

ve

2000'Lİ YILLARIN GÜNDEMİ

20. yüzyılı geride bırakırken

20. yüzyıl; savaş ve barışın, devrim ve karşı devrimin, umut ve umutsuzluğun yanyana ve içiçe yaşandığı, bilim ve teknolojinin dev adımlarla ilerlediği, tarihi ve toplumsal gelişmenin olağanüstü gelişme gösterdiği bir yüzyıl olarak geride kalıyor.

Bu günlerde insanlık yeni bir yüzyıla hazırlanıyor, herkes yeni bir arayış, umut ve beklenti içindedir. 20. yüzyılı değerlendirmek ve 21. yüzyıla hazırlanmak ülkelerin, toplumların, örgütlerin ve hatta bireylerin önemli gündem maddelerinden biridir.

Kürtler, özgürlükleri uğruna 19. yüzyılın yarısını ve 20. yüzyılı direnmeler ve savaşlar içinde geçirdiler. Buna rağmen geçen yüzyıl Kürt sorunu için çözümsüzlük yüzyılı oldu. 2000'li yıllarda Kürdistan hala dört parçaya bölünmüş uluslararası sömürge bir ülke statüsündedir. Kürt ulusu parçalanmış gerçekliği ve ulusal-demokratik haklarından yoksun oluşu ile dünyada örneği ender görülen uluslardan biridir. Bu, tarihsel bir kader değildir. Kürtler, mevcut durumu aşmak ve 21. yüzyılın başında kaderlerini değiştirmek, özgür ve bağımsız bir ulus olmak zorundadır.

Kürdistan ulusal demokratik hareketi 21. yüzyıla yeni bir program ve politika ile ve kendisini yenilemiş olarak girmek durumundadır. Kürt siyasi örgütlerinin, aydın ve araştırmacı çevrelerin, değişen dünya durumu ile ülke ve ulus olarak içinde bulunduğumuz süreci yeniden değerlendirmeleri gerekiyor. Kürdistan ulusal demokratik hareketi 20. yüzyıldan devraldığı sorunlarını aşmadan yeni yüzyılın gereklerini yerine getiremez. Çağdaşlaşma, yenilenme ve yeniden yapılanma 2000'li yılların başındaki programın çıkış noktaları olmalıdır.

Dünya eski dünya değildir

Son on yılda dünyada çok şey değişti. Sovyetler Birliği ve reel sosyalizmin çöküşü ardından bloklar ortadan kalktı, soğuk savaş sona erdi, değişen güç

denegeleriyle birlikte uluslararası alanda yeni bir durum ortaya çıktı. Dünya artık eski dünya değildir. Tüm çelişki ve çözümsüzlüklerine, yapısal ve sürekli olan bunalımlarına rağmen, kapitalist-emperyalist sistem tek kutuplu dünyada kendisini yegane alternatif olarak görüyor. ABD tarafından dayatılan "Yeni Dünya Düzeni" muhalif konumdaki ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketlerine hayat hakkı tanımıyor. Dünyaya tek başına hükmetmek isteyen ABD bölgesel ve uluslararası ilişkileri kendi çıkarları doğrultusunda yeniden düzenleme çabası içindedir.

Bir yandan globalleşme, küresellik, bütünleşme gibi kavramlarla ifade edilen bir gelişme ve bu temelde nisbi bir yumuşama süreci ortaya çıkarken, diğer yandan bölgesel alanda gerginlik ve çatışmalardan dolayı dünyanın bir çok alanında sıcak savaş ortamı yaşanmaktadır. Bir dünya savaşı tehlikesinin azalmasına karşın bölgesel savaşlarda artma görülmektedir. Dünyadaki mevcut durumun dikkat çeken çelişkili yanlarından biri de budur.

Sağ rüzgarlar esiyor

Geçici de olsa ağır bir yenilgiye uğrayan ve derin bir bunalım içinde olan sosyalizm dünya çapında prestij kaybına uğramıştır. Devrimci durum dibe vurmuş, sosyalizme duyulan güven ve sempati ağır darbe almıştır. Dünya genelinde sağ rüzgarlar esiyor. Sosyalizmin yenilgisi, ideolojilerdeki aşınma, etik değerlerdeki çürüme ve ortaya çıkan boşlukta dincilik hızla gelişirken, halkların boğazlaşması düzeyine varan milliyetçilik yeniden yükseliyor. Uluslararası alanda eşitlik ve adelete dayanmayan bir düzen egemendir, her şey çıkar ilişkileri ve güç dengeleriyle belirleniyor. Dünya yeni bir denge arayışı içindedir. Nükleer savaş tehlikesi tümenden ortadan kalkmış değildir. İnsanlığın yüzyıllar içinde yarattığı ortak değerler zayıflıyor. Bir çok ülkede bencillik, rüşvet, ahlaki ve toplumsal yozlaşma, uyuşturucu ve fuhuş vb. ürkütücü bir manzara haline gelmiştir. Geleceğe umut ve güvenle bakamayanların sayısı her geçen gün artıyor. Kapitalist sistem sorunlara cevap veremiyor, insanlık büyük bir arayış içindedir.

Kurtuluş yine de sosyalizmde

Bu durumun geçici olduğu ve uzun bir süre böyle gitmeyeceği bilinmelidir. İnsanlığın aydınlık bir gelecek, adalet, eşitlik, barış, demokrasi, kardeşlik ve dostluk ihtiyacı ve arayışı artarak sürüyor. Sosyalizmin üzerine çöken sis perdelerinin aralanacağı ve yeniden işçi ve emekçilerin, ezilen halkların, aydınlıkların gündemine gireceği günler uzak değildir. Bu süreçte sosyalistleri bekleyen görev moral değerlerini koruyarak geçmişin tarihsel

deneyimlerinden dersler çıkarmak ve sosyalizmi yeniden ayakları üzerine oturtmaktır. Yenilgilere ve acı deneylerine rağmen insanlığın kurtuluş yolu yine de sosyalizmedir. Engellere, yenilgi ve geri çekilmelere rağmen tarihin akışı bu yöndedir. Sosyalistler yılgınlığa kapılmadan bu bilinçle yollarına devam etmelidir.

Halklar özgür ve bağımsız olmak istiyor

Ulusal irtuluş hareketleri dünyada hala en önemli siyasi akım durumundadır. Bu durum dünyanın nesnel yapısından kaynaklanıyor. Yeryüzünde sömürgecilik, ulusal boyunduruk, baskı ve zulüm son buluncaya kadar halkların mücadelesi devam edecektir. Sömürgecilik ve ulusal baskı ortadan kalkmadan dünya halkları arasında gerçek anlamda ne barış, ne kardeşlik ne de demokrasi kurulamaz.

Günümüzde ulusal kurtuluş hareketleri dış kuşatma ve ağır koşullar altında sürdürülmektedir. Ulusal hareketler ehlileştirilerek Yeni Dünya Düzeni içinde sonuçlandırılmak isteniyor. Diğer yandan çözüm bekleyen ulusal sorunlara üniter devlet yapısı ve resmi sınırlar içinde çare aranıyor. Bu sorunlar günün moda deyimleriyle "insan hakları", "etnik ve kültürel haklar", "özyönetim", "özerklik" vb. kavramlar çerçevesinde çözülmek isteniyor. Ayrılma ve bağımsızlık gibi çözüm yollarına sıcak bakılmadığı gibi tolerans da gösterilmiyor. Kendisini dayatmadıkça ülke sınırlarının ve statukonun değişmesini kimse istemiyor, ya da buna sıcak bakılmıyor. Bağımsızlıkçı hareketler "bölücülük" ve "terörizm" suçlaması ile karşılanıyor.

Dış güçlerin Kürdistan ulusal kurtuluş hareketi ve Kürt sorunu için önerdikleri çözüm yolu yukarıda çizilen çerçeveden farklı değildir. Kürdistan ulusal kurtuluş hareketi de ağır bir iç ve dış kuşatma altındadır.

Gerçekte sömürge ve ezilen halkların istemi aksi yöndedir, onlar özgür ve bağımsız olmak istiyorlar. Ulusal sorunun çözüm yolları konusunda tarih bize önemli deneyler sunmuştur, bunlardan ders alınması ve sonuç çıkarılması gerekiyor. Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Çekoslovakya gibi eski "sosyalist ülkeler" de yaşandığı üzere özerkliğin ve hatta federasyonun kalıcı bir çözüm olmadığı acı deneylerle ortaya çıkmıştır. Bir halkın istek ve iradesini uzun bir süre hapsetmek mümkün değildir.

Ortadoğu hassas dengeler üzerine kurulmuş

Ortadoğu, çözüm bekleyen karmaşık sorunların (ulusal, toplumsal, dinsel, ekonomik vb.) içiçe geçtiği, petrol ve su kaynakları üzerinde çok yönlü kavga ve rekabetin yaşandığı bir bölgedir. Sınırları cetvelle çizilen bölgede politikalar

çıkarlar ve son derece hassas dengeler üzerine kurulmuştur. Petrol rezervleri ile birlikte bugünden asıl kavga bölgenin su kaynakları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bölgede her an sıcak savaşa yol açabilecek bir gerginlik ve çatışma ortamı egemendir. İsrail-Filistin yumuşaması ve barışçıl çözüm süreci dışında barış, istikrar ve demokratikleşme yönünde önemli bir gelişme görülüyor. Petrol, su kaynakları ve Kürt sorunu bölgenin temel ve kilit sorunlarıdır. Kürt sorunu bölgenin acil olarak çözümünü dayatan sorunlarının başında geliyor. Kürt sorunu çözülmeden bölgede barış, istikrar ve demokrasinin kurulması mümkün değildir.

Diğer kapitalist-emperyalist ülkelerin varlığına rağmen ABD'nin Ortadoğu'daki hakimiyeti giderek artıyor. ABD, bölgede siyasi ve askeri olarak büyük bir yoğunlaşma içindedir. Körfez Savaşı'ndan bu yana Irak yönetimi ile ABD ve müttefikleri arasında zaman zaman sıcak çatışmaya varan sürekli bir savaş ortamı var. Saddam yönetimi tüm baskı ve ambargoya rağmen direnmeye devam ediyor. Saddam karşıtı güçler ciddi bir varlık gösteremiyor, dolayısıyla yakın gelecekte Irak'ta demokratik bir gelişme umudu görülüyor. Böyle devam ederse Güney Kürdistan gelecekte Irak bünyesinde yaşanacak demokratikleşme sürecinde önemli bir rol oynayacaktır. Ancak, ABD ve diğer egemen güçlerin bölgesel politikası, sınırların değişmezliği ve statukonun devam ettirilmesi üzerine kurulmuştur. Mevcut koşullar değişmedikçe bu gerçek Irak ve Güney Kürdistan için geçerlidir.

Bu parçada Kürt halkı tarihsel bir fırsatı yakalamıştır. BM'in güvence şemsiyesi altındaki bu topraklarda fiili bir durum var, Kürtler bu tarihi fırsatı iyi değerlendirebilirlerse, devletleşmeye doğru giden bir süreç yaşanıyor. Tüm Kürdistan ulusal demokratik güçlerinin bu tarihi adımı deteklemeleri günün önemli görevlerinden biridir. Ancak, PKK'nin silahlı savaşı durdurma ve güçlerini "Türkiye" sınırları dışına çekme kararı ardından Güney Kürdistan'da siyasi ve askeri olarak yeni bir yoğunlaşma yaşanıyor. Görülen odur ki PKK, bu alanı kendisi için bir üs haline getirmek, varlığını burada korumak istiyor. Bu da yeni bazı tehlike ve gelişmeleri yaratan bir durumdur. Türk devletiyle savaşmayı durduran PKK'nin burada KDP ve YNK ile yeni bir çatışma ortamına girmemesini umuyoruz. Düşmanın oyunlarına gelmemek için PKK, KDP ve YNK yönetimlerini sorumluluk içinde davranmaya çağırıyoruz.

İran İslam Cumhuriyeti'nin konumunda ciddi bir değişme görülüyor. Son Cumhurbaşkanlığı seçimi ve öğrenci olayları değişimden yana güçlerin giderek etkinliklerini artırdıklarını gösteriyor, ancak içerde yükselen muhalefete ve dış dünyanın baskılarına rağmen, rejim çağdışı uygulamalarına devam ediyor. Bu parçadaki Kürt hareketi ise önderlerinin İran rejimi

tarafından katledilmesine ve diğer tüm zorluklarına rağmen silahlı düzeyde sürmeye devam ediyor.

Suriye, siyasi kilitlenme ve ağır bir ekonomik bunalım içindedir, bir çözülme olasılığı ve değişim zorunluluğu kendini dayatmış durumdadır. Bir iktidar değişikliği ardından gelişmenin hangi yönde olacağı, bunun bölge ilişkilerini ve Kürt sorununu nasıl etkileyeceği önemli bir sorundur. Çok dilli, çok dinli ve çok kültürlü Suriye toplumunda değişim ve yenilenme zorunluluk haline gelmiştir.

ABD ve batı dünyasının siyasi, ekonomik ve askeri desteğiyle önemli bir güç haline gelen Türkiye bölgede etkin rol oynuyor. Ancak Türkiye'nin, İsrail dışında diğer bölge ülkeleri ile ilişkileri iyi değildir. Kürt sorunundan dolayı zaman zaman birlikte davranmalarına rağmen, Türkiye'nin, komşuları İran, Irak ve Suriye ile ilişkileri gergindir. Türkiye ile İsrail arasındaki yakınlaşma ve ittifak Arap ülkelerini rahatsız ediyor. Dini ve kültürel olarak doğulu olan, siyasi ve askeri alanda batı ittifakında yer alan Türkiye, kuruluşundan bu yana yerini ve konumunu net olarak belirleyebilmiş değil. Bir ayağı doğu, diğer ayağı batı dünyasında olan Türkiye, bu konumunu daha fazla devam ettiremez. Türkiye, bu alanda da bir tercih yapmak ve bölgedeki yerini belirlemek zorundadır. Tabiki ABD ve Avrupa ülkeleri için Türkiye'nin bölgedeki varlığı hayati bir öneme sahiptir. Türkiye, bölgede üstlendiği jandarmalık rolünü eksiksiz olarak yerine getirmeye çalışıyor.

Türkiye rejiminin bunalımı yapısal ve süreklidir

TC, kurulduğundan beri siyasi, ekonomik ve toplumsal olarak bir türlü istikrar bulamayan, sürekli olarak rejim bunalımlarını yaşayan, iç barışı ve demokratikleşmeyi gerçekleştiremeyen bir ülkedir. Bugün de siyasi, ekonomik ve toplumsal bunalımı devam ediyor. Rejimin bunalımı giderek derinleşiyor, ulusal ve toplumsal alanda gerginlik artıyor. 18 Nisan seçimleri ardından Türkiye'de çok daha tehlikeli bir süreç başlamıştır. Milliyetçilik, ırkçılık ve faşizm kitleler arasında geniş destek bulmuş, DSP ve MHP gibi sağ ve sol milliyetçi, ırkçı-faşist partileri iktidara getirmiş bulunuyor. Türkiye etnik ve dinsel bir kavga sürecinden geçiyor. Halkların boğazlaşması demek olan bir iç savaş korkusu yaşanıyor, Kürt halkına yönelik yeni bir katliam tehlikesi var. Değişim, demokratikleşme ve Kürt sorununun çözümü yönündeki istem ve umutlar bilinmeyen bir geleceğe kalmıştır. Toplumsal sınıf ve tabakalar arasındaki uçurum derinleşerek ürkütücü bir düzeye gelmiştir; işsizlerin sayısı milyonları buluyor, yoksulluk ve pahalılık gün geçtikçe artıyor, toplumun önemli bir kesimi yoksulluk çizgisinin altında yaşam mücadelesi veriyor. Buna karşılık Türkiye bütçesinin yarısından fazlası militarizme ve Kürdistan'daki

savaşa gidiyor. Malesef bu duruma işçilerden, emekçilerden, yoksulluk içinde boğulanlardan, aydınlardan vb. ciddi bir tepki gelmiyor. Ancak Türk burjuvazisinin belli bir kesimi, o da bir köle diliyle, buna tepki gösteriyor. Türkiye artık yönetilemez bir ülke haline gelmiştir, hükümetler birbirini izliyor. Mevcut durumda, sık sık askeri darbe yapma gereğini duymayan Türk Genel Kurmayı, kitle desteğini kazanmış ırkçı-faşist partilerin iktidarında Kürt hareketini, olabildiği kadarıyla Türkiye'deki sol ve demokratik çevreleri, dinci muhalefeti ezmek, sömürgeci Kemalist rejimin ömrünü biraz daha uzatmak istiyor.

Her şey Kürt sorununa bağlı

Türkiye'de yaşanan siyasi, ekonomik ve toplumsal bunalım ve istikrarsızlığın temelinde Kürt sorunu yatıyor. Kürt sorunu Türkiye'nin temel sorunudur, her şey Kürt sorununa kilitlenmiştir. Kürt sorunu çözümlenmeden Türkiye ne ekonomik olarak istenilen düzeyde gelişebilir, ne de siyasi ve toplumsal olarak huzur ve istikarara kavuşabilir. Kürtlerin ve diğer etnik grupların tarihi ve milli varlığını inkar eden, dillerini ve kültürlerini yasaklayan, asimilasyonu devlet politikası haline getiren ve en basit hak istemlerini zor ve şiddet yoluyla ezmeye çalışan Türkiye, 76 yıldır sürdürdüğü politikasının sonuna gelmiş bulunuyor. Kürdistan'da 1984'ten beri korkunç bir savaş var. Kürdistanı viraneye çeviren bu yıkım savaşı Türkiye'nin ekonomisinde, siyasi ve toplumsal geleceğinde onarılması uzun yıllar alan tahribatlar yaratmıştır. Buna rağmen Türkiye'nin sorunu askeri yöntemlerle, inkar, asimilasyon, baskı ve zulüm politikalarıyla çözemediği, çözemeyeceği ortaya çıkmıştır.

Bu durum daha fazla gidemez. Türkiye her alanda bir değişim zorunluluğuyla karşı karşıyadır. İç ve dış koşullar bunu dayatıyor. En başta da Kürt sorunu gelmektedir. Bu sorunda atılacak bir adım, diğer alanlarda da kendisini dayatan değişim ve gelişimin önündeki bir çok engeli ortadan kaldıracaktır. Türkiye'de siyasi gericiliğin, ekonomik ve toplumsal geriliğin nedenlerinin başında Kürt sorunu geliyor. Kürdistanı sömürgeleştiren ve Kürtleri baskı altında tutan Türkiye'nin kendisi de özgür değildir.

Türkiye tehlikeli bir dönemeçten geçiyor

Türkiye'yi gerçekte Türk Genel Kurmayı yönetiyor. Genel Kurmay devlet içinde devlet gibidir. Kürt sorununun çözümü, demokratik hak ve özgürlüklerin gelişmesi, toplumun demokratikleşmesi önündeki en büyük engel ve güç Türk ordusu ve onun devleti de yönlendiren beyni durumundaki

Genel Kurmay'dır. Türkiye'de sivil yöneticiler temel hiç bir sorunda orduya rağmen söz söyleyebilecek ve adım atabilecek durumda değiller. Bu gerçeğe rağmen, Türkiye'de ve Kürdistan'da bazı siyasi çevrelerin Türk ordusu ve onun kan dökücü generallerine yeni misyonlar biçmeleri, umutlarını Genel Kurmay Başkanlığı'nın politikalarına bağlamaları anlaşılır gibi değildir.

18 Nisan seçimleri Türkiye'nin önemli bir süreci yaşadığını, bir dönemden geçtiğini, geleceğinin bu süreçte atılacak adımlara bağlı olduğunu göstermektedir. Kürt sorunundaki geleneksel politikanın sürdürülmesi, hatta daha da sertleştirilmesi, seçimlerde ırkçı-faşist partiler olan DSP ve MHP'nin palazlanması ve ardından DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin kurulması, Türkiye'nin çok daha tehlikeli bir mecraya girdiğini gösteriyor.

"Malesef altımız çürük"

17 Ağustos 1999 geci Türkiye'nin Marmara Bölgesi'ni vuran korkunç deprem felaketinde Türk, Kürt ve diğer milliyetlerden resmi rakamlara göre şimdiye kadar yaklaşık 20 bin insanın öldüğü kesinleşirken, milyonlarca insan evsiz-barksız, aç ve perişan ortada kalmıştır. Bu acıyı yürekten paylaşıyoruz. Yaşanan acıları ve zorlukları paylaştığımızı söylerken, bir gerçeği bir kez daha ifade etmek istiyoruz: Her şeyini militarizme ve savaşa yatan "ebedi ve ezeli olan ve her şeye kadir yüce Türk devleti" bu insanları kaderleriyle başbaşa bırakmıştır. Türk devletinin kendisi de aslında bu depremin enkazları altında kalmıştır. TC devletinin ne kadar kof ve enkaz haline geldiği bu deprem vesilesiyle bir kez daha bütün dünyaya malum olmuştur.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, son Marmara depremi nedeniyle 23.08.1999 günü Kandilli Resathanesi'ni ziyareti sırasında: "Malesef altımız çürük. Bu bölgede kurulan yedi bin yıllık medeniyetlerin çoğunun sonunu depremler getirmiştir." diyordu. Doğrudur, Türkiye, gerçekten altı çürük bir ülkedir. Ancak bu, bir deprem çürüğü değildir, asıl çürük olan tarihi, siyasi, ekonomik ve kültürel temelidir. Anadolu topraklarındaki yedi bin yıllık medeniyetlerin yarattığı değerleri, bir çok dil, din ve kültürle bezenmiş bu uygarlıklar bahçesini yok eden, sonunu getiren depremler değil, inkarcı, asimilasyoncu ve yıkıcı Kemalist rejimin ta kendisidir. Bu rejim şimdi de kendi sonunu hazırlamaktadır. Türkiye, bilinmez bir geleceğe yol alan pusulasız bir gemi gibi yanlış ve tehlikeli bir rotada seyretmektedir.

Kürdistan da eski Kürdistan değil

Yüzyılın değişimi ile birlikte iç ve dış etkenler altında ulusal ve uluslararası düzeyde Kürdistan ve Kürt hareketi de değişiyor. Ne Kürdistan eski

Kürdistan, ne de ulusal demokratik hareket eski harekettir. Dış dünyadan etkilenen Kürt ulusal hareketi, kendisi de bölgeyi ve kendi çapında uluslararası durumu etkiliyor. Kürt ve Kürdistan sorunu artık Türkiye, İran, Irak ve Suriye'nin bir iç sorunu değil, Ortadoğu'nun bir bölge sorunu da değildir; sorun tüm boyutlarıyla uluslararası bir sorun, bir dünya ve insanlık sorunu haline gelmiştir. Beşyüz bin kilometre kareden fazla yüz ölçümü ve 30 milyonu aşan nüfusu ile Kürdistan ve Kürt ulusu özgür ve bağımsız ülkeler ve uluslar topluluğu içindeki yerini almak istiyor.

Kürdistan ulusal demokratik hareketi tarihinin en derin ve en yaygın dönemini yaşıyor. Kürt ulusunun mücadelesi dört parçada siyasi, askeri ve kültürel olarak farklı düzey ve aşamalarda yaygın bir gelişme sürecindedir. Birlikten yoksun da olsa, iç çelişki ve çatışmalarına, ciddi hata ve eksikliklerine rağmen dört parçada Kürtleri içte ve dışta temsil edebilecek çok sayıda politik örgüt, demokratik ve kültürel yapılar kurulmuştur. Ulusal bilinç, kurtuluş, özgürlük ve bağımsızlık isteği ulusun geniş katmanlarını sarmıştır. Kürtlerin uluslaşma süreci giderek derinlik ve yaygınlık kazanıyor. Bu, 20. yüzyılın sonunda ve 21. yüzyılın başında Kürdistan ulusal demokratik hareketinin vardığı yeni ve önemli bir düzeydir.

Kürtler kendi gerçekliklerini de yaşıyorlar

Diğer yandan, Kürtler ve Kürdistan ulusal demokratik hareketi kendi gerçekliklerini, iç ilişki ve çelişkilerini tanımaya ve yoğun bir biçimde yaşamaya da başlamıştır. Kürdistan'da gelişen ve derinleşen ulusal ve siyasal bilinçlenme, hareketin kitleselleşme ve halkın kurtuluş özlemine karşın, politik planda sürece cevap verilemiyor, hareketin önü açılmıyor. Kürtlerin yetersizlikleri, hareketin çelişki ve çözümsüzlükleri asıl bu noktada yatıyor. Derinleşerek yaygınlaşan ulusal kurtuluş sürecinin dinamiklerine karşın siyasal yapılar ve politik önderlikler sürece cevap veremiyor, yetersiz kalıyor. Bu, sadece günümüze özgü de değildir, tarihsel bir sürecin devamı ve sonucudur.

Bunun tarihi, milli, siyasi, toplumsal ve coğrafik bir çok nedenleri var. Burada bunlardan bir kaç önemli olguya değinmekte yarar vardır. Kürt örgütleri, siyasi ve demokratik çevreleri, aydın ve yazarları bu nedenleri, Kürtlerin gerçekliklerini cesaretle tartışmak ve çözüm üretmek zorundadırlar. Bu olmadan, Kürt hareketinin çağdaşlaşması, demokratikleşmesi, yenilenmesi ve yeniden yapılanması olanaklı değildir. Bu tarihsel hesaplaşmanın mutlaka yapılması gerekiyor.

Bölünmüşlük, parçalanmışlık, iç dinamiklerin zayıflığı, farklılıklar ve çözüm üreten siyaset yoksunluğu başta geliyor. Bölünme ve parçalanma

Kürtlerin hücrelerine, ruhlarına kadar işlemiştir. Bunu, sadece ülkenin dört parçaya bölünmesine ve Kürtlerin parçalanmasına bağlamak yetmiyor ve yanlışır. Kürtler, kendi gerçekliklerinden kaynaklanan dil, din, mezhep, bölge, ideoloji, siyaset vb. olarak da bölünmüşlerdir. Kürtler, ülke ve ulus sathında, hatta parçalar düzeyinde, ortak bir dil ile anlaşabilecek durumda bile değiller. Dil ve lehçe farklılıkları giderek derinleşiyor. Alevi-Sünni ayrılığı iç dinamikleri ve iç bütünselliği zayıflatan önemli bir olgudur. Parçalar arasında dil ve kültürel iletişim zayıftır. Politik olarak ülke ve ulus bazında siyaset yoksunluğu var, her parça kendi içinde ve kendi yolunda yürüyor. Ulusal düzeyde ve hatta parçalar bazında ulusal birlik kurulamamıştır. Hareket kendi içinde demokratikleşemiyor, örgütler içinde ve örgütler arasında gerilim ve çatışma eğemendir. Kürdistan ulusal demokratik hareketi gelişip yaygınlaştıkça anılan sorunlar, çelişki ve çözümsüzlükler daha da açığa çıkıyor. Bu sorunlar Kürdistan'ın etnik yapısı, dil, lehçe, kültür, din, mezhep ve coğrafik gerçeklikleri temelinde uzun bir perspektif içinde ve siyasi bir programla gündeme alınmadığından ve somut çözümler üretilmediğinden, dış güçler yaraları kaşımakta ve ilerde çözümü mümkün olmayan sonuçlara doğru gidilmektedir. Güney Kürdistan'da Kurmanc-Soran, Kuzey Kürdistan'da Zaza-Kurmanc, alevi-sünni ayrımı vb. buna önemli örnekler teşkil etmektedir. Kürt siyasi yapıları cesaretle bu sorunların üzerine gitmek ve çözmek zorundadırlar. Derin bir uluslaşma sürecini yaşayan Kürtler; etnik, dil, lehçe, din, kültür ve diğer yerel farklılıklarından korkmadan, yerel özellikleri ve alt kimlikleri de gözeterek, her sorunu kendi gerçekliklerine bağlı ve demokratik bir temelde çözen bir ulusal program ve birlik politikasıyla mevcut durumu aşabilirler, aşmak zorundadırlar. Bu başarılmadığı taktirde, ulusal birliğin dinamikleri giderek zayıflayacak, bölünme ve kopma derinleşecek, yerel kimlikler daha da ön plana çıkarak, Kürt toplumu birlik yönünde değil, ayrılık yönünde bir çözülme ve kopma sürecine girebilir.

Her parçada ve ülke genelinde siyasal birlik, güç ve eylembirlikleri, cephe, Ulusal Kongre vb. her düzeydeki birlikler olayı Kürt hareketinin atması gereken temel, en acil ve en zorunlu adımlardan biridir. Bu olmadan kurtuluşun yolu açılmaz. Sosyalistlerin siyasal birliği ise hala bu sürecin önemli halkalarından biridir. Bu yönde varolan çabaların daha da yoğun ve geniş bir düzeyde sürdürülmesi, geçmişin deneyimlerinden ders alınması, birliğin güven ve kalıcılık temelinde kurulması gerekiyor.

Kuzey Kürdistan'da siyasal tıkanma ve çözümsüzlük artıyor

12 Eylül 1980 askeri-faşist darbesi ardından Kürdistan ulusal demokratik hareketi yeni bir döneme girdi. Sürecin belirgin yönü Kürt örgütlerinde

yaşanan siyasi ve örgütsel bunahım ve belli bir süre sonra kopma, ayrılma ve bölünmelerin başlamasıdır. PKK dışındaki Kürt örgütleri giderek küçülmeye, marjinalleşmeye ve ülkeden kopmaya başladılar. PKK'nin 15 Ağustos 1984'de başlattığı silahlı mücadele ise Kürdistan'da yeni bir süreci başlattı. Doğruları ve yanlışlarıyla PKK'nin silahlı mücadelesi 1990'lı yıllara kadar yükselen bir çizgi izledi. 1990-1991 ve hatta 1992'ye kadar PKK ve silahlı hareketi gidebileceği en yüksek düzeye kadar vardı. 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başında Kürdistan'da hareket şehirsiz alanlarda da kitleselleşmeye başladı. Onbirlerce insanın katıldığı cenaze törenleri, mitingler, kepenk kapatma eylemleri, Newroz kutlamaları, HEP-DEP-HADEP süreci vb. hareketin kentsel alanlarda da tüm toplum kesimlerinde yaygın bir gelişme içine girdiğini gösteriyordu. 1984'ten itibaren bu dönem boyunca PKK, yürüttüğü silahlı mücadele ile Kürdistan'da ulusal ve siyasi süreci tek başına belirleyen bir güç oldu.

Ancak, 1990'lı yılların başı PKK ve genel olarak Kürt ulusal hareketi için bir dönüm noktasıdır. 1992'den bu yana süreç geriye işlemeye başladı. PKK hareketi şehirlerde kitle desteğini, kırsal alanda lojistik desteğini kaybetmeye, bir gerileme sürecine girmeye başladı. PKK ile birlikte Kürdistan ulusal demokratik hareketi giderek derinleşen kısır bir döngü, siyasi bir tıkanma ve çözümsüzlük sürecine girdi. Bu süreç bugün de devam ediyor. PKK tarafından 16 yıldır sürdürülen silahlı mücadele sorunun siyasi çözümünün yollarını açmadı, açamadı, izlenen politika ile bunu yapamazdı. Buna karşın Kürdistan'da dört bin köy yok oldu, milyonlarca insan göçettirildi ve Kürtler mülteci bir ulus haline geldi. Burada yanlış bir anlamaya yer vermemek için bir noktanın altını özellikle çizmek gerekiyor: Mevcut koşullar değişmedikçe, Kürtler için silahlı mücadele dahil, meşru olan her türlü mücadele yolu ve aracına başvurmak haktır, meşrudur, gereklidir ve hatta zorunludur. Ancak, asıl önemli olan, bu yol ve araçların kime karşı, ne zaman, ne için, nasıl ve kimler tarafından kullanılacağıdır. Kürdistan'daki son 30-40 yılın ulusal-demokratik potansiyelini kullanan PKK, silahlı mücadele süreci boyunca izlediği yanlış strateji ve taktiklerle bu potansiyeli yiyip bitiren bir mekanizmaya dönüştü.

PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesi ardından yeni, ama çok daha vahim bir süreç başlamıştır. Abdullah Öcalan'ın ifadeleri, savunması, yargılama sürecindeki tavırları ve en son olarak silahlı mücadelenin sona erdirilmesi ve gerilla güçlerinin Türkiye sınırlarının dışına çıkartılması kararı vb. Kürt halkı arasında hayal kırıklığı ve moral bozukluğu yaratmıştır. Abdullah Öcalan'ın tutumu, söyledikleri ve PKK'nin aldığı tavır tam bir ideolojik-siyasi teslimiyet manzarası ortaya çıkarmıştır. Bu, PKK açısından sadece askeri alandaki bir teslimiyet değil, asıl ideolojik ve siyasi

bir teslimiyettir. Şimdi de Kürt ulusal hareketi, PKK'nin şahsında siyasal olarak teslim alınmak ve tasfiye edilmek isteniyor. Son 30-40 yılda binlerce insanın uğruna şehit olduğu Kürdistan devriminin stratejik hedefleri, değer ve kazanımları birer birer yok sayılmaktadır. Kürt sorunu artık bir ülke ve ulus sorunu değil, bir "alt kimlik", "anayasal vatandaşlık", Kürt kimliğinin tanınması", Kürt dilinin serbest edilmesi" vb. sorunudur. Ortaya atılan "demokratik cumhuriyet" tezi ise gerçekte "derin devlet"ten kaynaklanan ve Kürtlerin Türkleştirilmesini hedefleyen programdan başka bir şey değildir. Abdullah Öcalan, Kemalizmi ve onun tarihini aklamaktan, devletin yaptıklarını meşrulaştırmaktan, Genel Kurmay'ın siyasetini güncelleştirmekten başka bir şey olmayan "çözüm önerileri"yle, kendisiyle birlikte PKK'yi de İmralı adasında hapsedmiştir. Ve üstelik sadece PKK değil bir bütün olarak Kürt ulusal hareketi siyasi olarak hapsedilmek ve tasfiye edilmek isteniyor.

Kürt hareketindeki siyasi tıkanma ve çözümsüzlük PKK Genel Başkanı Adullah Öcalan ile onun söylediklerini harfiyen yerine getiren partisinin içine düştüğü son durumla daha da artmıştır. Bu sonuca nasıl gelindi? Kuşkusuz bu sorunun cevabı çok uzun bir değerlendirmeyi gerektirir. Şu kadarını söyleyelim ki, PKK, gelinen bugünkü durumu daha başından izlediği çizgisi ve politikalarıyla adım adım kendisi hazırlamıştır. Her şeyi kendisiyle birlikte başlatan, koskoca bir ulusun kurtuluş mücadelesinde tek başına kendisini yeterli gören ve her şeyin merkezine oturtan, hatta ulusun yerine koyan, kendi içinde her türlü muhalefeti zorla bastıran ve dışındaki güçleri hiç bir zaman hesaba katmayan bir anlayış, şimdi de her şeyi kendisiyle birlikte bitirmek istiyor. Aslında İmralı'da yargılanan Abdullah Öcalan değil, bu anlayıştır, teslim olan bir şahıs değil, bir ideoloji ve politikadır. Dolayısıyla, Abdullah Öcalan, PKK ve son 15-20 yıllık sürede yapılanları bir arada değerlendirmek gerekiyor. Bu da ancak daha geniş bir kapsamda ve başka bir yerde yapılmalıdır.

ROJ'un yeniden doğuşu

İşte Roj dergisi böyle bir dönemde yayın hayatına giriyor. Aslında Roj'un yeniden yayın hayatına başladığını söylemek daha doğru olacaktır. Çünkü, okurlarımızın da bildiği üzere, Roj daha önce haftalık bir gazete olarak yayınlanıyordu. Roj adıyla yayına başlayan, daha sonra Nu Roj ve Pêşe Roj olarak çıkan gazete 1997'nin ortalarında yayın hayatına son vermişti. Roj'un bir dergi olarak yeniden çıkarılması kararı aslında 6 ay önce alınmıştı. Ancak, koşullar ve olanaklar derginin daha erken çıkmasına elvermedi. Gecikmeli de olsa elinizdeki sayı ile okurlarla birlikte olmak bizim için yine de büyük bir

kıvançtır. Burada ayrıca Kürt olmayan, ya da Kürt olup da manasını bilmeyen okurlarımız için Roj sözcüğünün, Türkçe "Güneş" anlamında olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Roj, yukarda kısaca çerçevesini çizdiğimiz sorunları işleyen, Kürdistan ulusal demokratik hareketinin yenilenmesine, çağdaş ve demokratik bir temelde yeniden yapılanmasına hizmet eden, bu amaçla 2000'li yılların başındaki programının inşasına katkı sunmayı amaçlayan teorik, siyasi, kültürel, inceleme ve araştırma dergisi olarak yayınına başlıyor. Bu misyonu ile Roj Kürdistan ulusal demokratik hareketinin sorunlarının işlendiği ve çözüm yollarının önerildiği bir platform olma görevini üstlenebilirse amacına ulaşmış olacaktır. Bu çerçevede Roj'un sayfaları sürece katkı sunmak isteyen herkese açıktır.

Roj'da herkes kendi imzasıyla yazacak ve her yazı sahibini bağlar. Roj'un ortak görüş ve düşüncelerini yansıtan yazılar Redaksiyon imzasıyla yayınlanacaktır. Sahiplerini bağlamak, Kürdistan ulusal demokratik hareketine zarar vermemek, örgütler arasında düşmanlığa yol açmamak, dil ve içerik olarak belli bir düzeyde olmak ve temel bazı ölçülere sahip olmak koşuluyla, gelen yazılar Roj'da yayınlanacaktır. Redaksiyon, gelen yazıları değerlendirmede, dil yönünden uygun görülen düzeltmeleri yapmada, yazıları sıralamada ve karar vermede yetkilidir.

Roj, Kürtçe (Kurmançî, Zazakî) ve Türkçe olarak şimdilik Avrupa'da yayınlanacak. En büyük isteğimiz, Roj ve diğer tüm Kürt yayınlarının tümüyle Kürt dilinden yayın yapmaları ve her Kürdün ana dilinden yazılan her düzeydeki yazıyı rahatlıkla okuyabilecek bir duruma gelmesidir. Ama Kürtlerin gerçeği malesef bu değildir. Kürt yayınları hala Kürtçe dışında Türkçe, Arapça ve Farsça'yı da kullanmak zorundadırlar. Arzumuz ve amacımız Roj'da daha çok Kürtçe yazmak, okurlarımızı Kürtçe okumaya özendirmek, yazarlarımızı ve okurlarımızı bilhassa buna teşvik etmek yönünde olacaktır.

Roj'un, Kürdistan'da yaşanan süreci aydınlatan, karanlıkları aydınlığa çeviren gerçek bir "Roj/Güneş" olması dileğiyle okurlarımızı, dostlarımızı ve bize görüş, öneri ve eleştirileriyle katkı ve destek sunabilecek, ekonomik ve dağıtım sorunlarına yardımcı olabilecek kişi ve çevreleri, çabalarını bizden esirgememeye çağırıyoruz.

ROJ'un ülkemiz üzerine doğan yeni bir ROJ/Güneş olması umuduyla ve ikinci sayısında buluşmak üzere.

ROJ Redaksiyonu

PYSK GAVEKE DÎROKÎ BÛ NEPARASTINA WÊ BÊŞANSIYEKE MEZIN BÛ

Zinar Soran

REWŞA DEMA DAMEZRANDINA PYSKÊ

Bi hêvî û armaneke nuh di bihara 1996an de, bi pêşengiya pênc rêxistinên Bakurê Kurdistanê yekitiyek siyasî û rêxistinî hate ava kirin. Di adara 1996an de kongreya hevbeş ya yekitiyê hate civandin û Partiya Yekiya Sosyalîst a Kurdistanê (PYSK) hate damezrandin. Ne tenê endam û dilxwazên hêzên beşdar, herweha niştimanperwer û hêzên ku ji ber hoy û mercên cihê beşdarî nav vê yekitiyê nebûbûn jî bi meraq çavênîya serencama vê kongreyê dikirin. Ji ber ku tevgera gelê Kurd heta wê rojê di warên yekitiyên weha berfireh de gavên biserketî û hevîyên mezin pêk neanîbû.

Di dema ku PYSK dihate damezrandin de; di warê navneteweyî de guherînan mezin çêbûbûn. Denge û hevsengiya navbera "sosyalîzma reel" û sistema sermayedarîya emperyalîst têkçûbû û sistema sermayedarî ya emperyalîst gelek çeper bi dest xistibûn. Sosyalîst ji bin sîdariya demoralizasyona psikolojîk ya têkçûna pratîka 70 salî ya "sosyalîzma reel" derneketibûn; ne li heremê û ne jî li cîhanê hîn ji perspektîfên xwe re bingehêkî hevîgirtî dananîbûn. Li seranserî cîhanê li gora rewşa pêkhatî siyasî li çare û riyên nuh digeriyan û diviyabûn li gora demê siyasî nuh vejandina. Li heremê tevgera îslamî li pêşberî sistema demokratîk ya cîhanê dibû asteng û serêşeke berbiçav. Li cîhanê guherandinên nuh çêdibûn û ji nuh ve belans û denge saz dibûn.

Tevgera Kurd ya li Başûrê Kurdistanê mîna keleka ser avê bû; ne diyarbû ku wê li kîjan peravê raweste. Li Bakurê Kurdistanê hêzên ku beşdarê yekitiyê dibûn, ji darbeya 12 îlona 1980yê û vir ve hê nehatibûn ser xwe û piştî xwe rast nekiribûn. Bêhêvîtiyê dor li rêxistin û kesên welatparêz û şoreşger pêçabû. Gelek kesan ne tenê li nav welêt, herweha li Ewropayê jî dev ji karên siyasî û rêxistinî

berdabûn; bi sedemên cihê ji xebata siyasî û rêxistinî bi dûr diketibûn; roj bi roj hejmara kesên bê rêxistin pirtir dibûn. Beşdarên yekitiyê kêmhêz bûbûn. Dengê bilind tenê ji xebata hêzekê derdiket. Êrîşên dewleta hov berfirehtir û dirîndanetir bûbû.

Di rewş û demek weha de, xebat dijiwartir û berhemgirtin zahmetir bûbû. Ji bona xebateke bi serketî, divyabû mirov ev rewş bi awakî objektîf binirxanda û belansek gelek bi hostayî pêk bianiya û li ser bingehê vê rastiye ji aliyekî politikayeke ku rê li ber tevgerê vekira vejanda û ji aliyê din jî yekitiya pêkhatî bi hev bikelanda.

Vê yekê xebateke pir berfireh û dijiwar, siyasetvaniyeke zîrek û fedekariyên mezin dixwast. Di van rewş û mercan de wezîfegirtina berpirsiyariyê helwesteke pesindariyê bû. Kesên berpirsiyarî digirtin ser milên xwe, namzetên pêşeng, desthilatdar û berpirsiyarên koça nuh bûn. Berpirsiyarên yekitiyê, wê li ser mîras û bingehê rêxistinên ku 25- 30 salan bi serfirazî û serbilindî bixebityana, tevger ji koçekê gihandibûna koçeke din, tevger û xebata nuh vejandina. Wê ew kesên ku ji bo pêkanîna vê pêvajoyê asteng û serêşî derdixistin, bêfonksiyon bihiştina û kesên ku dixwastin ev yekitî bi ser keve û bikaribe bi awakî hê xurtur û modern mudaxeleya pêvajoyê bike ji PYSKê re bikira bingehê esasî. Wê ji kadro, dezgeh û heyinên hêzên beşdar yê madî û manewî, partiyeke hevdem, modern û têkoşer saz bikirina. Wê partiya nû, ne KUK, KAWA, YEKBÛN, TS an TSK bûna; wê potansiyela van rêxistinan li ser bingeh û sentezeke nuh û li gor pêdiviya pêvajoyê bihata hûnandin, da ku bikariba biba namzetê pêşevanê koça nû ya tevgera Kurdistanê.

Ji bona tevgera niştimanî, kongreya yekitiyê ku bi xebat û fedekariya hemû endam û berpirsiyarên sazkerên PYSKê çêbûbû, destpêka hevîyeke nuh bû. Bi vê gavê, wê gav bi gav yekitî bihata hûnandin û ev yekitî wê ber bi têkoşîn û serketinê ve biçûya. Wê xewn û hêviya gelê Kurd ku di dema serhildanên gelerî de jî pêk nehatibû, biba rastiye li ber çavan. Wê dilê gelê Kurd û dilxwazên wî wê şa û yê dijminên wî jî bi tirs û keder bibûna.

Berî kongreyê û di dema kongreyê de, her çend hinek dengên hejar yê ji rêzêder û li dijî vê yekitiyê dihatin bihîstin jî, ji endaman heya berpirsiyaran, ji dost û piştgirên heta kadirên giştî her kesî ji bona pêkanîna vê yekitiyê bi berpirsiyarî hereket kirin; bi wezîfe û pêdiviyên xwe re rabûn û ew karê pîroz gihandin encamê. Lê wezîfeyeke pîroz, hewldan û xebateke piraî û dijiwar li pêşiya Komîteya Navendî ya PYSKê bû.

PÊDIVÎ Û WEZÎFEYÊN LI PÊŞIYA KOMÎTEYA NAVENDÎ

Teva ku piraniyeke gelek mezin ya endam, kadir û berpirsiyarên rêxistinên yê ku ev yekîtî bekanîbûn, ji bona ev yekîtî bi awakî resmî bighêje encamê bi berpirsiyarî herket dikirin jî, di dema kongreyên rêxistinên yekîtî pêkanîbûn û kongreya hevbeş ya damezrandina PYSKê de hinek zahmetî û asteng derketin pêşiya me. Hinek zahmetî û astengî ne ji rewşa me dihat, lê hinek jî ji rewşa taybetî yan rêxistinên ku yekîtî avakiribûn dihat.

Yek ji wan astengiyên girîng ku di pêşerojê de bû kelemekî mezin, di warê hejmar û hîlbijartina Komîteya Navendî ya PYSKê de derket holê. Delegasyonên her pênc rêxistinên berê li ser vê yekê li hev kiribûn. Li gor biryara delegasyonan ku ji aliyên organên wan yê navendî ve hatibûn erê kirin; wê Komîteya Navendî li ser esas û bingehê sentezî bihata hîlbijartin. Bi gotineke din wê ne komîteyeke li ser bingehê "koalîsyon"ê, li ser bingehê hevbeş û sentezeke nû û bi awakî demokratîk bihata hîlbijartin. Lê mixabin, di dema damezrandina PYSKê de ev weha nemeşiya û gotin di cih de be ji bo selametiya yekitiyê, em neçar man ku di vî warî de "koalîsyonekê" çêbikin. Ez dê di pêş de li ser vê rewşê rawestim.

Teva hemû kil û kemasî û zahmetiyên ku hebûn, wezîfeyek pîroz, hewldan û xebateke pîralî û dijwar li pêşiya Komîteya Navendî (KN) ya PYSKê bû:

1) Komîteya Navendî, bi rêberiya programa partiyê û li ser bingehê destûra partiyê û biryarên kongreyê, wê ji nuh ve rêxistin saz bikira; destûra partiyê têxista jiyane û pêşengiya xebat û hemû dezgehên partiyê bikira.

2) Her endam û her dezgehî jî wê rêz û hurmet ji destûra partiyê re bigirta û bi wezîfeyên xwe rabûna. Bi vî awayî, wê dezgehên xebatkar bihata saz kirin û rê li ber sistî, bêhevîti û hinek adetên berê yê ku rêxistin bê fonksiyon dihiştin bigirta.

3) Wê pêwendiyên nav dezgehên partiyê, yê nav dezgeh û endamên partiyê û yê nav endaman bi xwe, li gor destûra partiyê bihata meşandin. Çi ji bo dezgehên û çi jî ji bo endaman bana, ji bo hemû pirs û pirsgerêkên derketina holê, wê destûra partiyê bihata bi karanîn.

4) Wê rê li ber bêserûberiyê bihata girtin, cihêti û nakokî nexista nav endamên partiyê û xwedî li heynên partiyê yê maddî û manewî derketa.

5) Wê bi nasnameya Kurdî, pêşengiya damezrandina partiyek eşkere bikira.

6) Wê Tevger, hêz û rêxistinên PYSKê yê Başûr ji nuh ve sererast bikira û

bi pêş ve bixista.

7) Wê programa kar û barên acîl bihata amade kirin û pêşkeşî endam û raya giştî bikira.

8) Wê weşaneke navendî bihate organîze kirin; dezgehên weşanî ji amatoriye rizgar bikira û dezgeheke profesyonelî saz bikira.

9) Wê ji bona xebatên hevbeş danûstendinek germ bi rêxistinên din yê kurdan re daniya û di vî warî de siyaseteke aktîf bimeşanda.

10) Wê Partî ji bo pêşengiya tevgera siyasî ya Bakurê Kurdistanê amade bikira; Partî bikira hêzek weha ku bikarîba mudaxeleya pêvajoyê bikira û xetimandina li pêşiya tevgera rizgarîxwaziya neteweyî, demokratîk û şoreşger vekira....

XETIMANDINA JIYANA RÊXISTINÎ Û LÊGERÎNA ÇARESERİYÊ

Piştî demekê diyar bû ku KN ya PYSKê nikare wezîfeyên bingehîn yê partiya nû û biryarên kongreyê bi cih bîne û pêşengiya partiyê bike.

Yek ji wan biryarên kongreyê jî ev bû ku di nav sal û nîvekê de kongreya duyem ya PYSK bicivîne. Teva ku di serî de KN bê fonksiyon mabû; gelek pirsgrîkên rêxistinî yê nav Partiyê derketibûn holê; yekitiya Partiyê birîn û derbeyên mezin xwaribûn jî KN nikaribû biryara civandina kongreya giştî bi cih bîne.

Di tîrmeha 1998an de, bi beşdariya 38 nûnerên kongreya giştî, civîneke fireh hate amade kirin. Di encama gotûbêjên dirêj de, civînê biryar da ku ev civîn bibe kongre û 10 nûnerên Kongreya Ewropayê jî bê ku mafên wan yê dengdanê hebin, beşdarî civînê bibin.

Heta vê civîna dawî ku PYSK tê de hate fesih kirin, li derdora du sal û sê mehan wext derbas bû. Ev wext di jiyana tevgera rizgarîya neteweyî û civakî ya Kurdistanê de ne demeke pir dirêj bû. Lê ji bona reorganîzekirin û bicihkirina xebata siyasî û rêxistinî jî demeke gelek giring bû. Di vî warî de, di serî de birêvebir û berpirsiyarên Partiyê, potansiyela PYSK wezîfe û hêviyên ku jê dihatin kirin pêk neanîn. Bê guman, sedemên vê yekê hene. Divê em li ser van sedaman rawestin û kêmanî û şaşiyên ku hatin kirin tespît bikin. Lê, di warê analîz, tespît, kêmanî, şaşî û gunehan de, divê em objektîf bin, nekevin nav xefikên hisî û subjektîfîyê. Bi vî awayî; em dê bikaribin ji kêmanî û şaşiyên ku hatine kirin dersên pêwîst derxînin û di pêşerojê de wan dubare nekin.

Di vê çarçeweyê de, ez dê bixwazin bi awakî pir kurt li ser çend sedemên bingehîn yên ku PYSK xiste nav wê rewşa ku heq nekiribû, rawestim. Ji xwe, di çarçeweya nivîsek weha de, mirov nikare hemû sedeman bi awakî berfireh raxîne ber çavan.

Di nav wî du sal û sê mehên derbasbûyî de PYSK performans û hêviya ku jê dihate kirin, nîşan neda. Ev rewş ji du sedemên bingehîn dihat:

1) Rewşa objektîf û şertên tevgera welatê me.

2) Rewşa Komîteya Navendî, pasîfmayîna piraniya kadirên ku ev yekîtî ava kiribûn.

Sedemê rewşa tevgera giştî kêm zêde tê zanîn. Lê, ez dê bixwazim bi giranî li ser rewşa taybetî ya Komîteya Navendî û pasîfmayîna kadirên ku ev yekîtî avakiribûn rawestim.

1) PYSK di encamê xebateke hevbeş ya delegasyona pênc rêxistinên de hate damezrandin. Berî kongreya yekitiyê delegasyonê li ser prensîbên bingehîn yên yekitiyê li hev kiribûn.

Yek ji wan prensîbên bingehîn ev bû, ku wê ev yekîtî ne li ser civandina aritmetîkî ya rêxistinên, wê li ser senteza rêxistinên bihata damezrandin. Ji bo vê yekê jî, wê her rêxistinê berî kongreya yekitiyê, kongreyên xwe yên dawî bicivanda, biryara beşdariya nav yekitiyê bigirta, nûnerên kongreya yekitiyê hilbijarta û xwe fesih bikirana. Bi vî awayî nûnerên ku wê beşdarî kongreya yekitiyê bibûna, wê ne nûnerê grûbekê ya jî partiyekê bûna, wê rast û rast nûnerên azad yên kongreya yekitiyê bûna.

Lê mixabin, ji ber hinek sedeman ev pêvajoyê weha nemeşîya. Rêxistinên heta rûniştina dawî ya kongreya yekitiyê hê xwe fesih nekiribûn. Ji ber vê yekê jî di warê hilbijartin û tespîtkirina endamên Komîteya Navendî ya partiya nû de, ji ruhê yekitiyê em dûr ketin û gotin di cîh de be, me "koalîsyonek" ne baş çêkir. Ji bo her rêxistinê kontenjan hatin tespît kirin û li gor wan lîsteyên kesan hatin tespît kirin. Heta gelek navên di lîsta de dahî nedihate zanîn bê kî ne. Li gor vê metoda kontenjanê, ew kesên ku dengên kêmtir jî bistendina, wê bihatina hilbijartin.

Di rastiya xwe de, endamên Komîteya Navendî bi awakî azad yên dengên nûnerên kongreyê nehatin hilbijarin. Ev ne hilbijartinek demokratîk û azad bû. Lê di wê rewşa nazîk de, hêz û taqeta kesan tinebû ku li dijî vê şaşiyê derkevin û pêkanîna vê yekitiyê têxe tehlûkeyê. Ji bona ku ev yekîtî here serî, em neçar man ku vê rewşê "qebûl" bikin.

Ji ber vê yekê jî, li gor potansiyela kadirên pênc rêxistinên beşdar komîteyeke navendî ya ku bikarîba hûnandina rêxistina hevbeş bida ser milên xwe nehate hilbijartin. Hinek însanên ku hatin hilbijartin, di rastiya xwe de nikaribûn di bin barê berpirsiyariye weha de rabûna.

Dijîtiya hevalên nav welêt ya li hemberî kadirên derveyî welêt jî dibû sedemek ku kadirên derve zû bi zû cesaret nekin xwe bidin ber wezîfeyê weha. Lê teva vê yekê jî, bi awakî giştî kadirên derveyî welêt yên ku di rastiya xwe de, ev yekitî pêk anîbûn, di vî warî de wezîfe û pêdiviyên xwe bi cih neanîn û gotin di cih de be, ji berpirsiyariya rastûrast reviyên.

Di netîcê de, ev “koalîsyon” nemeşîya û vê yekitiyê di pratîkê de îmtihanek baş neda; hevîyên ku jê dihate kirin nîşan neda.

2) KN di cihê ku dezgehane ava bike û bi ser û ber bike, endaman li gor destûrê birêbixê, rêzgirtina destûrê û biryarên kongreyê bike prensîb; ji roja pêşî de, wê bi xwe rêz li hemberî biryarên kongreyê negirt û destpêkeke nebaş nîşan da. Di belavoka damezrandina PYSKê de, hinek tiştên ku ne biryarên kongreyê bûn, weke biryarên kongreyê hatibûn pêşkêş kirin.

3) Piştî kongreyê bi çend mehan, nakokî û dijîtiyên nav berpirsiyarên rêxistinê, ji xebata reorganîzekirina Partiyê bêtir derketê pêş. Hevalên berpirsiyar yên nav welêt harmoniyeke ku pêdivî jê hebû pêk neanîn. Ji bona ku dezgehên rêxistinê yên pêwendî û agahdariyê nehatin avakirin û xebitandin, agahdariyên resmî negihaştin destên organên partiyê û endaman. Di dewsa vê yekê de, agahdariyên rast û nerast û paşgotinî bi riyên ne resmî di nav endaman de belav bû. Vê rewşê, bêmoraliyeke mezin anî holê. Di cihê ku hevî û heyecaneke nû û xurt di nav bingehe partiyê de pêşkeve, bêhevî û bê moralî roj bi roj xurtir bû.

Her ku çû nakokî û berberiyên nav hinek endamên Komîteya Navendî geştir û berfirehtir bûn. Di dawiya dawîn de, Komîteya Navendî bi tenê weke nav ma; tu fonksiyoneke wê ya pêşengiyê nema. Ji xwe, KN tu carî bi tevayên endamên xwe neciviya. Yen ku civiyên jî bê însiyatîf man û ji pirs û pirsgerêkên ku hebûn çareserî nedîtin. KN hate rade û derceyê weha ku hinek endamên wê bi xwe piştî civîna Komîteya Navendî, biryarên ku wan bi xwe jî girtibûn nas nekirin û bi destên xwe bêrêxistinî û bêfonksiyona KN “meşrû” kirin.

4) Rewş û nakokiyên nav herdu berpirsiyarên partiyê yên li Başûr ji vê rewşa tevlihev û aloz re xizmeteke taybetî dikir. Helwestên van herdu hevalan hê di dema xebata yekitiyê de, ne helwestên pozîtîf û di cih de bûn. Wan herdu hevalan hewl didan ku daxwazên xwe li ser delegasyona yekitiyê ferz bikin û

didan diyar kirin ku “ger weke wan nebe, ew dê vê yekitiyê nas nekin”.

Pir balkêş e, ku di dema amadekirina kongreya yekitiyê de, ev herdu heval di “enîyekê” de cih girtibûn; lê pir derbas nebû, piştî avakirina PYSKê bi demekê her yekî xwest rêxistinê bi aliyê xwe ve bikêşîne û li gor dilê xwe bi kar bîne. Ya herî xerab û girîng; KN li hemberî vê xerabiyê bê helwest û bê fonksiyon ma. KN di dema xwe de dest navête vê pirsgirêkê û wê herême. Ev bû sedemê ku ev herdu kes hê bêtir cesaretê bigrin; dijîtî, bêbawerî û nakokiyên bi giranî di nav du kulturên vê yekitiyê; di nav beşek hevalên ji kultura YEKBÛNê û KAWAYê dihatin de rû dabûn, hê kûrtir û berfirehtir bikin.

Hinek berpirsiyarên partiyê biryar û îradeya kongreyê ciddî negirtin, xwe di ser kongrê û îradeya kongreyê de dîtin. Wan ev helwesta xwe roj bi roj xurtir kirin û ji bo endamên partiyê ji hev dûr bixin, zemîn û merc amade kirin. Mixabin KN li hemberî vê helwestê serî tewand û meqerê Başûr bi destê xwe ji hevdu veqetand û di vî warî de xwe bê helwest û bê fonksiyon hişt.

5) Hinek berpirsiyar û kesên Partiyê ji vê bêserûberiyê kês û firsend dîtin û bi awakî vekirî li dijî PYSKê derketin; bi navê YEKBÛNê mesaj dan deran û belavok belav kirin. KN rê li ber vê pêşveçûnê negirt û van kesan bi îmkânên vê partiyê hewl dan ku ji bo armancên xwe yê korsanî û nelirê hinek însanên derdora vê Partiyê li dora xwe bicivîne û Partiyê ji hev bixin. Mixabin heta PYSK hate fesih kirin jî helwesteke misoger li hemberî sersebebê vê kiryarê nehatiye girtin û di resmîyetê de ew kes heta civîna fesihkirina PYSKê jî weke endamê KN hate qebûl kirin. Belavoka nemeşrûbûna vê kiryarê jî di rastiya xwe de, bi îsra û zora hinek hevalên endam hate weşandin. Herweha KN li hemberî hinek kiryarên kesên din yê ku bi serê xwe û bê biryara KN kiribû jî tu helwest negirt û tu mueyîde dananî.

6) Dema ku di nav endamên KN nakokî û nexweşî rû dan, KN bi xwe çareseriyek ji van re peyda nekir. Teva balkêşiya hinek endaman, KN ji bo çareserkirina van pirsgirêkan Komîteya Çavdêr nexiste jiyane û rê li ber vî dezgehê Partiyê venekir.

7) Rewşa rêxistinê ya di nav welêt de gelekî xerab bû. Li welêt rêxistin di rastiya xwe de bê serî mabû. Kontrola rêxistinê li ser Rojnameyê dahî nemabû. Heta hinek kesên ku rûmeta partiyê nedigirtin, rêz û hurmet ji biryarên partiyê re nîşan nedidan, di nav birêvebirîya Rojnameyê de cih girtin; Îmkânên Rojnameyê li dijî partiyê û ji bo armanc, perspektîf û miramên xwe yekalî bi kar anîn.

Lê teva vê rewşê jî bingehê PYSK û bi taybetî kadirên wê helwest û pêdiviyên diketin ser milên wan pêk nedianîn û bi giranî bêdeng diman. Pîraniya kadirên Partiyê ji bona çareserkirina pîrs û pîrsgirêkan xwe zêde nedişandin.

8) Komîteya Navendî guh nedida rexne, nerîn, daxwaz û pêşniyarên dezgeh, komîte û endamên partiyê. Teva ku di gelek waran de, gelek caran bi awakî resmî û nivîskî ji hinek herêman ji wan re hate nivîsandin jî komîte û dezgehên partiyê bi awakî giştî bersîva van daxwaz û pêşniyarên xwe nedigirtin.

Ev helwest û bêberpirsiyariya KN bû sedemê destpêka serêşî û astengên mezin. Pîraniya nakokiyên nav partiyê ji van metodên nedestûrî dest pê kirin û bi riya hinek kesan jî hatin geş kirin. Ji ber vê yekê jî, her ku çû pîrsgirêk û nakokiyên nav Partiyê kûrtir û mezintir bûn.

9) KN li hemberî bûyeran bê helwest dima. Pêşengî ji bûyeran re nedikir û li dû bûyeran kaş dibû. Pîrê caran bi îsrar û zora hinek destgeh, komîte û endaman belavok dihatin belav kirin. Di vî warî de Komîteya Ewropayê jî gelek caran sist û bê helwest dima.

KN di cihê ku ew bi xwe rojevê çêbike û siyaseteke serbixwe û taybetî bimeşîne, wê xwe di nav nakokî û berberiyên hinek endamên Komîteya Navendî de heps û kilît kir. Ne bi awakî resmî be jî demeke dûr û dirêj giraniya gotûbêjên endamên PYSKê li ser "nakokiya nav KAWA û YEKBÛNê bûn. Bê gûman ev ne layiqî partiyek ku li ser bingehê yekitiyek siyasî hatibû avakirin bû.

10) Gava mirov bi awakî pîralî li meseleyê binêre, bê guman mirovê bibîne ku gelek kadirên ev yekîtî avakiribûn jî di vê pêvajoyê de bi awakî aktîf nexebitîn û li hemberî bûyeran wezîfe û rola ku dikete ser wan pêk neanîn. Herweha dezgeh, komîte û endamên partiyê jî di vê pêvajoyê de xebateke xurt û geş nekirin. Lê ji bo serastkirina van kêmaniyan, dîsa wezîfeya esasî ya balkêşandinê diket ser milê KN. Gelek caran dezgehên Partiyê û endam li berpirsiyaran digeriyan, lê dezgehên desthilatdar û Partî li meydanê tunebû. KN bê fonksiyon mabû. Lê teva vê yekê jî KN Partî bînfetisî kiribû û riya pêwendiya li ber herêman û komîteyan girtibû.

11) KN ji bo afirandina hinek îmkanan hewldanên kêrhatî û taybetî nekir. Tenê xwe bi îmkanên endametiye ve sînor kir. Tenê bi van îmkanan jî ne kadroyên profesyonel dihatin xwedî kirin û ne jî pêdiviyên hinek xebatên taybetî yên Partiyê pêk dihatin. Herweha bi giranî, heyin û îmkanên partiyê yên ku hebûn jî bi awakî programkirî û di cih de nehatin bi kar anîn.

12) KN xwedî li girtiyên xwe û hebûnên Partiyê derneket. Di warê hebûnên

Partiyê de, gelek tiştên ne li gor destûr û nelirê hatin kirin. Lê mixabin di vî warî de jî KN bê helwest û bê fonksiyon ma. Di vî warî de, agahdariyek resmî dahî neda herêm û komîteyên xwe.

13) Endamên KN neçûn Kurdistanê û cihên wezîfeyên xwe. Ew bi piranî li metropolê cîwar bûn. Berpirsiyarên rêxistinê ji bo li Kurdistana hûnandina rêxistinê hewldanek taybetî nişan nedan. Ji ber vê yekê jî hêviya bi endam û derdorên ku ev yekîtî pêk anîbûn çêbûbû, roj bi roj kêmîr û hejartir bû. Di dema dawî de, êdî bêhêvîti û bêbawerî dewsa hevî û baweriyê girtibû.

Loma jî li Kurdistanê rêxistiniyek bi rêk û pêk nehate ava kirin. Her çîqaşî li hinek herêman potansiyela PYSK hebûnek nişan didan jî, ew ji bersîvdayina pêvajoyê re gelekî dûr bûn. Lê ger KN li wan herêman xwedî derketiba û bi awakî navendî û programkirî ew herêm hûnandiba, ew navçe dikarîbûn bibana destpêka damezrandina rêxistineke bi rêk û pêk. Lê mixabin, ev pêk nehat û heta li gelek navçeyan rêxistiniya PYSKê negihaşt radeyên berî yekitiyê.

14) Komîteya Navendî ne çareserî ji xetimandin, pirsgirêk û nakokiyên nav Partiyê re didît, ne jî riyek ku herêm û bingehên Partiyê bikaribe çareseriyekê bibîne vedikir.

ME DIKARÛBÛ ÇI BIKIRA?

Weke ku tê dîtin, gelek pirs û pirsgirêkên PYKê hebûn. Divyabû ew bi awakî objektîf û zelal bihatina respît kirin û bi awakî hevbeş bihatana çareser kirin. Ev jî tenê bi platformên resmî û bi prensîbên rêxistinî û destûrî mimkun bû. Ji bo avakirina zemîn û atmosfereke weha jî divyabû herêm, komîte û kadirên PYSK bi awakî hê aktîftir xwedî li yekitiyê derketibana û bixwastina li gor hêz û taqeta xwe problemên xwe çareser bikin. Ji ber ku di wê rewşê de ji yekîtî û xurtkirina yekitiyê pêve riyek dîn ya çareseriyê tunebû. Grûbperestîya kevn û hewldanên ji bo vê armancê kevneperestî û paşverûtîyeke mezin bû.

Bê guman dikarûbû hinek kes hebûna ku bawerîya wan bi yekitiyê û PYSKê nehatina. Kesên weha di dema xebata yekitiyê de jî hebûn. Lê mixabin wan bi awakî eşkere û dengên bilind ev nerînên xwe neanîn zimên. Piştî PYSK hate damezrandin, vê carê bi metodên nelirê û nedestûrî xwestin vê potansiyelê ji bo miramên xwe bi kar bînin. Divyabû kesên ji vê yekitiyê bawer dikirin, kês û firsend nedana korfesendên weha. Divyabû ev kozik û çepera hêja bi awakî hê dijiwartir bihata parastin.

Eger kadirên ku bawerîya wan bi yekitiyê hebûn û ev yekîtî ava kiribûn bi

awakî pêdivî jê hebû li PYSKê xwedî derketina; prensîbên rêxistinî û destûra Partiyê bingeh bigirtina; objektîf û bêteref biçûna ser şaşî, kêmanî û gunehên ku hatibûn kirin; wan dê bi hev re bikaribana pirs û pirsgirêkên PYSKê yên bingehîn li gor hêz û taqeta xwe çareser bikirina; wê bikaribana nehiştana PYSK di ber sikrata belavkirin û fesihkirinê keta. Ev wezîfeyêke pîroz û dîrokî bû. Lê mixabin me ew huner û şarezîya nişan neda û ew kozîk û çepera hêja bi awakî ku heq nekiribû hate hedimandin.

PYSK hate belav kirin. Hinek kesên ji wan kulturên ku ev yekîtî ava kiribûn dîsa xwestin bi navên cihê, lê li ser bingehê grûbên xwe yên berê ji nû ve xwe bihûnin. Hinek kesên din jî hewl dan ku ji pêmaya potansiyela PYSK kesên ku dikarin li ser program û perspektîfên PYSK bi hevdu re bixebitin, yekitiyêke nû ava bikin û heta ji dest bê, nehêle valahiyek hê mezintir çêbibe. Lê mixabin ev hewldan û xebat jî bi awakî hêvî jê dihate kirin, encam negirt.

Di encamê de, sê grûbên nû hatin damezrandin. Pêşî beşekî mezin yên ji kultura Kawa dihatin bi navê Partiya Şoreş- Kawa (PŞ-Kawa), dûre beşek kesên ji kultura YEKBÛNê bi navê Platforma Azadî û Demokrasiya Kurdistanê (PADEK) damezrandin. Piraniyek mezin ya kadir û bingehê PYSKê jî li ser perspektîfên siyasî û programa PYSKê li ruhê yekitiyê xwedî deketin; bi awakî rexnegirî xebatên PYSKê di ber çavan re derbas kirin û Rêxistana Sosyalist a Demokratîk ya Kurdistanê (RSDK) ava kirin.

HINEK DERS Û PÊDIVIYÊN YEKITIYA SIYASÎ

Di van salên dawî de, li Bakurê Kurdistanê çend tecrûbeyên yekitiyên siyasî û rêxistinî çêbûn. Her yekitiyê li gorî xwe xwedî tecrûbeyên taybetî ye û divê mirov ji wan tecrûbeyan dersên pêwîst derxîne. Lê di warê yekitiya siyasî û rêxistinîyê de, li Bakurê Kurdistanê damezrandina PYSKê tecrûbeya herî mezin e. Heta niha, di vê berfirehiyê de û ji ewqas kulturên cihê yekitiyêke weha nehatiye ava kirin. Ji bona xebat û avakirina yekitiyên pêşerojê yên hê saxlem û temendirêj, divê em bi awakî giştî bûyerên yekitiyan û bi taybetî bûyera PYSKê analîz bikin û dersên pêwîst jê derxînin.

Bi vê munasebetê, ez jî dixwazim bi xetên qalind çend xalên girîng yên di derheqa yekitiya siyasî û rêxistinî de bînim zimên:

1) Siyasetvan, şoreşger û rewşenbîrên her welatî li gorî şert û mercên welatên xwe û pirs û pirsgirêkên tevgera welatê xwe, rêxistinên xwe ava dikin. Armancên ku mirov di warên siyasî, civakî û rêxistinî de dide pêşîya xwe û metodên xebat

û têkoşînê, divê li gor rewşa civatê û rastiya welatê mirov bin. Eger ne weha be, wê tu carî lingên mirov negihêjin erdê û mirov dê di nav xewn û xeyalan de bijî.

2) Yekitiya siyasî û rêxistinî, ji pêwîstiya rêxistinîyê xurt, nûjen, têkoşer û xwedî programeke ku li gor rewşa Kurdistanê tê. Di vê rewşê de û bi vî halê xwe rêxistinên me yên ku hene bersîva pêvajoyê nadin; ew nikarin xetimandina li pêşiya tevgera neteweyî û şoreşgerî vekin û pêşengiya şoreşa Kurdistanê bikin.

Li Kurdistanê, di warê pêşengiya siyasî û rêxistinî de valahiyeke gelek mezin heye. Ji ber vê yekê ye ku dijmin bi vê hêsaniyê dikare ewqas plan, listik û fenên mezin li darxîne û gelê me ji bêçaretî bi dû bêçaretiyê de.

3) Ji bo yekitiyên siyasî û rêxistinî, program, destûr, nerînên siyasî û awayên xebat û têkoşînê gelege girîn in. Ev bingehe yekitiyê ne.

Lê tecrûbeyên heta îro nîşan dide ku ji bo avakirina yekitî û rêxistineke temendirêj û bi îstikrar tenê lihevkiirna li ser program û destûrê têrê nake. Divê pêvajoya yekitiyê baş bê stewardin; pirsra pêwîstiya yekitiya siyasî û rêxistinî, di nav bingehe rêxistinî û raya giştî ya welatparêz û şoreşger de, bi berfirehî bê munaqêşe kirin. Divê rêxistin di serî de baweriya kadir û endamên xwe bi yekitiyê bînin û bi awakî giştî wan ji yekitiyê re amade bikin.

Berî ku yekitî bighêje qonaxa dawî, divê bi civîn, weşan û metodên cihêreng li ser girîngî û pêwîstiya yekitiyê, li ser program, destûr û perspektîfên muwaqet yên yekitiyê bêne rawestandî û gotûbêj kirin; nerînên endaman li ber çavan bêne girtin. Xebateke weha, ji bo kongreya hevbeş ya yekitiyê jî dê bibe haziriyeke baş.

4) Beşê xebata siyasî û pirsên îdeolojîk ya yekitiyê, divê ji raya giştî re vekirî be. Heta mumkun be, ji destpêkê de raya giştî ya welatparêz û şoreşger bi metodên munasib di derheqê xebata yekitiyê de bête agahdar kirin; nerînên wan yên di vî warî de bêne girtin.

Gava em bixwazin rêxistineke hê nûjen, xurt, têkoşer û demokratîk pêk bînin, divê em bi rê û metodên munasib bingehe û piştgiyariyeke fireh ava bikin.

5) Kadirên ku birêvebiriya xebata yekitiya siyasî bikin, divê bi kêmanî ji bo periyoda pêşîn xwe ji ber wezîfegirtin û xebata aktîf nedin alî, da ku bikaribin hê bi hesanî harmoniyekê pêk bînin û rêxistina yekitiyê bihûnin.

6) Divê bi awakî prensîbî xweşbînî di nav kadirin ku yekitiyê ava dikin de hebe. Mekanîzma rexne û li xwe rexnegirtinê bi rastî, sistematîk û li gor armanca wê bê xebitandin; Lê mirov kêş û firsendê nede ku bi navê rexneyan berberî û

nakokiyên ku bingehên rêxistinên hedimandin, careka din dubare bibin.

7) Di avakirina yekitiya siyasî de, ne tenê bi gotinê, divê bi rastî menfaetên giştî yê tevgera rizgarîxwaziya Kurdistanê bingeh bêne girtin. Heta ji dest bê, mirov rê nede ku menfaet û hesabên kes û grûban bi awayên cihê cihê û "veşartî" derkevin pêş.

8) Ger armanca yekitiyê damezrandina rêxistineke demokratîk û navendî be; pêwîste ku bi awakî destûrî huquka rêxistinê bê avakirin; maf û wezîfeyên endaman pir bi zelalî bêne diyar dikirin.

Ji bona di pratîkê de ev mekanîzma bimeşe, divê dezgehêkî taybetî yê heq û huquka nav rêxistinê bête ava kirin. Gava kanalên heq û huqukê bi awakî destûrî her gav vekirî bin, pirs û pirsgirêkên ku di nav rêxistinê de derkevin holê jî dikarin di dema xwe de û hê hesantir bêne çareser kirin; problem û xetimandinên mezin çênebin.

9) Divê pêşengiya xebata yekitiya siyasî û rêxistinî, partî, grûb û hêzên ku dixwazin yekitiyê ava bikin, bikin. Divê yekitî li ser bingehê sentez û hevgunçîna kadir û kesan û rêxistineke nû bê ava kirin. Be guman yekitiyê weha, divê ji kadir û kesên ku ji ber sedemên cihê li dervî rêxistinê mane, lê dildarê yekitiya siyasî û rêxistinî ne re jî vekirî be. Heta mumkun be, ji destpêkê de têkilî bi kesên weha re bê danîn û nerînên wan jî bêne girtin.

EM HÊVIYÊ BÊ HÊVÎ NEKIN

Her yekitiyêkê tê ava kirin, li gor rewşa xwe hêviyêkê çêdike. Lê gava ew yekitî bi ser nakeve, şûna hêviyê bêhêvîtiyê digre. Loma jî, heta ji dest me bê, divê em ji tecrûbeyên heta îro xweşik îstifade bikin; şaşî û kêmaniyên ku berê hatine kirin dubare nekin.

Berî ku em dest bi xebateke nû ya yekitiya siyasî û rêxistinî bikin, divê em careka din ji xwe bipirsîn; "ji bo çi em dixwazin yekitiyê çê bikin?" Ger em di bersîva vê pirsê de nêzîkî hev bin, wê gavê em dikarin bi hevdu re dest bi destpêkeke nû bikin.

Bê guman bersîva vê pirsê dikare bi awakî dûr û dirêj bête dan. Lê ger mirov bixwaze bi çend hevokan bersîva bide; yekitiya siyasî û rêxistinî, ji bo avakirina rêxistinek nûjentir, xurtir, demokratiktir, navendîtir, têkoşertir û realîstir e; rêxistineke ku bikaribe siyaseteke serbixwe û bi şexsiyet bimeşîne; rêxistineke ku bikaribe mudaxeloyî pêvajoyê bike, pirs û pirsgirêkên bingehîn yê tevgera

rizgarîxwaziya Kurdistanê li gor girîngî û acîlyetê têxe dore û wan çareser bike.

Tevgera siyasî ya rizgarîxwaziya neteweyî li Bakurê Kurdistanê di pêvajoyeke gelekî dijwar û xeter de derbas dibe. Dijmin bi gelek awa û metodan dixwaze vê tevgerê ji holê rake û siyaseteke kedîkirî derxîne pêş. Loma jî; pêwîstiya tevgera rizgarîxwaziya neteweyî ya Kurdistanê îro ji her demê bêtir bi pêşengiyê siyasî û rêxistinîyê alternatîf heye. Divê em zêdetir wext wenda nekin, pirs û nakokiyên biçûk li pêşiya xebateke weha pîroz nekin asteng, pêdivî û mercên avakirina alternatîfêke weha pêk bînin.

Ji bo neteweyê Kurd ji bêçaretîya îro rizgar bibe û ji bêçaretîyê nede dû bêçaretîyê; ji bo pêşî li ber planên nû yên dijmin ku dixwaze tevgera siyasî ya rizgarîxwaziya neteweyê tasfiye bike û neteweyê Kurd bi siyasatên qelp û naylon bixapîne bigre û van plan û lîstikên pîralî pûç û stêwr bimîne, barekî giran, acîl û dîrokî dikeve ser milên her partî, grûb, hêz û kesên niştimanperwer, şoreşger û pêşverû. Lê bê guman wezîfe û pêwîstiya sereke li ber deriyê rêxistinên me yên siyasî ne.

Ji bo çareserkirina pîrsgirekek weha girîng û sereke; pêwîst e ku di nava rêxistin, grûb û partiyên şoreşger, pêşverû û sosyalîst de têkilî û danûstendinên germtir dest pê bikin. Pîrsa yekitiya siyasî li gorî pêdiviya wê bê stewardin. Kadîrên ji derveyî rêxistinan mane, lê dilxwazên domandina xebata siyasî û rêxistinî ne, ji dervî kar û xebateke weha neyên hiştin. Li gel gotûbêjên li ser nerînên siyasî û îdeolojîk, li ser "rêxistineke çawa" û pratîka pêkanîna pêvajoya yekitiyê, bi awakî ciddî bê rawestandî.

Di tevgera rizgarîxwaziya Kurdistanê de, pîrsgirêka yekîtî û rêxistinîyê, pîrsgirêkeke kevnare û dîrokî ye. Divê em baş bizanibin ku heta em vê pîrsgirêkê çareser nekin, welatekî serbixwe, neteweyekî rizgar û gelekî azad wê her xewn û xeyal bimîne. Loma jî, ji bo çareserkirina pîrseke weha girîng û sereke, divê em xwe ji tu fedekariyê nedin alî û hesabên biçûk û grûbî dernexînin pêş.

Em baş dizanin ku em dê bi hev re xurtir bin. Em dê bêtir bikaribin kelem û diriyên li ser rîya şoreşa welatê xwe paqij bikin û lîstik û planên dijmin pûç û stêwr bihêlin....

BİRLİKLER SÜRECİNDE YENİ BİR TARTIŞMA

Rıfat Sefalı

Bugün kendisini ısrarla dayatan birlik olgusuna yeni bir pencere açmak, birliğin boyutunu, çerçevesini ve olması gerekenle mevcut durum arasındaki hattı etraflıca tartışmak, daha bir yakıcı ve yakıcı olduğu kadar gereklilik arz etmektedir. Bu gereklilik ekseninde, ihtiyaca cevap olabilecek birliğin ideolojik-siyasi ve örgütsel boyutunu, bunun paralelinde somut koşulların gerektirdiği cephesel birlikleri, uzak ve yakın hedefleri hesaba katmaksızın oluşturulabilecek, "günü kotarmayı" hedefleyen, farklı siyasal kesimlerin, dünyaya ve olaylara farklı pencerelerden bakan bireylerin bir araya gelip oluşturdukları siyasal birliklerin gerekip gerekmediğini öncelikli olarak tartışmayı gerekli kılıyor.

İdeolojik boyutta birlik sorunu ele alınırken: 1) Ülkenin mevcut siyasal yapısı ve Kürdistan devriminin ihtiyaç duyduğu örgüt biçimi. 2) Somut koşulların tahlili, ittifaklar politikası ve enternasyonalizm. 3) Uzak ve yakın hedeflerimiz. 4) Son 20 yıllık sürecin değerlendirilmesi ve bu eksende yürütülecek mücadele yöntemleri ayrıntılı olarak değerlendirilmelidir.

Konumuzu değerlendirmeye tabi tutarken unutulmaması gereken birinci olgu Kürdistanın tek bir ülkenin değil, emperyalizmin çıkarları doğrultusunda bölgede sömürgeci dört devletin işgalinde oluşudur. Bu nesnel özellik, Kürdistan sorununu tek tek sömürgeci devletler sorunu olmaktan çıkarıp, aynı zamanda Kürdistan sorununu bölge devletlerinin bir sorunu haline getirmektedir. Bu paralelde değerlendirildiğinde Kürt ve Kürdistan sorunu uluslararası bir sorun olarak gündeme oturur. Bu durum aynı zamanda Kürdistan devriminin anti-emperyalist ayağını da oluşturur. Sömürge statüsü emperyalizmi birincil derecede ilgilendirir, Kürtlerin bağımsızlık istemi direkt olarak emperyalist statükoyu hedefleyeceğinden, keza sömürgeciliğe vurulacak her darbe aynı zamanda emperyalizmin pazar sorunu açısından çok önemli bir alan olan Ortadoğu'da mevcut statükosuyla birlikte, baskı ve zulüm halkasını dağıtacağına göre, bağımsızlıkçılık, anti-sömürgecilik aynı zamanda anti-emperyalist olmayı zorunlu kılıyor.

Kürdistan devriminin anti-emperyalist ayağı da tartışılır mı? diyenleriniz

çıkabilir. Ben, özellikle bu sorunun bu gün daha fazla tartışılması gerektiğine inanandanım. Özellikle 90'lı yılların başında reel sosyalizmin çöküşüyle birlikte gündeme oturan sosyalizmden kaçış, giderek çok yoğun tartışılmasa da çözüm yollarını emperyalizmde arayan potansiyelin hiçte küçümsenmeyecek bir sessiz çoğunluğa tekabül ettiğini belirtmeden geçemeyeceğim. İdeolojik birliklerin temelleri atılırken bu ilkenin gözardı edilmemesi, ilerde yaratılmaya çalışılan örgütün temellerini sarsan çok ciddi bir problem olarak gündeme oturacaktır. Keza, geçmişte ciddi tartışmalara sebebiyet veren, anti-faşist (faşizm) ilkesini de bu bağlamda değerlendirmeliyiz. Özellikle 12 Eylül süreciyle Kürt örgütleri arasında doruğa tırmanan bu tartışmalar bu gün durulmuş gibi. Ancak bu konuda netliğin sağlanması, sorunlarından arınmış bir örgütün oluşumu için gereklidir. Salt başına temel ilkelerde bütünleşmek kalıcı bir örgüt yaratmak için yeterli değildir. Yakın geçmiş pratiğimiz bunun çok belirgin bir örneğidir.

Bu gün kapitalist üretim ilişkilerinin hakim olduğu Kürdistan da işçi sınıfının gücünü ve bu gücün egemenliğini baz alan bir parti-örgüte yakıcı bir biçimde ihtiyaç vardır. Böyle bir parti doğal olarak Kürdistan devriminin karakterini de sınıfsal konumlanışına göre belirlemelidir. Sınıf iktidarını hedeflemeyen örgütlerin, sınıf adına yola çıkması kadar abesle iştilal olabilir mi?. Ne yazık ki biz Kürtlerde sıkça rastlanan ve yadırganmayan bir durum şudur: İşçi sınıfı partisini kurarsınız, partiniz zamanla ideolojik-politik hat olarak yontula-yontula geniş tabanlı bir kitle partisine dönüştürülür, ancak partiniz, halen isim olarak işçi sınıfı partisidir. Keza sosyalist bir parti kurarsınız, ideolojik-politik yapılanmanız da tamamen sosyalist ilkeler eksenine oturtulur, parti-örgütün ismi de sosyalist olur, ne yazık ki oluşturulan parti kısa bir süre sonra sosyalizm karşıtlarının istilasına uğrar. Bu istila Kürt örgütlerinde kaynağını genel olarak örgüt dışından değil de, örgüt içinden ve sürece ilişkin yılgınlıklardan alıyor. Bu durum giderek sosyalist kadroların sosyalizm karşıtı kamplar oluşturmalarına -bloklaşmalarına- neden olur. Bu bloklaşma ayrışmayı gerçekleştirirse bir nebze doğal karşılanabilir. O zaman adam gibi siyasal yapılar oluşturulur. Bizde aksine gelişmeler devam eder. Birbirine taban tabana zıt düşünceler sistematiği aynı siyasal yapıda birlikte faaliyet yürütür, yapılan işlerin ne kadarı faaliyetle özdeşebilecekse tabi. Bir diğer ilginçlik ise ideolojik olarak ayrışmalarının gerektiği yerde birlikte çalışmada ısrarcı olan bu zıt eğilimler, parti veya örgütün adının da sosyalist kalmasında ısrarcı olmalarına anlam vermek mümkün değil. Ancak, kendisine sosyalist diyen birçok siyasal yapının da durumu ne yazık ki böyledir. Sanırım bu bize özgü bir gerçekliktir.

Yukarda belirtmiştim, yinelemek istiyorum: Kürdistan'da sınıf iktidarını hedefleyen sosyalist bir parti-örgüte yakıcı bir biçimde ihtiyaç vardır. Bu

ihtiyacı karşılamak adına "birlik tacirliğiyle" bu işler yürütülemez. Birlik makyavelist duygularını törpüleyebilen, ideolojik konumlarına uygun faaliyette sınırları zorlayan, oportonizmden arınmış, mevcut siyasal yapılarında birliği özümseyebilenlerin, netleşebilenlerin, keza bu netliğin gereklerini yerine getirebilmelerinden geçer. Sözkonusu olan birlik ideolojik birliktir, böyle bir birliğin temeli likidasyon üzerine kurulmamalıdır. Ideolojik problemleri kendi içinde çözmeden, netleşmeden, birliğe hazır görünen yapılar kendi içindeki problemleri başka yerlere taşımayla birlik değil, olsa-olsa "günü kotarmak" için birlik tacirliği yapmış olurlar. Bu durumun kısa sürede yıkımı-dağılmayı gerçekleştireceğini bilmem hatırlatmaya gerek var mı? Mevcut problemleri inanmadığımız birlik politikalarıyla aşacağımız bir yanılgıdır. Kitlelerin devrime inançlarını-umutlarını törpülemeyen, sorunlarından arınmış yapılar halinde, keza ideolojik-politik olarak tam bir netlik içinde birlikler yaratmak, kitlelere güveni de tazeleyecektir.

Birçok siyasi parti-örgütün gündemine aldığı, sıkça tartıştığı birlik sorununu iki boyutlu olarak ele almada fayda var. Birinci boyutu, birliğin bir ihtiyaç oluşudur. Aslolan da bu ihtiyaç doğrultusunda ve ikna temelinde inancı pekiştirerek oluşturulacak birliklerdir. İkinci boyutu ise oportonizmi, makyavelizmi meslek edinenleri, likidasyonu temel hedef gören anlayışı mahkum etmektir. Sosyalistlerin temel görevleri bu anlayışla sağlıklı ve kalıcı birlikler yaratmaktır. Anılan mantığın dağıtılmasından hiç mi hiç korkulmamalı-kaçınılmamalı, sonuçları ise bizleri yıldırılamamalı. Çünkü, bir kayada çatlak varsa onarmak mümkün değil, görev balyozu kapıp çatlağı gedige dönüştürmek olmalıdır. Birliklerin bu kadar yakıcı bir ihtiyacı gerektirdiği günümüzde, ayrılıkların hiç bir boyutu kulağa hoş gelmeseyse de, sağlıklı bir siyasal yapının oluşturulması için de doğacak sonuçlardan kaçınmamak gerekir. Bu durum bizleri birlik karşıtı yapmaz, aksine anılan kesimlerle ideolojik-politik birliğin zemini kalmasa da, hiç değilse ileriki süreçte güçbirlikleri, cephesel birlikler veya eylembirliklerinin yolunu açık tutar, dostane ilişkilerin yürütülmesine zemin oluşturur.

İkinci olarak somut koşulların tahlili ve ittifaklar politikasında yoğunlaşmak gerekir. Somut koşullarımız, parçalı sömürge konumumuzla değerlendirildiğinde, her parça kendi özgül koşullarında gelişen ulusal kurtuluş seyri izler. Ancak, her parçanın özgül koşulları o parçadaki ulusal güçlerin kendilerini buldukları parçayla sınırlamamaları gerektiği gerçeğini unutturmamalıdır. Bir tek Kürdistan'ın varlığı dikkate alınırsa, Kürt örgütlerinin temel müttefiklerinin Kürdistan'ın diğer parçalarındaki Kürt ulusal güçleri olduğudur. İttifaklar politikasını bu temelde ele almak gerekir. Aksi halde Kürdistan'ın her parçası sömürge olduğu ülkenin sınırlarıyla çerçevelenir. Bunun da doğal sonucu olarak, ortak olan ortak düşmanların

ortak saldırıları, manevra alanı bir parçayla sınırlı olan örgüt-partilerin direnişlerini bir başlarına ne kadar zayıflatacağı ya da mağlubiyetlerin ne kadar sık tadılacağı gerçeğini hiç bir koşulda gözardı etmememizi gerektirecektir. Bu gerçekliğimizle birlikte, tekrar etmek durumundayız ki, her parçadaki Kürdistan ulusal güçlerinin temel müttefikleri, diğer parçalardaki Kürdistan ulusal güçleridir. İttifaklar politikasının birinci ayağı aynı zamanda Kürdistan devriminin de birinci ayağını oluşturur. Bu da Kürdistan devriminin ulusal boyutuna tekabül eder, ki ulusal kurtuluştan yana olan bütün yurtsever güçlerle her parçanın kendi özgülünde ulusal cephele oluşturmasını zorunlu kılar. Giderek bu cephesel birliktelikler, bir Ulusal Konsey'in veya Ulusal Kongre'nin oluşmasına da zemin teşkil ederler.

Kürdistan devriminin doğal müttefikleri Kürdistan'ın diğer parçalarındaki ulusal kurtuluşçu güçlerdir derken, ittifakları tabi ki bunlarla sınırlayamayız. Her parçanın kendi özgülünde ulusal bağımsızlıktan yana olan ulusal güçlerin yanısıra, her parçadaki devrimci güçler, emekçi halklar ve işçi sınıfı da devrimimizin müttefikleri arasındadırlar. Keza, dünya devrimci güçleri, sosyalist parti-örgütleri ve ezilen halkları da müttefiklerimiz içinde anmak gerekir. Uluslararası güçlerin desteğinden yoksun bir ulusal kurtuluş hareketinin 2000'li yılları yaşadığımız günümüzde, hele hele yaratılan tek kutuplu bir dünyada uluslararası yaptırım erkini gözardı etmek mümkün değildir. Anılan güçlerle ilkeli ve kalıcı ilişkiler aynı zamanda ciddi bir uluslararası diplomatik ağına oluşmasına da kaynaklık edecektir.

Bağımsızlığa giden yolda karşımıza çıkabilecek ara çözümlerin hiçbirini yadsıma veya reddetme lüksüne sahip değiliz. Demokratik bir ortamın yaratılması temel stratejik hedeflerden hiç bir koşulda uzaklaşmayı gerektirmeyeceği gibi, legal mücadele zemininin yaratılmasına da kaynaklık edecektir. Bu durum kitle iletişiminde, işçi sınıfının örgütlü mücadelesinde, keza gençliğin örgütlenmesinde ve eğitilmiş kadro potansiyeli yaratmada önemli bir mihenk taşı oluşturur. Diğer bir cepheden, halk açısından bakıldığında ise uzun yıllara yayılan savaş sonrası ciddi bir soluklanmayı getirecektir. Bunları yakın birer hedef olarak değerlendirip, nihai hedefe ulaşmada bu koşulları bir sıçrama tahtası gibi kullanmanın mücadelesini vermeliyiz. Bağımsızlığa giden yolda ilk adımın atılması gereken yerde atılmalıdır. Bu durum ikinci, üçüncü adımın atılmasına da zemin teşkil eder, hedefe biraz daha yakınlaştırır.

Kürdistan'da yaşanan yirmi yıllık savaş süreci ciddi düzeyde yetişmiş bir kadro potansiyeli yarattı. Bu potansiyelin büyük bir çoğunluğu da, anlatılması zor işkence koşulları ve on yılları aşan uzun süreli cezaevleri süreci yaşadı. Doğal olarak anılan potansiyel birçok yönüyle de deşifre olmuş bir potansiyeldir. Deşifre olan bu potansiyelin günümüz koşullarında

yürütüleceği mücadele yöntemi de doğaldır ki legal zeminde yürütülebilecek faaliyet alanıyla özdeşdir. Legal mücadele alanlarını da ulusal bağımsızlığa giden yolda mücadele bütünselliği içinde değerlendirmek gerekir. Legal mücadele alanlarını belirli bir statükoyla sınırlamadan, legal demokratik kurum ve kuruluşların tümünde ve aynı gereklilik ekseninde yürütmeli, mevcut kadro potansiyelini de bu ihtiyaç çerçevesinde istihdam etmek gerekmektedir.

Kürdistan, 12 Eylül gibi karanlık ve zorlu bir süreci de eklersek baskı, zulüm, katliam, sürgün, göç ve işkenceyle dolu 20 yıllık bir fiili savaş süreci yaşadı. Bu süreç bütün acımasızlığıyla halen de devam etmektedir. Politikada baz alınan temel malzeme insan olduğuna göre, dünyanın hiçbir yerinde eşine rastlanmamış bir göçertme ve sürgün politikasının uygulandığı ülkemizde, insansızlaştırılmış bir kırsal kesim, keza zulüm merkezleri haline getirilmiş kentler ve doğal olarak bu merkezlerde ciddi olarak gelişen sistem karşıtı bir muhalefet... Tabii burada unutulmaması gereken olay sömürgeci devlet mekanizmasının Kürdistan'ın kırsal kesimini ciddi bir biçimde insansızlaştırmasıdır. Ki böyle bir coğrafyada nasıl bir örgütlenme ve hangi mücadele yöntemlerinin kullanılabilirliği üzerine, son yirmi yıllık süreci de gözönüne alarak, yerinde tespit etmek gerekir.

Bütün bunlardan sonra yeniden başlatılacak birlik sürecinde, illegal yapısını çok iyi koruyacak olan sosyalist bir parti-örgüte ciddi bir biçimde ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaca cevap olabilecek yapı, legal mücadele zeminini de aynı ustalıkla kullanabilecek tedbirleri alarak, legalize olmuş kadro potansiyelini legal alanda istihdam etmelidir. Aksi durum kadro imhasını doğurur. Her iki mücadele biçimini eşgüdümlü olarak gereklilik ve öncelikler esasına uygun bir biçimde yürütmelidir. Keza sömürge bir ulusun siyasi temsilcilerinin bir tarafı olarak, zora dayalı bir siyasi statükoya tabii kılındığımızı gözönüne alarak, mevcut zoru dağıtabilmek için gerekli ve değişik zor yöntemlerini kullanma hakkımızı hiç bir şekilde gözardı etmememiz gerektiğini unutmamalıyız. Bunun için de siyasi yapıya bağlı bir askeri örgütün gerekliliğini hem akılda tutmalıyız, hem de programatize etmeliyiz. Böyle bir örgüt bir anda yaratılabilecek bir olgu değil elbet. Ancak, hem mantıkta hem de programda bunun gerekliliği ve bu örgütün ayaklarını örmek için, gerekli girişimlerin başlatılmasının zorunluluğu üzerinde hemfikir olmak önemlidir. Aksi durum ileri süreçte yaşanacak olumsuzluklara zemin teşkil edecektir.

Sonuç olarak öncelikle mantıkta, kafalarda birlikler yaratılmalıdır. Çok fazla birlikçi söylemler, çok fazla birlik istemeyle özdeş değildir. Nasıl olursa olsun birlik olsun mantığının altında oportünizm yatar. Yakın bir geçmişte bir PYSK süreci yaşadık. En fazla birlikçi kesilenler, en hızlı şekilde feshettikleri

yapılarını yeniden ilan ettiler. PYSK döneminde feshettikleri örgütlerinin ayaklarını törpülememeleri, canlı tutmaları da bu sebepten dolayı idi. Bu süreçte fazla birlik istemedi ki amaç diğer siyasi yapıları likide etmektir, bu durum makyavelist dürtülerin ne denli canlı olduğunun göstergesiydi. Bu süreç bize şunu gösterdi ki, bazı guruplar mantıkta birlik yapmamışlardı. Birliği hazmedenler, içlerine sindirenler, birliğe hazır olanlar pratikleriyle bunu zaten gösterdiler.

Bütün bunlara dikkat ederek deneneni denemektense, ilkelerde, mantıkta bütünleşerek, bunun gereklerini yerine getirerek oluşturulacak birlikler, kalıcı olur, uzun ömürlü olur. Aksi halde kendi sürecimizde yaşadığımız gibi, oldukça fazla demoralize edilmiş kadro potansiyeli yaratırız. Böyle bir süreci hiç kimse yaşamak istemediği gibi, böyle bir sorumluluğu da paylaşmaz.

YEKITÎ PÊWÎSTE, LÊ YEKITTIYEK ÇAWA?

Lezgin Saleh

Pirsa Kurd û Kurdistanê ne pirsêke nû ye û ne jî hêsan e. Kurdistan çar parçe ye. Ji ber vê sedemê ye ku pirsê wê gelek têkilhev û pir reng e. Ew pir rengî di nav hev de ne û li himber hev di nakokiyên de ne. Berxwedan û teslimiyet, hevî û bêhevîti di Kurdistanê de bi hev re di cengê de ne. Ev pirsên hene, pirsên dîrokî ne û me jî ew weke mîras wergirtine. Bingehê wan pirsgirêkan sosyo-ekonomiya gelê me ya paşdemayî ye. Çewtîtiyên kadirên siyasî yên rêxistinên Kurdistanî, ew pirsgirêk kirine girêhişk û li ber me danîne.

Weke ku tê zanîn, bi hatina derbeya cunta faşîst ya eskerî re rêxistinên siyasî yên Kurdistanê Bakur imtihanek baş nedan û ji welat derketin der. Bi derketina derve re pirsgirêkên siyasî yên rêxistinên yên hundurî bûn sedemên têkilheviyên mezin. Ew têkilheviyên nehatin çareserkerin, bûn sedemên veqetandinan. Hin rêxistin ji holê rabûn, yên din jî hêzên xwe yên siyasî winda kirin. Kar û barên siyasî sist bûn û ew ber bi dervê welat û muhaciriyê ajotin. Di muhaciriyê de hewildanên berxwedanên siyasî ne gihan armancên xwe. Lê belê ew ji armancên wan dûr xistin. Em tev di wan pêvajoyan re derbas bûn. Ne hewce ye em li vê derê qala wan bikin.

Rêxistin, alê berxwedanê ne û di sê qonaxan de derbas dibin. a) Dema propaganda ya grubî. Rêxistin propaganda xwe dike û xwe dide nasîn. Me ew derbas kiriye. b) Bidestxistina hêzan û li himber dijmin perwerdekirin. Her yek ji me gora xwe ew jî kiriye, lê nîvçe maye. c) Bi dagirkeran re hesab dîtin. Em hê nêzîkê wê nebûne.

Ji bina şoreşgeran tiştê girîng, ne tenê parastina rêxistina ne. Lê belê bi hedefkirina daxwazên gel in. Azadiya netewî û civakî, serxwebûna gel û damezrandina komareke demokratîk û serbixwe armanca dawî ye. Di pêkanîna van armancan de rêxistin rolên dîrokî dilêhîzin. Rêxistin ku vî rolê xwe yê dîrokî bilehîze û bi ber pêşveçûnê de her di rîyeke rast de ye divêt bêt parastin û

hêzkirin. Dema ku ji vê armancê dûr bikeve, divêt bête rexne kirin, guhertin an jî terk kirin.

Tu gel bê pêşvaniyeke şoreşger ya bi rêxistin nikare bighê armancên xwe. Tu rêxistin jî bê piştgiriya xelkê xwe nikare armancên danîn pêşiya xwe bibe serî. Her weha tu yekîti, enî, hevkarîyên dûr û dirêj û bi prensîb jî pêk nayên. Wezîfeya şoreşgeran di demên wisan de damezrandina rêxistineke siyasî, yek bi hêz, xwudan polîtîkên rast ligel alternatîfên rast bidestxistina mafê gelê Kurd e.

Qonaxa ku em tê de ne û girîngiyên vê qonaxê, bi grubên piçûk, bi perspektîfên bê bingeş, bi propagandên kovar, rojname, belavok û komeleyan çareser nabe. Îro bidestxistinê gelê Kurd yê bi berxwedanê bi sedsalan ketin dest, di mezada dijmin de tîn bazarkirin. Ev çend jî weke şehrezayî û menfîeta gelê Kurd tê empozekirin. Divêt çav ji vê re neyê girtin. Ji ber vê jî divêt em xwe ji nexweşiyên xwe yê nûh û kevn derînin. Divêt em xwe gora rewşa nûh bi zanistî bighurin. Konservatîfî, grubîti, ez ezî û nakokiyên bi dijminahî tu feydeyê ji me re nayine. Lê belê dijminê me keyfxweş û xurt dike. Divêt em objektîf bin. Mafê gelê xwe û mafê tevahiya rêxistinîyên xwe li ser mefên xwe yê şexsî re bigrin.

Rêxistinek şoreşger gerek li himber pîrsek weke pîrsa Kurdistanê giran, xwudan berpîrsiyarî be. Hêz û heqîqeta xwe ne piçûk, ne jî mezin bike. Hem xwe û hem jî rêxistinê himberî xwe weke heyî bide diyar kirin û qebûl bike. Berpîrsiyariya rêxistin, rewşenbîr, welatperwer, demokrat, kadirên Kurdistanê û bi taybetî Kurdistanê Bakur ew e ku jdev ji destxistina navê grubî û kesayî berde. Divêt kes nekevin derdê cihên xwe yê rêxistinê. Divêt em heqîqeta xwe bibînin. Mirov berê xwe ji heqîqetê biguhure jî heqîqet nayê guhartin. Heqîqet, heqîqet e. Divêt em bi cesaret li rewşa xwe binêrin û pêdiviyêt gelê xwe pêk bînin. Bi îdîa bûn û zanîn bi serê xwe mirov nagihînin armancan. Ku îdîa û zanistî negihê hêzên gel û nebin berxwedanê bi milîtanî û li himber daxwazên dijmin yê bi qirêj nebin belah, wê çî feydeyên wan hebin?

Bidestxistina xalên jorîn bi riya yekîtiyan re derbas dibe. Alim, polîtîkzan û gelek filozofan girîngiya yekîtiyan di berxwedanê gelan de bi gelek munasebetan dane diyar kirin. Dîroka gelê Kurd û tecrûbên kadirên me yê siyasî gelek çaran bûne şahidên vê çendê.

Yekîtiya zanîne digel pratîkê xwudan huner û mane ye. Ew jî bi pêşvaniyeke şoreşger, xwudan rêxistineke bi hêz mimkin e. Ez dizanim me di warê yekîtiyan de imtihanê baş nedane. Heta îro gelek karên yekîtiyên siyasî, hevkarî û eniyan

hatine li darxistin. Lê mixabin jiyana wan gelek dirêj nebûne. Yekîtiya me Yekîtiya Partiya Sosyalist a Kurdistanê (PYSK), tecrubeke dawî bû. Gaveke dirêj bû. Lê belê wê jî dom nekir. Sedemê ne domkirina wê pirralî bû. Lê ne cihê wê ye ku ez li wê derê bînim ziman. Ew bi serê xwe cihê lêkolînekê ye. Her destpêkirina yekîtiyek, hêviyê mezin di nav gel de çêdike. Lê mixabin pîr têkçûna wan jî bê hêviyê mezin daye çêkirin. Ez dikarim bêjim ku gotina yekîtiyan heyecanê êdî bi xwe re nayne. Ne tenê xelk, siyasetmedar, rewşenbîr, demokrat jî ji wê gotinê bi şik in. Dema ku mirov behsa yekîtiyan dike, dikenin û dibêjin "wê kengê çêbe û wê kengê têk biçê?"

Heta gelê Kurd bindest be, rêxistinên me bê hêz û kadirên me belav bin, wê gotina yekîtiyan jî aktuel be û cihê xwe yê rojevê dê biparêze. Ta îro gelek serhildanên Kurdan çêbûne û têk çûne. Lê serhildanên nû li dar ketine. Gelek yekîtiyên Kurdan jî çêbûn û têk çûn. Divêt ji tecrûbeyên çûyin ders bînin wergirtin û yekîtiyên nû jî çêbin. Hemû tiştên derdorên me yên çêbin yên ku wê çêbin jî, ji pêdivîtiyan çêbûne. Pêdiviya gelê me jî bi yekîtiyan heye. Ji ber wê çendê divêt ew jî çêbe.

Dema em dibêjin yekîti, em nabêjin berhevkirina sêv û karçiyên. Lê belê em dibêjin berhevkirina sêv bi sêvan re û karçî bi karçiyên re. Yanê yên hêzên wekhev. Heta em dikarin bêjin hêz û kadirên wek hev. Yekîtiyê me bi prensîb, dilsoz û bê dek u dolab. Yekîtiyên wîlo wê hevkarî, eniyên bi prensîb jî bi xwe re bîne ku gotina "her tişt ji bona welat" ji me re bibe prensîb; emê karibin bi vatiniyên xwe rabin. Pêkanîna yekîti, hevkarî û eniyên bi hêz û bi prensîb, wê destxistinên xurt bi me re bidin çêkirin. Ew xurtbûn wê bibe sedemê ku em bikaribin ji fîrsetên çêbûne û yên ku çêbin feyde bistînin û gelê xwe nêzîka armancên wî bikin. Roj roja xwe bi hêzkirin û ji fîrsetên tarîxî feydekirinê ye. Rêxistinên bê hêz, grubên piçûk nikarin xebatêk hevgerî bi teorî û pratîk pêk bîne. Pêwîstî bi rêxistinên xurt, şoreşger û milîtan heye. Rêxistinên weha ancax di rîya yekîtiyek xwudan perspektîf û bi prensîb pêk tê.

Di karxaneyê mezin bi berhem de weke karkereke karkirin, ji vekirina dikanekê ya beqaliyê ya ku bê mişterî çêtir e. Pêdiviya gelê me ne sekreterî, serokatî di komîtên navendî ya jî rêvebir de cihgirtineke bê helwest e. Lê belê pêdiviya wî ji cihgirtina kesên ku rêxistinên xurt pêk bînin, dikan û malên gelê biparêzin heye. Îca an emê di dikanên xwe yên beqaliyê de li ber konserweyên xwe yên sifto li hêviya mişteriyên bin; an jî emê di karxaneyê mezin û bi berhem de karkerekî zîrek û bi rûmet bin.

KÜRDİSTAN'DA İTTİFAKLAR SORUNU

Kamîl Hesar

Ulusal Birlikler Gerekli ve Zorunludur

Yıllardır ulusal birlik, "Ulusal Kongre/Ulusal Konsey" tartışmaları yapılıyor. Bu konuda yapılan kimi toplantı, tartışma ve girişimler; bu sorunun sağlıklı irdelenmesini zorunlu kılıyor. Öncelikle kamuoyunu ve yurtsever halkımızı bilgilendirmek amacıyla sorunu özetleyerek belirtmeyi, halkımızın ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine karşı olan görev ve sorumluluğumuzun bir gereği sayıyoruz.

Bu konuda son 20-25 yılda ülkemizin değişik parçalarında ve zaman zaman da parçalararası düzeyde yapılan kimi girişimler, ulusal birlikler sorununa belirli deneyimler kazandırdı. Bu yüzden ülkemizin hem ayrı ayrı parçalarında, hem de bütün parçalarını kapsayacak çerçevede ulusal birliklerin yaratılması; geçmişin deneyimlerini de kapsayacak bir biçimde sürecin irdelenmesini ve birlik deneyimlerinin gözönünde bulundurulmasını gerekli ve zorunlu kılıyor.

Kürdistan'ın her parçasında mevcut hemen hemen tüm siyasal örgütler, değişik şekillerde de olsa ulusal birlikleri savunuyor. Çünkü, Kürdistan'ın parçalı ve uluslararası sömürge yapısı, ulusal birliklerin yaratılmasını gerekli ve zorunlu kılıyor. Yani ulusumuzun ve ülkemizin içinde bulunduğu nesnel durumu; hem her parçada hem de parçalararası düzeyde ulusal birlikleri zorunlu kılıyor. Zira, ulusal demokratik devrimin başarıya ulaşabilmesi, sözkonusu birliklerin yaratılması ve kalıcılaştırılmasına bağlıdır. Bu yüzden Kürdistan'da sömürgeciliğe karşı olan ve düşmanla işbirliği halinde olmayan tüm sınıf ve katmanların birliği, onların adına siyaset yapan tüm siyasal yapılanmaların en geniş birlikteliklerinin yaratılması olarak kendini dayatıyor. Her parça açısından en üst seviyeye denk düşen ulusal birlik, ulusal demokratik cepheye somutlaşıyor. Ayrıca somut siyasal sorunlara uygun ulusal meclis gibi siyasal cephenin de daha ötesinde ulusal kurumların yaratılması, her parça açısından gündeme gelebilir. Parçalararası tüm Kürdistan'ın birliği ise, ulusal kongreyle oluşturulabilecek ulusal

konsey/ulusal meclis gibi ulusal kurumlarla mümkündür. Ancak sözkonusu olan birlikleri teorik olarak savunmak ayrı şeydir; birliklerin somut koşullara uygun ve siyasal sürece yanıt verebilecek nitelikte yaratılması için samimi çaba sarfetmek ve bu konuda gerekli olan özveriyi göstererek görev ve sorumlulukları yerine getirmek apayrı şeydir. Çünkü bu konuda temel alınması gereken nokta, ulusumuzun genel çıkarlarının önde tutularak ulusal bir politikanın ikircimsiz bir biçimde yaşama geçirilmesi gerekir. Bunun için de ulusal bazda dost güçlerle düşman güçler arasında net ve kalın bir hatla ayırımın yapılması ve bunların birbirlerine karıştırılmaması temel bir koşuldur.

Bu bazda sorun irdelendiğinde, şimdiye kadar yaşanan olumsuz deneyimler; ne yazık ki bu konuda ulusal birlikler adına "birlik ticareti"nin de yapıldığını gösteriyor. Şimdiye kadar özellikle ülkemizin kuzey parçasında bu konuda atılan kimi adımların ortaya çıkardığı tablo oldukça eğitici ve öğreticidir. Sözü ettiğimiz birlik deneyimlerine en son olarak kurulmaya çalışılan "Kuzey Kürdistan Ulusal Demokratik Cephesi" çalışmalarını örnek olarak gösterilebilir. Bilindiği gibi 18-19 Haziran 1993'te bir araya gelerek "cephe kurma" prensibinde anlaştıklarını belirten Kuzey Kürdistanlı 12 siyasi güç; "ulusal güçler örgüt kaygısı ile değil, ulus kaygısı ile hareket etmişlerdir." belirlemesini yaptılar. Ne var ki ilk toplantıda prensip olarak kabul edilen belgelerin katılımcı güçlerin alfabetik sıralamaya göre imzaya açılması bile sonradan tartışma konusu yapıldı. Ülkemiz yakılıp yıkılırken ve ulusumuza karşı topyekün bir sömürge savaşı dayatılırken; böylesi bir sorunun ileri sürülmesi, oldukça düşündürücüdür. Yine bu dönemde Bonn ve Stockholm'da merkezi olarak düzenlenen yürüyüşlerde prensip olarak kabul edilen ortak sloganların atılmasına riayet edilmemesi; sözkonusu yürüyüş alanlarında bile katılımcı güçler tarafından haklı olarak tartışma konusu yapılmıştı. Dar grup çıkarını önde tutma, eski tasfiyecî anlayışları terketmeme, "hain", "ajan", "işbirlikçileri yurtsever saflara çekiyoruz"(!) türünden ciddi ithamlarda bulunma, bu anlayıştan hareketle yurtsever insanları fiziki olarak ortadan kaldırma, karşılıklı güvensizlik, birbirlerine tahammül etmeme ve birlikte çalışma alışkanlıklarını kazanmama; daha da önemlisi, ulusumuzun tüm sınıf ve katmanlarının ulusal birlikteliğini sağlayıp bunu cephe bazında iktidar aracı yapma anlayışından hareket etmeme ve bu anlayışın sonucu olarak öngörülen cephenin "taktik" bir sorun olarak ele alınıp salt "diplomasi çalışması" yapmakla sınırlandırma ve ona öyle bir misyon yükleme gibi önemli nedenler, cephe çalışmalarını başarısız kıldı. Cephe platformunu oluşturan yapılar arasındaki güç dengesizliği gibi başka sorunlar da sözü ettiğimiz yanlışlık ve olumsuzluklara tuz biber kattı. Bu yüzden de ufak tefek bazı çekincelerle birlikte program ve tüzük bitmesine

rağmen iki yılı aşkın süre devam eden cephe çalışmaları ilan edilmeden dağıldı. Kuşku yok ki bu yanlış yaklaşımlar terkedilmediği sürece, bırakalım Kürdistan'ın tüm parçalarını kapsayacak önemlikte ulusal kongre gibi ciddi oluşumların yaratılması; tek parçada ulusal cephenin yaratılabilmesi bile mümkün olmayacaktır. Zira bu konuda teorik siyasal perspektiflerde anlaşmak yetmiyor. Öncelikle karşılıklı güvenin yaratılması ve bunun pekiştirilmesi gerekiyor. Bunun somut örneği ise, sözünü ettiğimiz ulusal demokratik cephe çalışmalarıdır. Bu yüzden cephenin programı ile tüzükte anlaşma sağlanmasına rağmen daha fazla mesafe alınamadı. Çünkü, sözünü ettiğimiz güvenin yaratılıp pekişmesi ve cephenin, ülkemizin kuzey parçasındaki ulusal birliğin yaratılmasında gerçekten en üst bir ulusal temsil organı olarak kendine düşen görevi yerine getirebilmesi için cephenin işlevsel çerçevesinin net bir biçimde ortaya çıkması gerekiyordu. Ayrıca sözkonusu çerçevenin, katılımcı örgütlerin birinci derecede sorumluları tarafından bir tutanakla imza altına alınması gerekiyordu. Bu, cephe toplantısında da dile getirilip prensip olarak benimsendi. Ancak PKK delegasyonu, kendileri açısından bağlayıcı bir tutanağın imza altına alınması konusunu, Genel Sekreterlerinin yetkisi dahilinde olduğunu dile getirdiler. Bunun için de cephe platformunu oluşturan 12 siyasal yapının birinci derece sorumluları düzeyinde bir zirve toplantısı yapılması kararlaştırıldı. Bu konuda PKK görev üstledi. Ancak öngörülen bu toplantı, sekiz-on ayı aşkın süre geçmesine rağmen gerçekleştirilemeden dağıldı. Bu konuda birinci derecede sorumluluk, cephe platformuna çözüm getirilmeden "Sürgün Parlamentosu"nu öne süren PKK'nındır. Çünkü, sözü edilen toplantı, o örgüte müsait olan ortamda ve zamanda gerçekleştirilecekti ve doğal olarak toplantı yer ve zamanını kendileri hazırlayacaktı, ancak bu gerçekleştirilemedi. Bu süre içinde ise aralarında kurucu olarak PKK'nın yan kuruluşu olan ERNK'nin de bulunduğu bazı şahsiyetlerle bazı DEP milletvekillerine "Sürgün Parlamentosu" kurduruldu. Akabinde, bu kuruluş tarafından "Ulusal Kongre" çağruları yapıldı. Son dönemlerde ise yine bu inisiyatifin girişimiyle Ulusal Kongre/Ulusal Konsey çalışmaları yapıldığı; bu konuda somut olarak bir "Girişim Komitesi"nin kurulduğu ve bu inisiyatifin sürdürdüğü çalışmalar sonucu 24 Mayıs'ta Ulusal Kongre'nin gerçekleştiği açıklamaları kamuoyunca da biliniyor. Bu yanlış yöntemlerle böylesi ciddi kurumların oluşabileceğine inanmak demek, en hafif tabirle bunları ciddiye almamak demektir. Çünkü Kürt ulusu açısından ulusal kurumlar, bağımsızlık ve özgürlük mücadelesine denk düşecek ve mücadeleyi en üst düzeyde temsil edecek birer kalıcı temel kurumlar olarak çok önemlidir. Aynı anlayışla hareket edilerek kurulan "Sürgün Parlamento"su ve "Ulusal Kongre", kurulmaya çalışılan cepheden daha geri bir adımdır ve bu bağlamda da tüm

ulusu temsil etmesi düşünülemez. Bu yüzden de salt Avrupa'da diplomasi yapma fonksiyonuyla sınırlı olacak olan böylesi bir "parlamento" veya "ulusal kongre", kurulması amaçlanan ulusal cephe kadar en geniş temsil edilme şansı yoktur. Ulusal meclis, ulusal kongre gibi ulusal kurumlarla canımızın istediği gibi oynayamayız. Açıktır ki cephe başarıya ulaşırdı; onun önemli çalışmaları arasında ulusal meclis/ulusalkongre gibi ulusal kurumların yaratılması da vardı. Ama sözünü ettiğimiz bu kurumlar, mücadelenin ihtiyacına gerçekten cevap verebilme özelliğini taşıdığı, en yüksek düzeyde yasama ve icra organları olduğu zaman bir anlam ifade edecektir. Şu anda kurulan böylesi bir kurum değildir. Tersine, sadece siyasi bir gücün propaganda ve ajitasyonunu yapmaktan ve Avrupa'daki diplomasi çalışmalarını yapmakla sınırlı kalmaktan öteye geçemez. Cephe çalışmalarını tıkayan asıl nedenler, bu yanlış anlayışların aşılamamasıydı ve aynı yanlış anlayış, bu sefer "Sürgün Parlamentosu"na ve "Ulusal Kongre"ye taşındı. "Sürgün Parlamentosu"nun bir benzeri de 1992'de yine PKK tarafından Avrupa'da oluşturulmuştu. Sözümona Avrupa'daki 87 bin Kürdistanlı seçmenin oyuyla seçilen "Kürdistan Ulusal Meclisi"; kısa bir süre sonra, kamuoyunca halen bilinmeyen nedenlerle feshedildi, varlığından hiç bir eser kalmadı.

Bir yönüyle buna benzer yanlış bir anlayışın egemen kılınması sonucu Güney Kürdistan'da üstelik seçimle oluşturulmasına rağmen kurulan parlamento ve hükümet de işlevsiz kaldı. Sözde bir parlamento ve hükümet vardı. Ama pratikte KDP ile YNK'nin ayrı ayrı hükümetleri ve parlamentoları vardı. Zira bu güçlerden her biri kendini hem parlamentonun ve hem de hükümetin üstünde görüyordu. Halbuki savunduğumuz bir meclis ve bu meclisin oluşturacağı hükümet; birer ulusal kurum olarak yasama ve yürütme fonksiyonlarını gerçekten yerine getirebilen ve tüm örgütlerin üstünde bir ulusu en üst düzeyde temsil edebilme yetkisine sahip olması gerekir. Böylesi ulusal kurumların kurulması ve bu anlayışın yerleşebilmesi için, öncelikle çok sesliliğe dayalı demokratik anlayışların egemen kılınması gerekmektedir. Bu, demokrasinin de olmazsa olmaz gereklerinden biridir. Sözünü ettiğimiz bu anlayış egemen kılınmadığı için, sözü edilen meclis ve hükümet işlevsiz kaldığı gibi daha sonraları boy veren kardeş kavgası; ülkemizin bu parçasında atılan önemli tarihi adımların ve kazanılan ulusal mevzilerin de yıkılma tehlikesini dayatmış bulunmaktadır.

Bu çerçevede sorun irdelendiğinde, geçmişin birlik deneyimlerinden ve özel olarak da yakın geçmişte cephe çalışmalarının olumsuz olarak sonuçlanmasına kaynaklık eden nedenleri ortaya koymadan; yani geçmişin ve şimdiki sürecin bir bütün olarak sağlıklı irdelenmesi yapılmadan, ulusal kongre gibi ulusal birlik çalışmaları konusundaki yanlış yaklaşımların ürün

vermesi mümkün değildir. Gerçekten ihtiyaca cevap verebilecek ciddi ve kalıcı birlikler yaratılmak isteniyorsa; bunun ön adımı olarak tüm Kürdistanlı siyasal örgütlerin bir araya gelerek geniş bir toplantı yapmaları ve o toplantıda sorunu tartışmaları gerekmektedir. Böyle bir toplantıda ulusal kongre gerçekleştirme şartlarının olup olmadığı ve kimlerin buna müsait olup olmadığı ortaya çıkacaktır. Siyasal örgütler baz alınarak yapılacak böyle bir toplantıda olumlu bir sonuç çıkması halinde, çalışmaların seyrine uygun demokratik kurumların ve bağımsız şahsiyetlerin bu çalışmalara katılmaları da böylece sağlanabilir. Yani öncelikle siyasal örgütlerin kendi aralarında bir birlikteliği sağlamaları temel bir şarttır. Böyle doğru bir yöntem izlenirse, toplantı için hangi siyasal örgüt veya örgütlerin çağrı yaptığı/yapacağı önemli değildir. Bu bağlamda böyle bir toplantının gerçekleştirilmesinde muhabatımız "sürgün parlamentosu" değildir. Şu anda PKK'nın öne sürdüğü "Sürgün Parlamentosu"'nun "Ulusal Kongre"yi ilan etmesi; izlenen bu yanlış yöntemin ve anlayışın bir sonucudur. Eğer gerçekten istenilen nitelikte ve halkımızın haklı mücadelesine uygun olacak bir ulusal kurumun yaratılması amaçlanıyorsa, "Sürgün Parlamentosu"'nun devreden çekilmesi gerekmektedir.

Bu konuda eski taktik yaklaşımlarında inat ederek TV ve basını propaganda aracı olarak kullanıp sorunu değişik yönlere çekmeye çalışan PKK, böylesi ciddi ve önemli bir sorunun bu şekilde çözümlenemeyeceğini artık anlamalıdır. Böyle bir toplantının gerçekleşebilmesi için Kuzey Kürdistanlı Örgütler Platformu'nda bazı örgütler, 1995 Eylül'ünde yapılan toplantıda böyle bir toplantı yapmayı önerdiklerinde, PKK bu öneriye de karşı çıktı. Halbuki geçmişte kendilerine bağlı "cephe", "ulusal parlamento", "sürgün parlamentosu" gibi oluşumları yaratarak da Kürtlerin gerçekten ulusal birliğinin gerçekleşemeyeceğini anlamaları gerekir. Zaten izlenen süreç, bu tür yanlış yöntemlerle istenilen birliklerin yaratılmadığını bir kez daha açıkça gözler önüne seriyor.

Devrimimizin İlk Aşaması Ulusal Demokratik Devrimdir

Ulusal cephe, ulusal kongre gibi ulusal birlikler, her zamankinden daha fazla halkımızın ihtiyaç duyduğu oluşumlardır. Bu bazda da sözü edilen oluşumların yaratılması için "erkendir" denilmemelidir. Tam tersine bu konuda geç bile kalınmıştır. Ama bunları yaratmanın koşullarını oluşturmak ve doğru bir anlayış ve yöntemle bu soruna yaklaşmak gerekiyor. Şimdiye kadar girilen birlik deneyimleri gözönünde tutulduğunda; birbirini tahammül etmeme, dar grup çıkarlarını önde tutma, çok sesliliğe dayalı demokrasi kültürünü özümleyememe, birliklere günübirlik ve taktiksel bazda

yaklaşma ve sömürgeci bölge devletleriyle sürdürülen bağımlı ilişkiler, örgütler arasında süregelen iç çatışmalar vb. nedenler, bir bütün olarak böylesi birliklerin yaratılması önünde önemli engeller teşkil etti. Kendimizi tüm bu olumsuzluklardan arındırmak ve demokrasi kültürünü özümseyerek ciddi, samimi ve güven verici çaba göstererek sözü edilen birlikler yaratılabilir, yaratılmalıdır. Her şeyden önce böylesi oluşumların sağlanması sağlıklı ve ciddi bir çabayı gerektiriyor. Günübürlük ve makyavelist politikalarla bu tür birlikler yaratılamaz. Sözkonusu birliklerin yaratılması için tüm Kürdistanlı siyasal güçlere ciddi görev ve sorumluluklar düşüyor.

Kürdistan devriminin özelliklerinden biri de onun karakteridir, diğeri buna denk düşen ittifaklar sorunudur. Devrimin karakteri ve ittifaklar sorunu, birbirine sınıksız bağlı olan ve belirli aşamalara denk düşen bir muhteva içeriyor. Kuşkusuz ki devrimimizin bu özellikleri; ülkemizin içinde bulunduğu somut siyasal, ekonomik ve toplumsal koşullarına göre şekillenir. Örneğin; ulusumuzun önündeki ilk stratejik devrim aşaması, ulusal demokratik devrimdir. Ulusal demokratik devrimin başarıya ulaşmasından sonra başlayan ikinci stratejik aşaması ise sosyalist devrimdir. Her iki devrimin karakteri birbirinden ayrı özellikler taşıdığı gibi; her iki aşamaya tekabül eden ittifaklar da bunun doğal bir sonucu olarak birbirinden farklılıklar gösterir. Bu nedenlerle devrimin karakterine uygun olarak devrimin sınıf güçleri arasındaki ilişkiler, müttefiklerin farklı süreçlerdeki konumlarının net ve sağlıklı bir biçimde tespit edilmesi bir zorunluluktur. Bunun, doğru ve net bir biçimde tespit edilmesi; aynı zamanda dost ve düşman güçler arasında kalın bir hatla ayırımın yapılmasını da gerekli ve zorunlu kılıyor. Diğer bir deyişle, ittifaklar sorunu saptanırken; bunun, devrimimizin niteliğine ve gelişme yoluna isabet etmesi, bir gereklilik olmanın da ötesinde bir zorunluluktur. Çünkü, devrimin başarıya ulaşması, bir yönüyle saptanacak bu politikanın sağlıklı yapılarak hayata geçirilmesine bağlıdır.

Kürt ulusu, sömürgeci boyunduruk altında olan bir ulustur. Aynı zamanda Kürt ulusu ve Kürdistan ülkesi sömürgeci dört bölge devleti tarafından dört parçaya bölünmüştür. Kürdistan'ın dörde bölünerek sömürgeleştirilmesi ve parçalanması süreci; Kürdistan'ın her parçasında ayrı siyasal, ekonomik ve kültürel şekillenmeyi beraberinde getirmiştir. Kürt halkı her ne kadar sömürgecilerin çizdiği sınırları tanımasa da, bu nesnel bir gerçekliktir. Bu nesnel gerçeklik, aynı zamanda her parçanın kendi özgül koşullarına uygun ve değişik zamanlarda kurtuluşu beraberinde getirecektir. Biz, istesek de istemesek de somut tarihi koşullarımız bunu bize böyle dayatıyor. Bu nedenle Kürdistan'ın öbür parçalarında örgütlenmeyi önüne hedef olarak koymayı gerçekçi görmemektedir. Öbür parçalarla olan ilişkilerimiz, ideolojik eleştiri ve politik dostluk temelinde olacaktır. Bu durum, Kürdistan ülke birliğini ve

Kürt ulus birlikteliğini reddettiğimiz anlamına gelmemelidir. Tersine, ulusumuzun ulusal birliğini ve ülkemizin ülkesel birlikteliğini nihai hedef olarak görüyoruz. Bu hedefin gerçekleşebilmesi için birden fazla parçanın özgürlüğüne kavuşması sonrası gündeme gelebilecek ve halkımızın özgür iradesi ve onayı sonucu ortaya çıkabilecek bir sorun olarak görüyoruz. Böyle bir aşamada doğal olarak bağımsız birleşik bir Kürdistan'dan yana tavır koyacağımızı da şimdiden belirtmek isteriz. Bu yüzden irdelediğimiz ittifaklar sorunu, esas olarak Kuzey Kürdistan'ı baz almaktadır. Sorunu bu çerçevede irdelediğimizde, önümüzdeki ilk devrim aşaması, ulusal bir devrimdir. Diğer bir deyişle Kürdistan halklarıyla sömürgeciler arasında mevcut olan temel çelişkinin öncelikle çözümlenmesi gerekmektedir. Bu çelişkinin çözümlenmesi demek, Türk sömürgecilik sisteminin askeri, ekonomik, siyasal ve kültürel olarak ülkemizden tasfiye edilerek kovulması demektir. Yani Kürdistan devrimi, sömürgeci boyunduruğa son vererek bağımsız bir devlet kurmayı hedefliyor. Bu yönüyle de devrimimizin niteliği ulusaldır.

Ulusumuz değişik sınıf ve katmanlardan oluşmuştur. Toplumsal yapımızın bu özelliği, değişik sınıf ve katmanlar adına politika yapan ayrı ayrı siyasal yapılanmaların değişik stratejik istemlerle politika yapmalarını da beraberinde getirmiştir. Otonomicisinden bağımsızlıkçısına kadar dinci, burjuva, liberal-burjuva ve sosyalistine kadar tüm siyasal örgütlenmelerin ulusal birlikler ekseninde bir araya gelerek ulusal birliklerini kurmalarını da zorunlu kılıyor. Bu, değişik siyasal örgütlere karşı ideolojik mücadelenin, politik dostluk temelinde yürütülerek gerekli olan esnekliğin gösterilmesi ve birlikte çalışma güveninin yaratılması ilkesinin de bir önkoşuludur. Ayrıca, bir çok ulusal direniş hareketinde de görüldüğü gibi ülkemizin herhangi bir parçasında güçlenen ve tüm sömürgeci bölge devletleri için ciddi bir tehlike haline gelmeleri karşısında tüm sömürgeciler kendi aralarındaki çelişkileri de bir tarafa bırakarak ulusal hareketi birlikte ezmeye çalıştıkları defalarca görülmüştür. Bunun için de ulusal hareket hem ayrı ayrı parçalarda, hem de bir bütün olarak parçalararası düzeyde ulusal birliklerini yaratabildikleri ölçülerde, sömürgecilerin ortak saldırı ve imha politikalarını da ortaklaşa göğüsleyebilecekleri ortadadır.

Ayrıca ulusal devrimimiz, çağdışı kurumlara, sömürgecilerle işbirliği halinde olan toprak ağaları ile burjuvaziye de karşıdır. Bunların tasfiyesini de hedefleyen devrimimiz, bu yönleriyle de demokratik bir niteliğe sahiptir. Kuşku yok ki ülkemizin şimdiye kadar sömürgeci boyunduruğu kıramaması ve bağımsızlığına kavuşamaması; halkımızın da siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak geri bırakılmasına neden olmuştur. Bu durum, toplumumuzda çağdışı kurumların, kalıntıların halen varlığını sürdürebilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu, aynı zamanda halkımızın

özgürleşmesi ve bağımsızlaşması önünde de engel olarak durmaktadır. Bu yüzden bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinin başından itibaren, ulusal ve toplumsal ilerlemeye karşı duran ve dolayısıyla birer engel olarak varlığını sürdüren, düşmanla işbirliği halinde olan aşiretçi, feodal, burjuva ve her türden gericiliğe karşı da ideolojik ve politik olarak kararlı mücadele yürütmek gerekiyor. Sözü edilen mücadele yürütülürken, somut duruma uygun olarak güncel taktiklerin isabetli bir şekilde tespit edilmesi ve uygulanması da çok önemlidir. Bu taktikler saptanırken, sömürgeci düşmanla işbirliği halinde olan kesimlerin de tarafsızlaştırılarak zararsız bir konuma gelmeleri ve tarafsız olanların da devrimimiz saflarına gelmeleri amaçlanmalıdır. Zira ulusal demokratik devrimimizin yeterli düşmanları vardır. Devrimimizin daha fazla dostlara ihtiyacı vardır. Devrimimizin en geniş sınıf ve katmanlarını içinde barındırarak güçlenmesi ve zafere giden yolun sağlamlaştırılması; sözkonusu güncel taktiksel politikanın hayata geçirilebilmesine bağlıdır. Bu, uzun bir dönemi kapsayacaktır ve şüphesiz ki Bağımsız Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra da devam edecektir. Diğer bir deyişle devrimimizin demokratik yönünü oluşturacak mücadele, uzun bir tarihi süreci kapsayacaktır. Bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi; aynı zamanda çağdışı bırakılmış halkımızın çağı yakalamasını ve demokratik bir toplum oluşturmasını hedeflemektedir. Ancak böylesi çok yönlü mücadele sonucu halkımızın dünyadaki özgür halklar ve uluslar topluluğu içindeki onurlu yerini alması mümkün olacaktır. Sözü ettiğimiz demokratik dönüşümler gerçekleştirilmeden halkımızın yeni çağı yakalaması ve kendine yaraşır onurlu bir yer edinmesi mümkün değildir.

Kısaca sözünü ettiğimiz ulusal birliklerin yaratılabilmesinin diğer önemli bir koşulu; siyasal örgütlerin birbirleriyle barışık olmaları ve aralarındaki olası sorunları demokratik yöntemlerle çözebilmeleriyle mümkündür. Çünkü birbiriyle kavgalı olan örgütler, kolay kolay birlikler oluşturamazlar. Onun için ülkemizin hem her parçasında, hem de parçalararası düzeyde birbiriyle kavgalı olan ve adeta kan davasına dönüşen bir savaş atmosferinin olduğu bir gerçekliktir. Açık ki birlik oluşturma konusunda samimi olan ve halkımızın genel çıkarlarını önüne hedef olarak koyan örgütlerin; diğer örgütlerle olası sorunlardan ötürü kavgayı değil, demokratik tartışma yöntemlerini tercih edecekleri ortadadır. Bu konuda ülkemizin hem kuzeyinde, hem de diğer parçalarında yaşanan ve halen devam eden sıcak kavga ortamı oldukça önemli maddi ve manevi tahribatlar yaratmıştır. Ne yazık ki bu konuda asıl sorumlu davranmaları gereken güçler; günü birlik politikaları gereği bir gün dost kabul ettiği bir ulusal gücü ertesi gün rahatlıkla ajan, işbirlikçi ilan edebilmekte, bir diğer gün yine aynı gücü veya güçleri dost ve yurtsever görebilmektedir. Böylesi bir politikanın elle tutulur ciddi bir yönü yoktur.

Ulusal güçlerin ve özellikle de birbirleriyle kavgalı durumda olan güçlerin, yaşanmakta olan ve birlikler önünde adeta kangren bağlayan bu çıkmazı aşmakla karşı karşıyadırlar. Yine sözkonusu olan sorunların yaratılıp devam ettirilmesinde sömürgeci bölge devletleriyle girilen ve sonuçta bağımlılık düzeyine vardırılan ilişkilerin olduğu da sağduyu sahibi herkesçe bilinmektedir. Kısacası, parmak bastığımız sorunların aşılması için ciddi ve somut adımlar atılmalı; öncelikle mevcut savaş koşullarına kayıtsız şartsız son verilmeli ve duruma göre gerekiyorsa diğer yurtsever örgütlerin de girişimleriyle aralarındaki sorunlar demokratik yöntemlerle çözümlenmelidir. Bu konuda kendine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirmeyip de sakat olan savaş politikasında ısrar edenler; açıktır ki her gün birlik propagandasını da yapsalar, hatta bununla yetinmeyip kendine yakın bazı güçlerle birlikler de kursalar, böylelerinin yaptıkları açıkça birlik tüccarlığıdır.

Ulusal birlikler önündeki diğer bir engel de, ülkemizin değişik parçaları arasındaki ilişkilerden kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi Kürdistanlı bazı güçler, diğer bazı güçleri parçacı olmakla suçlamakta ve kendilerinin de birleşik Kürdistan'ı savundukları için her parçada örgütlenmelerinin doğal olduğunu ve bunun sonucu olarak da diğer parçalarda sözümona örgütlenme adına oradaki güçlerle çatışmalara girmekte ve böylece giderek sorunların yaratılıp büyümesine ortam hazırlamaktadırlar. Ne var ki kimi örgütler de bırakalım birleşik Kürdistan'ı savunmaları, kendi parçalarında bile yıllarca otonomiye savunmakla beraber kendilerini adeta Kürdistan'ın sahibi ve tek sorumlusu görmekte ve bu mantık sonucu diğer parçalardaki ulusal güçlere sorun çıkarmaktan kendilerini alıkoyamamaktadırlar. Her parçada olduğu gibi parçalararası ilişkilerde de temel almamız gereken nokta şu olmalıdır: Ulusumuz, çeşitli sınıf ve katmanlardan oluşmuştur ve doğal olarak bunlar adına politika yapan, ama değişik siyasal ve ideolojik perspektiflere sahip olan örgütlerin varlığı; ülkemizin ve halkımızın siyasal, ekonomik ve ruhi şekillenmesinin bir sonucudur. Bunu objektif olarak kabul etmeyenler, kendi parçamızda açıkça görüldüğü gibi büyük Kürdistan adına yola çıktıklarını ileri sürseler de; belirli bir noktadan sonra hiç bir şey istememe gibi trajikomik bir duruma düştükleri acı da olsa görülmektedir. Bu tür mantık ve yaklaşımların terkedilmesinin gerektiği ortadadır. Aksi takdirde hedeflenen ulusal birliklerin yaratılması mümkün değildir.

Kürtler de ülkesi parçalanmış sömürge bir ulus olarak, mücadelesini sürdürdüğü her parçada ihtiyaca uygun ulusal kurumlarını da yaratma görev ve sorumluluğuyla karşı karşıyadırlar. Ulusal birlik yaratmak ve halkımıza karşı sürdürülen topyekün sömürge savaşını boşa çıkarmak, düşmanlarımızın ortak saldırı ve imha planlarını ortaklaşa göğüslemek ve haklı mücadelemizi zaferle taçlandırmak için öncelikle ülkemiz ulusal demokratik devriminin

genel çıkarlarını önde tutmak gerekli ve zorunludur. Ulusal cephe kurmanın önündeki engeller ortadan kaldırılabilindiği ölçülerde, cephenin hayata geçirilmesi ve belirli mevziler elde edilmesi sürecinde ulusal meclis gündeme gelebilecektir. Şimdiye kadar sürdürülen cephe çalışmaları önündeki engelleri görmek istemeyen ve bu konuda kendisine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirmeyenler; açıktır ki gerçek anlamda iktidar kurumları olan yasama ve yürütme görevlerini üstlenebilecek bir meclise de, hükümete de yanaşmayacaklardır. Böylesi anlayışlara sahip olanlar; bu kurumları, birilerinin iki dudağı arasından çıkacak sözlere göre kurulabilen ve aynı biçimde ortadan kaldırılabilen kurumlar olarak görür ve son tahlilde diktatörlüğü öngörürler.

Bir de Kürdistan'da yaşayan Arap, Ermeni, Asuri, Türkmen gibi ulusal azınlıkların sorununu da ulusal demokratik devrimimizin bir parçası olarak görüyoruz. İttifaklarımız çerçevesinde sömürgeci merkezi yönetimle işbirliği halinde olmayan kesimleri doğal müttefiğimiz olarak görüyoruz. Bu azınlıkların ulusal haklarının güvence altına alınması Kürdistan ulusal demokratik devrimin başarıya ulaşmasına bağlıdır.

Devrimimiz Anti-Emperyalisttir

Ayrıca devrimimiz, emperyalizmin çıkarlarına uygun bir biçimde ülkemizin sömürgeci bölge devletleri arasında paylaşılarak sömürgeleştirilmesi ve yine emperyalizmin aktif desteği (siyasi, askeri, diplomatik ve ekonomik olarak) sonucu bu konumunu sürdürmesi; ona nesnel olarak anti-emperyalist bir nitelik de kazandırıyor. Bu yönüyle de devrimimiz, anti-emperyalisttir. Ayrıca, sömürünün özünü oluşturan kapitalizm ve onun en yüksek aşaması olan tekerci aşaması, yani emperyalist aşama, günümüz koşullarında da ulusal sorunların adil bir biçimde çözümlenmesini engellemektedir ve bizim de sosyalist olmamız, anti emperyalist bir bazda mücadele etmemizi daha bir zorunlu kılmaktadır. Burada emperyalizm sorununu biraz daha açma gereğini duyuyoruz. Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki Kürtler bir ulus olarak, Kürdistan ülkesini parçalayıp sömürgeleştiren ve Ortadoğu'nun yeni haritasını bu temelde yeniden çizen batılı emperyalist devletlerin şahsında emperyalizmin ne olduğunu kendi yaşam deneyimlerinden çok iyi biliyorlar. Günümüz koşullarında tek kutuplu ve küçülen bir dünyada yaşadığımızın da bilincindeyiz. Tek kutuplu dünyada emperyalist ülkelerin şimdilik egemen durumda oldukları ve bir çok sorunda belirleyici rol oynadıkları da biliniyor. Sosyalist blokun yıkılışından ve emperyalizmin tek kutuplu dünyada hakimiyet sahibi olmasından ötürü, düne kadar anti-emperyalist olan bir çok Kürt siyasi çevrelerinin, devrimci-sosyalist kadronun, bu ilkedan

vazgeçtikleri ve artık bundan böyle emperyalizm sözcüğünü bile ağızlarına alamadıkları görülmektedir. Bu kesimlere göre Kürt sorunu, emperyalist ülkelerle çözümlenecektir. Bu mantığın temelinde yatan neden ise çok açıktır. Bu kesimler, özünde bağımsız bir devlet kurma gibi zorlu bir mücadeleyi göze alamamaktadırlar. Bu nedenle de Kürt ve Kürdistan sorununu, emperyalizmin lütuf edeceği bağışlarla, uluslararası insan hakları çerçevesinde sağlanabilecek birtakım kültürel haklar olarak algılamaktadırlar. Sorunun bu çerçeveye indirgenmesi, Kürt ulus ve Kürdistan ülke gerçekliğinden uzak olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bu, sorunun bir yönüdür. Sorunun diğer yönü ise, bunların en fazla ağızlarında sakız gibi çiğnedikleri, "emperyalist ülkeler yardım etmezlerse, Kürt sorunu çözümlenemez" vb. Kuşkusuz ki çetin ve zorlu bir mücadeleden kaçmanın mazereti olarak bunu öngörüyorlar. Uzun vadeli zorlu bir mücadeleyi göze almak ve ona göre örgütlenme yaratmak ayrı bir şeydir; düne kadar sol saflarda görülen dogmatik şiarlara sarılmak ayrı bir şeydir. Elbetteki Kürt sosyalistleri de dünyadaki hızlı gelişmeleri yakından izliyorlar ve daha gerçekçi politikalar üretiyorlar. Örneğin; Körfez Savaşını izleyen süreçte Güney Kürdistan'daki gelişmeler ve bölgede emperyalizmin öncülüğünde konumlandırılan "Çekiç Güç" konusunda takınılan siyasal tavır, bu konuda dikkat çekicidir. Çekiç Güç konusunda görüldüğü gibi Güney Kürdistan halkı ile emperyalistlerin çıkarları çakışmakta ve bu nedenle de Kürdistan sosyalistleri bu gerçeklikten hareketle de Çekiç Güc'ün kalmasını istediler. Burada bir çelişki görülmemektedir. Türkiye'deki neo-kemalist sol güçler ve Kürtlerdeki bazı uç siyasal yapılanmalar dışında kimse Çekiç Güc'ün gitmesini istemedi. Tabi ki sömürgeci tüm siyasal güçler dışında. Emperyalistlerin kendi siyasal düşünceleri ve yararları doğrultusunda Çekiç Gücü oluşturdukları biliniyor. Ancak, bu güç, Güney Kürtlerinin yararına olduğu sürece de "emperyalistlerin bir gücü olduğu" gerekçesiyle Kürdistan sosyalistleri tarafından görmezlikten gelinemez. Demek oluyor ki anti-emperyalist olmak ve bunun mücadelesini yürütmek; mücadelenin belirli konaklarında emperyalist güçlerle bile bir araya gelerek bazı anlaşmalara varmak gerçekliğini değiştirmiyor. Nasıl ki Kürt ulusal güçleri eninde sonunda mücadele yürüttükleri sömürgeci bölge devletleriyle bile bir masa etrafında sorunun çözümlenmesi için bir araya gelebilecekleri gerçeği gözlerden uzak tutulamıyorsa; emperyalizm konusunda da aynı durum sözkonusudur. Eskiden olsaydı, Kürdistanlı sol güçler belki çocukluk hastalığını sürdürerek her halukarda "emperyalizme karşı" sloganını öne çıkarırlardı. Ama, her konuda olduğu gibi bu konuda da gerçekçi olmamız gerekmektedir ve bağımsız bir devlet yaratma temelinde Kürt ulusunun yararları ön planda tutularak, gerekiyorsa şeytanla bile anlaşmalar yapılabilir ve ittifaklar kurulabilir.

Sorunun diğere önemli bir yönü ise Birleşmiş Milletler'de görüldüğü gibi uluslararası önemli kuruluşları oluşturan güçlerin sahip oldukları niteliklerdir. Bilindiği gibi BM'de önemli ağırlığı olan ülkelerin başında ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkeler gelmektedir. Tüm bu ülkelerin birer emperyalist oldukları da bilinmektedir. Kürt ve Kürdistan sorununun barışçıl ve adil bir şekilde çözümlenmesi ve Kürt halkının dünyadaki diğere halklarla eşit bir konumda yerini alabilmesi için; BM'de sorunun ele alınarak bir sonuca bağlanmasıyla mümkündür. Bu da bir taraf olarak Kürt halkının kendi haklı sorununu BM'e götürüp bu ülkelerle belirli anlaşmalar çerçevesinde sorunu sonuca bağlamasını zorunlu kılmaktadır. Diğere bir deyişle Kürtler, eninde sonunda Kürdistan'ı aralarında sömürgeleştiren sömürgeci bölge devletleriyle olduğu gibi emperyalist ülkelerle de belirli anlaşmalar sağlayarak bağımsız devletini kurabilir, kurmalıdır. Bu çerçevede de karşılıklı çıkarların önde tutulacağı ve bağımsız, kişilikli bir politikanın her halukarda hayata geçirileceği kuşkusuzdur.

Emperyalizm ve anti-emperyalist mücadele konusunun diğere bir yönüne de parmak basmak gerekiyor. Bilindiği gibi özellikle son yıllarda ülkemizi aralarında sömürgeleştirip paylaşan sömürgeci bölge devletlerinin bazıları sık sık anti-emperyalis mücadeleden söz etmekte ve buna uygun politikalar üretmektedirler. Sözkonusu devletlerin ortak şiarları haline gelen "ABD emperyalizmine ve İsrail Siyonizmine karşı", "anti-emperyalist ve anti-siyonist" bloku oluşturma ekseninde özetlenebilir. Sömürgeci başkentlerde üretilen bu politikalara ne yazık ki kimi yurtsever Kürt örgütleri de alet olmakta ve adeta sözkonusu politikalara dört elle sarılmaktadırlar. Bu örgütlerde aynı eksende sıralanan şiarları ortaya atmakta ve bunu "Ortadoğu Federasyonu" şeklinde formüle etmektedirler. Böylesi politikaların, Kürtlerin politikaları olamayacağı ortadadır. Sözüünü ettiğimiz devletlerin her biri Kürdistan'ın birer parçasını eğemenlikleri altında tutmakta ve ileri sürdükleri düşüncelerle kendi sömürgeci baskı düzenlerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu hepimizce biliniyor. Ancak sorunun gün yüzüne çıkması gereken yanı ise; sömürgeci başkentlerden herhangi birisinde merkez karargahını kuran Kürt örgüt veya örgütlerinin bu konularından ötürü bağımsız ve kişilikli politika üretemeyeceği gerçeğini kitleler nezdinde açığa çıkarmamızın gerekliliğidir. Bu saplantı ve bağımlı politikalar, açıkça Kürtlere hedef şaşırtmaktadırlar.

Başarının Koşulu, Demokrasi Kültürü Üzerinde Ulusal Birliklerden Geçer

Şimdiye kadar Kuzey Kürdistanlı ulusal demokratik güçler arasında halkımızın da temel istemi ve ihtiyacı olan cephesel birliğin kurulamaması önünde duran en önemli engellerden biri de; genel olarak örgütler arasında

demokrasi kültürünün gelişmemesi veya bunun yeterince özümlememesinden kaynaklanıyor. Elbette bunun başka bir çok nedenleri vardır, ama demokrasi kültürünün olmayışı ya da çok zayıf olması; bunda önemli bir rol oynadığı bir gerçekliktir. Çünkü, karşılıklı tasfiyeci anlayışların, birbirine tahammülsüzlüğün, birbirini "hain", "işbirlikçi", "ajan" vb. maddi temeli olmayan ciddi ithamlarla nitelendirmenin irdelenmesi yapılırsa; bu yanlış anlayışların egemen kılınmasında rol oynayan faktörlerin başında demokrasi kültürünün zayıflığı veya hiç olmaması gerçeğinin olduğu rahatlıkla görülecektir. Yurtsever güçler arasında yıllardır sürdürülen ve adeta bir kan davasına dönüşerek kangren bağlayan kardeş kavgasının da önemli bir nedeni, yine demokrasi kültürünün zayıflığı veya olmamasıdır. Eğer Kürtler arasında bu sorun aşılmazsa, açıktır ki şimdiden belirli putlar yaratılarak, diktatörlük kültürünün yerleşmesi zemini de oluşacaktır. Zaten tüm Ortadoğu toplumlarında diktatörlüklerin yerleşmesinin maddi koşulları vardır. Özellikle Kürdistan'ı aralarında sömürgeleştiren devletlerin tümünde demokrasi kültürünün gelişmemesinin bir nedeni de budur. Sorun bu bazda da ele alındığında; Kürdistan sosyalistlerinin halkımızın gerçek kurtuluşu (ulusal ve toplumsal) ve özgürlüğü için alternatif olmaları çok önemli bir gereksinimdir. Bir yönüyle de geleceğin zaferi, demokrasinin gereği olan çok sesliliğe dayalı demokratik bir toplumun kurulmasının teminatı böylesi bir alternatifin yaratılmasına bağlıdır.

Özellikle şunu vurgulamalıyız ki Kürt ulusunun Türk sömürgecilik sistemine karşı ulusal bağımsızlık mücadelesi, Türk halkına karşı bir mücadele değildir. Bu temel ayrımı kalın bir hatla belirlemek gerekiyor. Çünkü Türkiye emekçi halkı ile Türk egemenlik sistemi ayrı iki olgudur ve bunları birbirine karıştırmamak gerekiyor. Bu mücadelenin başarıya ulaşarak Kürtlerin kendi devletini kurmaları, aynı zamanda Türk halkına karşı da yapılmış bir iyilik olmanın ötesinde Türk halkını köle sahibi gibi çağımızın en büyük ayıbı olan bir yükten de kurtarmış olacaktır. Yeryüzünde gerçek anlamda halkların kardeşliğini sağlamanın yolu buradan geçmektedir. Bugün Türkiye'de Kürt sorunuyla ilgili Türkler arasında bir anket yapılırsa, toplumun çoğunluğunun mevcut sömürgeci sistemin devamından, yani Kürtlerin kendi ulusal haklarına kavuşmasını istememelerinden yana tavır koyacakları ve bu doğrultuda eğilimlerini göstereceklerini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu da, yukarıda kısaca belirlediğimiz Türk toplumunun militarist-Kemalizm tarafından beyinlerinin köreltildiğinden, diğer bir deyişle toplumun beyninin prangaya vurulmasından kaynaklanmaktadır. Yani Türk toplumu militarize edilmiş bir toplumdur ve bu yüzden de kendi öz sorunlarına bile sahip çıkmaktan uzaktır. Bu nesnel gerçeklik, çok üzücü bir durum da olsa, hoşumuza gitmese de böyledir. Tüm bu söylediklerimiz, aynı

zamanda Kürdistan ulusal demokratik devrim stratejisi ile Türkiye demokrasi mücadelesi stratejilerinin ortak bir paydada birleşip ortak bir devrimi gerçekleştirmelerini de engellemektedir. Bu nedenle de Kürt ve Kürdistan sorunu ile Türkiye'deki demokrasi mücadelesi çoğu zaman yanlış ele alınmakta ve bu yanlıştan hareketle kitlelere gerçekleşmesi mümkün olmayan yanlış hedefler gösterilmektedir. Bunu biraz daha açmanın yararlı ve zorunlu olduğuna inanıyoruz.

Bu konuda Türkiye emekçilerine ve demokrasi güçlerine önemli görevler düşmektedir. Her şeyden önce Türkiye demokrasi güçleri, Türkiye'de demokrasi önünde en önemli ve hatta belirleyici engelin, Kürtleri kölelik zincirlerine vuran Türk sömürgecilik sisteminden kaynaklandığını; Kürtlerin bu kölelik ilişkileri devam ettiği sürece de Türkiye'ye demokrasinin gelemeyeceğini kavramak ve ona karşı öncelikle ideolojik ve politik bir tutum takınmak zorundadırlar. Çünkü aynı egemenlik sistemi, Türk toplumunu iliklerine kadar militarize ederek köleleştirmiştir. Türkiye demokrasi güçlerinin öncelikle bu kamburdan kurtulmaları şarttır. Bir bütün olarak Türkiye demokrasi güçleri, kendileri için layık ve hak gördükleri her şeyi, Kürt halkı için de istemelidirler. Yani Türk halkı için bir devletlerinin olması nasıl ki doğal bir haksızlığa; Kürtler için de aynı hak olmalıdır ve bunun gerçekleşmesi için mücadele verilmelidir. Bu yüzden Kürtlerin sömürgecilğe vuracakları her darbe, Türkiye demokrasi güçlerinin yararına olup demokrasi mücadelesinin ivme kazanmasına da katkı olacaktır. Bu temel istem gerçekleştirilmeden, Türk ve Kürt halkları arasında eşitlikten ve kardeşlikten de bahsedilemez. Bu temel tespit üzerinde şekillenen bir radikal mücadele hattı, aynı zamanda Kürt ulusal demokratik güçleriyle de halkların kardeşliği paydasında ittifak ve dayanışma kurabilir ve mücadeleyi başarıya götürebilir. Böyle bir enternasyonalist dayanışma ve ittifakın kurulması, aynı zamanda her iki halkın da mücadele yükünü daha hafifletecek ve zaferin garantisini de kolaylaştırmış olacaktır. Fakat bunun için de özellikle demokrasi mücadelesinin özünü iyi kavramak ve bunun Türkler ve Kürtler için taşıdığı önemin özünü yakalamak gerekmektedir. Sorunun özü kavranılmadan, her iki halk arasında örülmesi düşünülen sağlıklı güç ve eylem birlikleri ve mücadele birliktelikleri sağlanamaz. Bu nedenle de Türkiye demokrasi güçlerini oluşturan devrimci-sol siyasal güçlerin; kokuşmuş baskı ve zulüm düzenine karşı alternatif yaratmaları gerekmektedir. Bunun için de öncelikle var olan dağınıklığa son vermeleri ve anti-Kemalist, anti-faşist, anti-empyralist mücadele ekseninde mümkün olduğu kadar en geniş bir emek alternatifini yaratma görev ve sorumluluğuyla karşı karşıyadırlar. Kuşkusuz bu bazda bir alternatif siyasal hat yaratma çalışmaları sürdürülürken; Kürt halkının kendi bağımsız devletini kurma da dahil olmak üzere kendi

geleceğini özgürce belirleyebileceği temel ilkesinde de net olmaları gerekmektedir. Bu yüzden de sayılan temel ilkelere ulusların kendi geleceklerini kendilerinin belirleyeceği bazında anti-şövenist bir ilkeyi de ilave etmek gerekiyor. Çünkü sözkonusu edilen bu ilke savunulmadan ve bu konuda netlik sağlanmadan; Türkiye emek cephesiyle Kürdistan ulusal demokratik cephesinin ortak paydada ve yeni bir üçüncü cephede birleşmesi ve dolayısıyla mücadele birlikteliğinin sağlanması mümkün değildir. Bunu özellikle tekrar vurgulamamızın nedeni çok açıktır. Yakın dönemlere kadar Türkiyeli sol güçlerinin çoğunluğunda egemen olan; "önce Türkiye'de devrimi yapalım, sosyalizmi kuralım, sonra Kürt sorununu sosyalizm çerçevesinde çözeriz vb." anlayışıydı. Böylesi düşüncelerin yanlışlığı ve varolan ulusal ve toplumsal çelişkilerle uyumsuzluğu, bugün daha iyi ve net bir biçimde ortaya çıkmıştır. Şüphesiz sözünü ettiğimiz eski anlayışları bırakamayanlar, bugünkü koşullar için de; "önce demokrasiyi yerleştirelim, sonra Kürt sorununu çözeriz vb." saplantısına girebilecekleri tartışma götürmüyor. Demokrasi açısından da sorunun böyle konulamayacağını yukarıda belirtmiştik. Tekrar etmeliyiz ki Kürdistan sorunu çözümlenmeden, Türkiye'ye demokrasi gelemes; yani demokrasinin de Kürt ve Kürdistan sorununa direk endekli olduğu gün gibi ortadadır. Aslında eski yanlışlarında inat edenler ve bir türlü somut gerçeklikleri görmek istemeyenler; sosyal şövenizmi kıramadıkları için Kemalizme karşı da politik tavır geliştiremiyorlar. Bu anlayışla da Türkiye'de bir emek alternatifini yaratamayacakları ortadadır. Zaten 70 yılı aşkındır Türkiye devrimci-demokrasi güçlerinin sergiledikleri siyasal tablo da bunun somut kanıtıdır.

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız çerçevede Türkiye devrimci-demokrasi güçleri, kendi cephesel birliklerini yaratmalıdırlar. Kürt ulusal güçleri de kendi ulusal cephesini oluşturmalı ve bu iki cephe, üçüncü bir mücadele cephesinde buluşarak birliktelikler yaratabilmelidirler. Mücadeleyi başarıya götürmenin teminatı da buradan geçmektedir.

Ayrıca Türkiye'de demokrasi mücadelesi çerçevesinde azınlıklar sorununu da ele almak gerekmektedir. Bilindiği gibi Türkiye'nin değişik bölgelerinde yaşayan Çerkez, Laz, Ermeni, Arap, Kürt, Asuri vb. ulusal azınlıkların varlığı herkesçe biliniyor. Bunların da ulusal istemleri doğrultusunda mücadele vermeleri bir gerekliliktir. Demokrasi sorununda, aynı zamanda değişik milliyetlere mensup ulusal azınlıkların da ulusal haklarının programlaştırılarak hayata geçirilmesi vazgeçilmez bir görevdir. Bu yüzden bunlar da mücadelemizin doğal ittifaklarını oluşturmaktadırlar. Sözkonusu azınlıklar içinde Kürt ulusal azınlığından özel olarak söz etme ve bunların ulusal haklarını da azınlıklar çerçevesinde çözümleme gereğini duyuyoruz. Bilindiği gibi Osmanlılar döneminde ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarında

sayıları yüzbinlerle ifade edilebilecek kadar Kürt kitlesi mecburi iskana tabi tutuldu. Bunların ezici çoğunluğu Kırşehir, Ankara ve Konya bölgelerine yerleştirildi. Bir de son yıllarda Kürdistan'da sürdürülen kirli sömürge savaşı sonucu kendi topraklarını terkedip Türkiyenin değişik birçok bölgesine göçetmek zorunda kalan Kürt kitlesi, milyonlarla ifade edilebilecek kadar büyük bir potansiyele sahiptir. Başta İstanbul olmak üzere İzmir, Ankara, Adana, Mersin, Antalya gibi birçok alana göçetmek zorunda kalan bu kitlelerin başta barınma ve işsizlik sorunları olmak üzere ulusal azınlık sorunlarının da olduğu bilinen bir gerçekliktir. Bu yüzden doğal müttefigimiz olan bu kitlenin demokrasi çerçevesinde temel istemleri güvence altına alınmalı ve somut koşullara uygun bir şekilde hayata geçirilmelidir. Kürdistan'da ulusal sorunun çözümlenerek demokratik bir ortamın gerçekleşmesi halinde, sözkonusu kitlenin bir kısmının tekrar kendi topraklarına geri dönme istemlerinin de olacağı doğaldır. Hatta bunun da ötesinde göçebe yaşamını sürdüren bu kitlenin Kürdistan'a geri dönmesi teşvik edilmeli ve bunun gerçekleşmesi için gerekli yardımlar sağlanmalıdır.

Kuşku yok ki ittifaklarımızın bir halkası da uluslararası enternasyonalist güçler oluşturmaktadır. Sosyalist olmamızın doğal bir sonucu olarak uluslararası işçi sınıfı hareketi başta olmak üzere dünyadaki sosyalist-komünist partiler ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını benimseyen tüm ilerici parti, güç ve hümanist çevreler bizim doğal müttefiklerimizdir. Bu çerçevede uluslararası ilişkileri geliştirmemiz ve Kürdistan sorununun uluslararası boyut kazanmasında da önemli görevlerle karşı karşıya olduğumuz bir gerçekliktir. Bu tür çalışmalar sürdürülürken, bir devlet gibi hareket edebilmeli ve ulusumuzun haklı davası ön planda tutulmalıdır. Bunlar yapılırken fazla ideolojik-politik tercihlere girilmemelidir. Çünkü bazı koşullara göre bazen muhafazakar bir muhalefet partisi, iktidarda olan sosyalist bir partiden daha radikal ve gerçekçi tutum sergileyerek Kürt ve Kürdistan sorununu gündeme getirebilir ve davamızı destekleyebilirler. Her ülkenin özgül koşulları gözönünde bulundurularak sözünü ettiğimiz konularda gerekli hassasiyet gösterilmeli ve ilişkiler bu çerçeveye oturtulmalıdır.

EM LI RÛMETÊN XWE XWEDÎ DERKEVIN!

Xidirê Oso

Her civak, bi berhimandîna pêwîstiyên jîyanê yê aborî re, ziman, bawerî û çanda xwe diafirîne, sazîyên xwe yê siyasî û hiqûqî ava dike û di her warê jîyanê de xwe bi rêxistin dike. Her endamê civakê ku tê rûyê dinyayê, di hundir van nîrx, rûmet û sazîyên civakê de mezin dibin. Ew civak, di warê netewî û erdnîgarî xwediyê çi navî be, ew nav rasterê dibe nasnama mirov ya netewî.

Di seranserê dîrokê de heta îro, di her warî de hemû berhemên bi keda civakê hatine afirandin, ew rûmetên netewî ne û di demajoya jîyana xwe de kesek, di çi berhemana de keda xwe serf kiribe, ew jî rûmetên kesayetî ne. Lê ji bo ku kes endamê netewê ye, hem xwediyê rûmetên netewî û hem jî berhemên keda wî, perçakî rûmetên netewî ye. Wê gavê berpirsiyarîya kes, bêşik xwedîderketina li van rûmetan teva ne.

Neteweyê Kurd, xwediyê dîrokek dûr û dirêj, çand û bermayiyek dewlemend û kevnar e. Lê ji ber merc û egerên dîrokî, siyasî û stratejîk yê bêyom, demek dûr û dirêj nebûye xwediyê azadî û desthelatîyek serbixwe. Kîjan hêz Kurdistana dagîr kiribe û lê serwer bûbe, çi tiştê ji wan re pêwîst be wergirtine an talan kirine, yê ne li kara wan jî xwestine birûxînin û ji holê rakin. Ji dagiriya Persan, hetanî serwerîya împaratoriyên îslamê û hetanî îro, ev rewşa gelê Kurd werê berdewam kirîye. Lê civaka kurd derba herî mezin, di dema serwerîya împaratoriyên îslamê û ya di vê dema kapîtalîzmê de ji alî dewletên ku li ser navê nijadêkî û wek dewletên netewî ava bûn de xwarîye. Van serwerîyana, gelek berhem û nîrxên civaka Kurd rûxandin û ji holê rakirin.

Ji bo civakê an mirov rûmeta herî girîng yek jê jî bawerîya olî ye: Lê li hemberî êrîş, talan, kuştin û qirkirina Ereban ya sêsed salî ku li ser navê ola îslamê, gelê Kurd naçar hişt ku dev ji ola xwe ya zerdeştîyê jî berde. Guhertina olî, ne tenê bawerîya civakê diguhere, pê re jîyana civakê ya ehlaqî, huqûqî,

çandî (kulturî) û hwd. jî diguherîne; bi kinahî pêwendî û jîyana civakê serûbin dike û ji nû de saz dike.

Piştî peymanê Lozanê, bi daxwaz û hevkarîya împeryalîstan ku Kurdistan di nav çar dewletên herêmê de hate par kirin, dewletên dagirker, hemû maf û heyiyanet neteweyê Kurd qedexe kir û bi polîtîkayên asimilasyonê rûxandinek sistematîk bi darê zorê meşandin. Yê li hember vê rûxandinê ku serî hildan jî bi qirkirin û nefîkirin ji holê hatin rakirin.

Çi pasîf be, çi aktîf be, neteweyê Kurd, di seranserê dîrokê de, ji bo hebûn û rûmetên xwe biparêze di berxwe daye, him gelek rûmetên xwe li ser piya hiştîye û çiqas hindik û zor be jî, di warê tekoşîna polîtîk, rêxistinî, çandî û edebiyata nivîskî de hinek rûmetên nû jî li yê kevin zêde kiriye. Lê ji bo vîna, gelek ked hatîye xerckirin, îşkencên dijwar hatine dîtin, li welatên xerîb û di zîندان de temen hatine qedandin, gund hatine şewitandin û gelek xwîn hatîye rijandin.

Li hemberî van rûmetên ku bi ked û tekoşîna giştî, di demajoya jîyana civakê de hatiye berhimandin, berbirsîyarîya kes girîng e. Kes, weke ku bi serê xwe, ji civakê qetandî nebûye xwedîye tu taybetîyên mirovî, piştî ku weke berhemek û endamê civakê (neteweyê) hatiye qonaxekê û xwe ji pêwendîyên neteweyê ku nasnama wî ye bi dûr bixe û li rûmetên wê xwedî dernekeve kesayetî û mirovîyên xwe jî seqet dike û li hemberî her taybetîyên mirovî bêrûmet dibe.

Her endamê neteweyê, li gorî rewşa xwe tevdigere û rola xwe dilîze. Ji ber rewşa neteweyê me ya dîyar, gelek endamê neteweyê me, him ne di cudahîya netewîyîya xwe de ne û him jî ne di zanîna mafê xwe yê kewanî de ne. Loma girîngîya rola rewşenbîran derdikeve holê. Rewşenbîr him li hember rûmetên netewê û him jî li hember keda xwe berpîrsîyar in. Lê rewşenbîr ji tu kesî bêtir ne xwedîye van rûmeta ne. Loma mafê tu kesî tune ye ku xwe têxe hinek kategorîyan û li mala xwe rûnê, parastina mafê netewî ji hinekî din hêvî bike. Ev rêdîtina rava ji vatinîya xwe ye.

Pêşîn divê em li nasnama xwe ya netewî û siyasî xwedî derkevin. Divê em dîroka xwe baş fêr bibin, bi zimanê xwe biaxifin û binivîsin, li çanda xwe xwedî derên, wê nûjen û geş bikin û li hemû sazîyên neteweyî xwedî derkevin û yê nû ava bikin. Ji bo ku dibistanê me nîn in, divê her dayik û bavê Kurd, zarokên xwe perwerde bikin. Lewra her dê û bavê ji nasnama xwe dûr dikeve, nasnama zarokên xwe jî şolî dike. Îro li Kurdistanê û bi taybetî li Tirkîyê û Ewropayê, ziman û çanda kurdî di hundir xerabûn û bişaftin û wendabûnekê de ye!

Di jîyana xwe ya malbatî û bi pêwendîyên xwe yê civakî, divê em destûr

nedin wendabûna rûmetên xwe yên netewî. Ji ber ku welatê me kolonî ye û gelê me ne xwedîyê desthelatîya xwe û sazîyên netewî ne, pêwîst e ku em her yek bi rêxistinî û tekoşîna sîyasî bibilin. Ku em ne xwedîyê welatekî serbixwe û civakek azad bin, bi xebat û çalakîyên ferdî, malbatî û komeletî, demek dûdirêj em nikanin netewîtîya xwe biparêzin.

Gava ku em dîroka xwe fêr dibin, em digehîjin ku di seranserê dîrokê de gelê Kurd, li hemberî her êrîş, talan û dagîrîyê serî hildaye, berxwe daye û şer kirîye. Lê ji ber bêrêxistinî û bêtifaqîya netewî bi ser neketîye. Egerên herî girîng jî, li Kurdistanê, demajo û pêwendîyên netewîbûnî dereng û bêaheng dest pê kirîye, rêxistinî û tekoşîna netewî jî heta îro bi zor û zehmet û bi kêmanî meşîya ye. Loma gelek ked û xwîn hatiye rijandin.

Neteweyê Kurd, îro ji alî rêxistinî, tekoşîn û destkeftîyên xwe di qonaxek girîng de ye: Başûrê Kurdistan, piştî rêxistinî û tekoşîna çekdarî ya nîvsedsalekî, hîn nû ketîye demajoya desthelatîya xwe. Ev destkeftîyek û rûmetek tevayê neteweyê Kurd e, divê her rêxistin û kesê kurd bi tifaq û tevdir lê xwedî derê û biparêze.

Li Bakurê Kurdistan, demeke dirêj e ku xebata rêxistinî dest pê kiriye û gelek serhildanên çekdarî çebûne. Armanca vê tekoşînê ya bingehîn serxwebûna netewî û azadîya gelê Kurd e. Di demajoya vê tekoşînê de gelek welatperwer di mercên gelek dijwar de şehîd bûn, di îşkenca re derbas bûn û di zîndanên dijmin û li welatên biyanî temen qedandin. Bi hezaran gund hatine şewitandin, bi milyonan gundî koçber bûne, ji aborîya xwe qetîyane û civaka Kurd serûbin bûye. Di encamê de, tekoşîn hatiye qonaxeke girîng. Mîna serhildanên berê ku têk çûn, divê êdî em destûr nedin ku vê carê jî ked û xwîna gelê me vala biçe. Ev ne pirsgirêka serokekî an partîyekê ye, ev pirsgirêk û berpirsîyarîya temamê kes û rêxistinên Kurd e. Divê em destûr nedin ku tu kes, an rêxistin li ser navê gelê Kurd biryarên şaş bidin û gel bêhêvî bikin.

Lê ku em bi rêxistinî li keda xwe ya sîyasî û rûmetên xwe yên netewî xwedî dernekevin û berpirsîyarîya xwe pêk neynin, em nikanin li hemberî biryarên şaş yên ku qedera me û neteweyê me tayin dikin jî derên û bi rastî bibin xwedîyê nasname û rûmeteke mirovî. Na, ger ku em dixwazin vatîniya xwe pêk bînin, ew jî divê em gelê xwe ji nû de birêxistin bikin, ji bo avakirina komareke demokratîk, lê li gorî rastîya gelê Kurd, Rojhilata Navîn û Cîhanê, di her warî de tekoşîna xwe li ser hîmê netewî û tifaqa netewî geş bikin.

SEÇİM SONUÇLARI VE TÜRKİYE'DE YAŞANAN SÜREÇ

Selim Mûrad

TÜRKİYE ÖNEMLİ BİR DÖNEMEÇTEN GEÇİYOR

Son yıllarda dünya genelinde meydana gelen gelişmelerin de etkisi altında Türkiye'nin önemli bir dönemeçten geçtiğine, zorunlu ve ciddi bir değişim sürecine gebe olduğuna inanıyorum. Etnik, siyasi ve toplumsal alanda yaşanan sancılı süreçler bunu gösteriyor.

18 Nisan seçimlerinin sonuçları da bize Türkiye'nin etnik, siyasi ve toplumsal manzarasını yansıtan önemli bazı veriler sunuyor. Bu veriler incelendiğinde Türkiye'nin bir yol ayrımına geldiğini görüyoruz.

Tarihinin ve toplumunun çözümsüz kalan sorunlarını dışa vuran, bunu ağır bir bunalım ve şiddet ortamında yaşamakla yüzyüze gelen Türkiye, değişim zorunluluğu karşısında, politikasız ve programsız bir ortamda kendisine bir yol, yeni bir gelecek arıyor.

2000'li yılların başlarında yeni bir Türkiye manzarasının ortaya çıkacağı muhakak. Bunun güzel bir manzara mı, çirkin bir manzara mı olacağı, bugünden belirlenecek politikalara ve atılacak adımlara bağlıdır.

Türkiye nereye gidiyor? Bu dönemeçten geçerken Türkiye'yi neler bekliyor? Türkiye'de değişim hangi yönde olacak? 18 Nisan seçimlerinin ortaya çıkardığı tabloda kısmen de olsa bu ve benzer soruların cevabını bulmak mümkün.

SEÇİMLERLE İLGİLİ BAZI VERİLER

Meclisin konumu ve etkinliğinin artması bakımından bu seçimleri daha öncekilerden ayıran fazlaca özellikler bulmak zor. MHP faktörü ve CHP'nin meclise girememesi dışında TBMM'nin bileşiminde de fazla bir değişiklik

olmadı. Son olarak 537 olan 20. dönem milletvekillerinden 239 kişi yeniden meclise seçildi. MHP'nin geçen dönemde 4 milletvekili vardı ve bunların ikisi bu seçimde yeniden meclise girdiler. DSP milletvekillerinin %50 sini yeniden meclise soktu. RP'nin milletvekili sayısı 144 kişi idi ve bunlardan 74'ü yeniden seçildi. DYP'nin eski 89 milletvekilinden 49'u yeniden seçildi. ANAP'ın 86 milletvekilinden 63'ü yeniden meclise girdi. CHP ise %10'luk barajı aşamadı ve meclis dışında kaldı.

Seçimlere 21 siyasi parti katıldı. Türkiye genelinde kayıtlı seçmen sayısı olan 37.506.817 kişiden 32.577.620 kişi oy kullandı. Katılım oranı Türkiye genelinde % 86.85 oldu. Beş milyon lira para cezasına rağmen toplam 4.929.197 seçmen oy kullanmadı. Kullanılan oyların %4.685'i, yani 1.526.430 oy geçersiz sayıldı. Oy kullanmayanlarla geçersiz oyların toplamı 6.455.629'dur. Kürdistan'da ise katılım Türkiye ortalamasının oldukça altında iken, geçersiz oyların oranı Türkiye ortalamasının çok üstündedir.

Bu seçimlerin diğer bir özelliği de genel ve yerel seçimlerin birleştirilmesidir, seçmenler karışık ve zor bir oy verme işlemiyle karşı karşıya kaldılar.

Partilerin 18 Nisan 1999 genel seçimlerinde aldıkları oy oranı ve milletvekili sayısı şöyledir: DSP %22 (136), MHP %20.6 (130), FP %16 (110), ANAP %13 (85), DYP %12.4 (86), CHP %9, HADEP %4.1, bağımsızlar %0.09 (3), diğerleri %3. (1)

Seçimlere, DBP (Demokratik Barış Partisi), ÖDP (Özgürlük ve Dayanışma Partisi) gibi diğer bazı ilerici Kürt ve Türk partileri de katıldılar. Bu partilerin aldığı oyların makro düzeydeki bir değerlendirmeyi etkileyecek boyutta olduğunu söylemek mümkün değil. Ancak, HADEP ile DBP'nin oyları birlikte değerlendirildiğinde, Kürtlerin oy potansiyelinin biraz daha yükseldiğini hesaplamak lazım. Seçimlerde DBP... oy alırken, ÖDP 250 bin oy aldı.

Elazığ'da DYP eski milletvekili Mehmet Açar, Malatya'da Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal, Tunceli'de Bekir Gündoğan bağımsız milletvekilleri olarak parlamentoya girdiler.

SEÇİMLER MEŞRU DEĞİL

Genel Kurmay güdümlü devlet siyasetinin en önemli hedeflerinden biri de HADEP ve FP'ni yerel seçimlere sokmamaktı. Yüzde onluk (%10) barajı yeterli görmeyenler HADEP'i ve diğer legal Kürt partilerini kapatmak için yeni yollara başvurdular. Bunun için bir yandan siyasi baskılar yoğunlaştırılırken, diğer yandan kapatma girişimi için hukuki ve yasal zemin yaratılmaya çalışıldı. Anayasa Mahkemesi kararıyla önce KDP (Kürt

Demokratik Platformu) kapatıldı. Kasım 1998'de ise Ankara DGM Cumhuriyet Başsavcılığı Türkiye genelinde HADEP il ve ilçe teşkilatlarının aranması için talimat verdi. Başta HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak olmak üzere yüzlerce partili tutuklanarak hapse konuldu. Bir çok yerde resmi ve sivil faşist güçler parti binalarını basarak yöneticileri, orada bulunanları linç etmek istediler. Gözaltına alma ve tutuklama operasyonları sırasında çok sayıda yabancı gazeteci ve insan hakları savunucusu da gözaltına alındı.

MGK toplantısında seçimlerle ilgili yapılan bir değerlendirmede daha önce yapılmış bir araştırmaya (rapora) dayanılarak HADEP'in Kürdistan'da 13 yerde belediye başkanlıklarını kazanacağı tesbiti yapılıyordu. MGK, HADEP'in bu başarısının ciddi sakıncalar yaratacağını söylüyordu. MGK, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel aracılığıyla siyasi partilere "iki seçimin birbirinden ayrılması ve mahalli seçimlerin iki türlü yapılması" fikrini benimsetme çabası içine girdi. Hedef mahalli seçimlerde HADEP'in ve FP'nin önünü kesmekti. MGK'in çizdiği çerçeveye göre seçimlerde bölücülük ve din ticareti yapılmayacaktı.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş HADEP'in 18 Nisan seçimlerine sokulmaması için 25 Şubat 1999 günü Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. HADEP kapatılmak, yöneticileri en az 5 yıl siyaset yapmaktan menedilmek ve HADEP'in bağımsız adaylar göstermesi engellenmek isteniyordu. Tutuklu bulunan PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'ın HADEP'le ilgili ifadeleri de kapatma isteminde delil olarak kullanılıyordu. Öcalan ifadesinde: "HADEP'in kuruluşunda 200 bin mark verdim. 1991 seçimlerinde SHP-HEP işbirliği ile Meclis'e giren Leyla Zana ve arkadaşlarına aday olmaları konusunda ben izin verdim." diyordu. Vural Savaş, hazırladığı iddianamede HADEP'in PKK'nin legal bir kolu olduğunu, onu desteklediğini ve bölücülük yaptığını söylüyordu.

Seçimler yapılırken bazı HADEP adayları hapisşanede, gözaltında ya da başka yerlerde mecburi ikamette bulunuyordu. HADEP'in Ağrı Belediye Başkan adayı Hüseyin Yılmaz, Ankara yakınlarında Gündül'de cezaevindeydi. Hüseyin Yılmaz cezaevindeyken Ağrı Belediye Başkanı seçildi. 27 Nisan 1999'da Ankara 2 Nolu DGM'de yapılan duruşmada tutukluluk halinin devamına karar verildi. Zeynel Bağır, Lice Belediye Başkanı adayı idi. Bağır'ın Lice'ye girişi yasaktı ve oyunu bile kullanamadı. Bağır, Lice dışında mecburi ikamette iken seçildi. Can güvenliği olmadığı için HADEP, Şırnak'ta aday gösteremedi ve boş listeyle seçimlere girdi. Bu durumda bile HADEP bu ilde birinci parti oldu. Kürdistan'da hemen her yerde HADEP adaylarının, diğer Kürt partilerinden veya bağımsız adayların can güvenliği yoktu, gizli-açık ölüm tehditleri alıyorlardı, bırakın serbest propoganda yapmayı, güvenlik içinde dışarıya çıkamıyorlardı.

Kürdistan'da seçimlere hile karıştırıldığı, devletin zor ve baskı yoluyla bazı yerlerde seçim sonuçlarını istediği biçimde değiştirdiği yolunda ciddi iddia ve deliller var. HADEP yöneticileri, bir çok bağımsız çevre ve yabancı gözlemci bu konuda önemli açıklamalarda bulundu. Seçim sandıklarının kaybedildiği, oy pusulalarının yakıldığı, HADEP ve diğer Kürt adaylar dışındaki parti ve adaylara zorla oy verildiği yolunda önemli olaylar yaşandı.

Dersim'de çoğunluğunun HADEP oyları olduğu söylenen çok sayıda sandık sayım sonlarına doğru kaybedilmiş. Siirt'te kırsal alanda Özel Timler seçim sandıklarına elkoymuşlar, 28 sandık kaybedilmiş.

İğdır'da Belediye Başkanlığını HADEP adayının kazandığı, ancak seçim sonuçlarının MHP lehine ilan edildiği yönünde itirazlar yapıldı. Kendisi İğdır'da ANAP'tan milletvekili adayı olan ANAP Genel Başkan Danışmanı Adil Asrım yaptığı açıklamada: "HADEP adayının kazanmaması için seçimin neredeyse açık oy gizli tasnifle yapıldığını." söyledi. HADEP adayı Hasan Alagöz: "Seçim elimizden resmen alındı." diyordu.

Mersin'de Belediye Başkanlığı seçimini HADEP'in kazandığı, ancak oy sayımına 7 saat ara verilerek HADEP'in 3. sıraya düşürüldüğü ve DSP adayı Macit Özcan'ın % 20. 7'lik bir oyla seçimi kazandığının ilan edildiği yönünde iddialar var. HADEP'liler iddiaları isbatlayacak delillere sahip olduklarını söylüyorlar. Onların iddiasına göre HADEP adayı 1200 fazla oyla seçimi kazanmışken, Ankara'dan gelen bir direktifle oy sayımına ara verilmiş ve sonuçlar DSP adayı lehine değiştirilmiş. CHP adayı Şefik Zengin de sonuçlara itirazda bulunmuştur. Sayımlara ara verilmesine sahte bir bomba ihbarı gerekçe gösterilmiştir.

Yüzde onluk (%10) baraj sistemiyle devlet, Kürt halkının seçimlerde ve diğer demokratik yollarla iradesini ortaya koymasını zaten baştan englemiştir. Devlet siyasi, hukuki ve polisiye yollara başvurarak seçimleri istediği çerçevede sonuçlandırmıştır. Yerli ve yabancı çok sayıda gözlemci ve basın mensubu seçimler boyunca Kürdistan'da yaşanan olaylara tanıklık etmiş, basın-yayın organlarında durum dile getirilmiştir. Devletin gizli ve açık terör örgütleri, seçimlerin Genel Kurmay'ın planladığı gibi sonuçlanması için her yola başvurular.

Böyle bir ortamda yapılan seçimler Kürt halkının iradesini yansıtmıyor ve meşru değildir.

DSP VE MHP SEÇİMLERİN GALİBİ

Türkiye genelinde 18 Nisan seçimlerinin galibi partiler DSP ve MHP oldu. Bu iki parti ideolojik ve politik durumları itibarıyla aşağı yukarı aynı konuma

gelmişler. Biri sağ milliyetçi, öbürü sol milliyetçi (nasyonal sosyalist) birer partidir. Türkiye gibi sömürgeci bir ülkede "sağ" ve "sol" milliyetçiliğin çakışan özellikleri vardır. Bu sağ ve sol milliyetçiliğin ortak paydalarından biri, hatta en önemlisi, Kürt düşmanlığı temelinde gelişen ırkçı-faşist politika olup, Kürdistan'da geleneksel devlet politikası olan inkar, imha ve asimilasyon siyasetinin daha sistemli ve daha ağır bir şekilde uygulanmasıdır. Bu iki parti şimdi iktidardadır.

Kamuoyu araştırmaları en çok MHP'nin oy oranında yanıldılar. Bir çok kamuoyu araştırmasının MHP ile ilgili oy oranının ortalaması yüzde % 11- % 12 arasındaydı. Yerel seçimlerde Türkiye genelinde MHP birinci parti olarak öne çıkıyor. MHP 80 ilde yerel oyların %20'sini almıştır.

MHP oylarının yüzde kaçını ideolojik tercihe dayalı oylardır? Bu, araştırılması gereken önemli bir noktadır. Bazılarına göre MHP'nin oylarındaki artış ideolojik tercihe dayalı bir artış değildir, çok sayıda seçmen diğer sağ partilere duyduğu güvensizlikten dolayı MHP'ye yönelmiştir. FP, DYP ve ANAP içindeki milliyetçi-muhafazakar ve millitan kesim ile hayal kırıklığına uğrayanların bir kısmı MHP'ye kaymıştır. Bazıları da MHP oylarındaki artışın temelinde ideolojik tercihin yattığını söylüyor. Bu iki görüşün de dayandığı önemli bazı neden ve gerekçeler var.

1984'ten bu yana Türkiye'de bir savaş yaşanıyor. Savaşın sonuçları her iki toplumu, Türk ve Kürt toplumunu derinden etkilemiştir. "On beş yıldır Batı'ya şehit geldi, Güneydoğu'da dağdaki evlattan haber beklendi..." (2) Savaş ve yarattığı sosyo-psikolojik etkiler Türk toplumunda milliyetçi, ırkçı, totaliter düşüncelerin gelişmesine neden olmuştur. PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'ın İtalya'ya gitmesi, ardından uluslararası bir komplo ile Türkiye'ye getirilmesi ve İmralı'da yargılanması boyunca MHP ve diğer ırkçı-faşist çevreler dizginlenemeyen bir histeri içinde milliyetçi şöven bir ortam yaratmaya, Türk halkını Kürtlere karşı kıskırtmaya, ayağa kaldırmaya çalıştılar. Belirtmek gerekir ki MHP ve DSP bu ortamdan alabildiğince yararlandılar. Bu psikolojik savaşın arkasında MGK, yani devlet bulunuyordu. Türk medyası, özellikle bazı televizyon kanalları, en öndeydiler.

ANAP ile DYP aslında aynı ideolojik çizgiye sahip partilerdir, ikisi arasında programatik olarak ciddi bir fark yok. Aralarındaki kavga ve çekişmeden iki partinin seçmenleri bıkmıştır. Bu partilerin tabanındaki "milliyetçi muhafazakar" bir kesim MHP'ye kaymıştır. Ayrıca her iki parti de iktidarda denenmiş, Susurluk olayının ortaya çıkardığı üzere, parti-devlet-çete ilişkilerinde onların da kirli çamaşırları ortaya çıkmıştır.

MHP, milliyetçi ve radikal söylemleriyle iktidarda denenmemiş, milliyetçi-muhafazakar seçmen çevrelerinde dikkatleri üzerine çeken bir parti haline

geldi. Halkın bir kesimine göre ona da bir şans tanınmalıydı. RP/FP'nin böyle düşünen önemli bir seçmen kitlesi de MHP'ye akmıştır.

HADEP'in barajı aşamaması Kürdistan'da özellikle iki partiye, FP ile MHP'ye yaradı. Aynı durum 1995 seçimlerinde RP'ne yaramıştı.

MİNİ BİR REFERANDUM VE HADEP'İN MAHALLİ İKTİDARI

HADEP, Genel Başkanı dahil çok sayıda yöneticisinin cezaevlerinde bulunduğu koşullarda 18 Nisan seçimlerine girdi. Başta kırsal bölgeler olmak üzere bir çok yerleşim biriminde halkın HADEP'e oy vermemesi için yoğun baskılar yapıldı, tehdit ve korku salındı.

Seçim öncesinde Kürdistan'ın bir çok ilinde diğer partilerin yöneticileri seçimle ilgili tahminlerini söylerken konuşmalarına hep aynı sözle başlıyorlardı: "HADEP birinci, biz ikinci partiyiz." (3) CHP Diyarbakır milletvekili aday Mesut Değer: "HADEP Kürt kimliğinin tanınması için yaptığı çalışmaları nedeniyle destekleniyor." diyordu. DYP Diyarbakır İl Başkanı Galip Ensarioğlu HADEP için: "Devletten zarar görenlerin devlete tepkisidir." diyordu. Diyarbakır Ticaret Odası Başkanı Şirin Yiğit HADEP'e oy verenler için: "Biz de varız." diyenlerin mesajı yorumunu yapıyordu. (4)

HADEP, bir ara Kürdistan'da 21 il ve aralarında Mersin ve Adana olmak üzere bazı metropol kentlerde genel ve yerel seçimlere bağımsız adaylarla girmeyi tartışmaya başladı. Bu tartışma diğer partileri endişelendirmeye başlamıştı. Böyle bir girişim doğru ve mümkün müydü? Sonuçları neler olabilirdi? Üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biridir.

Türk yöneticileri HADEP'in genel seçimlerde barajı aşamayacağını biliyorlardı. Ancak yerel seçimlerde HADEP ve diğer Kürt çevrelerinin adaylarının bir çok yerde kazanacağını ve "yüzlerce hatta binlerce teröristin belediye başkanı ile belediye ve il genel meclisi üyesi" olacağından korkuyorlardı. Bu korku, bugün önlerine çıkmış bulunuyor, şimdi çok sayıda "terörist" belediye başkanlıkları, belediye ve il meclisleri kürsülerinde oturuyor. HADEP, yerel seçimlerde Türkiye genelinde %7 oranında oy aldı. Diğer partilerin yerel seçimlerde 80 ilde aldıkları oy oranları ise şöyledir: ANAP %13, CHP %11, DYP %3, DSP %9, FP %17, MHP %20.

HADEP, 37 il ve ilçede belediye başkanlıklarını kazanmıştır. HADEP'in belediye başkanlıklarını kazandığı iller şunlar: 1) Ağrı %20.13, 2) Batman %57.27, 3) Bingöl %26.35, 4) Diyarbakır %62.57, 5) Hakkari %56.1, 6) Siirt %38.62, 7) Van %44.62. HADEP çok sayıda ilçe ve belde belediye başkanlıklarını kazanmış; HADEP'liler il, ilçe ve belediye meclislerine girmişler.

HADEP, Kürdistan'da seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. Seçim sonuçlarını, bilhassa mahalli seçim sonuçlarını, Kürtlerin legal alandaki ulusal ve demokratik direnişi olarak algılamak gerekiyor. Türkiye genelinde yerel yönetimlerde MHP iktidarına karşın, Kürdistan'da HADEP, önemli bazı il ve ilçelerin belediye başkanlıkları ile meclis üyeliklerini kazanarak yerel yönetimlerde iktidar olmuştur. "Bir önceki seçimlerin oy oranlarının da gösterdiği gibi, HADEP Güneydoğu'daki en büyük siyasi oluşumdur. (...) Güneydoğu halkının çoğunluğunun siyasi referansları bu aşamada kendisini "Kürt milliyetçisi" olarak tanımlayan HADEP'e olmuştur."(5)

YA METROPOLDEKİ KÜRT OYLARINA NE OLDU?

HADEP'in metropolde aldığı sonuç son derece şaşırtıcı ve hazin bir durumdur. HADEP, Asarlık beldesi dışında batıda hiç bir yerde yerel seçimleri alamadı. Bazı Kürt aydın ve yazarları HADEP'in meropolde aldığı sonucu "utanç verici bir tablo" olarak sundular. İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Mersin, Adana ve diğer bir çok büyük metropol kentlerde milyonlarca Kürt yaşamaktadır. Kürtler arasında ciddi bir ulusal kimlik arayışı ve savaşımının sürdüğü bir süreçte böyle bir sonucun yaşanması, siyasi, etnik ve sosyolojik açıdan mutlaka izah edilmesi gereken bir durumdur. Metropol alanlardaki sonucu, sadece baskı, sinme, erime, duyarsızlık, örgüt yetersizliği, önemli Kürt kitlesinin kimliksiz ve kayıtsız olması gibi faktörlerle izah etmek yeterli değildir.

HADEP, Türkiye'de tek bir yerde, bir sapma olarak değerlendirilmesi gereken Asarlık beldesinde seçimi kazandı. İzmir'e 25 km mesafedeki Menemen'e bağlı Asarlık beldesinin Belediye Başkanlığını %35 oy oranıyla Raşit Güteryüz kazandı. Son yıllarda Kürdistan'dan yoğun bir göçün olduğu Asarlık'ta nüfusun üçte biri kimliksiz. (6) Asarlı Belediyesi daha önce ANAP'ın elindeydi. Bu seçimde ANAP adayı eski Belediye Başkanı %20 oy aldı. Belde nüfusunun 50 bin civarında olduğu var sayılıyor. Genel seçimlerde HADEP aynı beldede 8 290 seçmenin %50'sinden fazlasının oylarını aldı.

SEÇİMLERİN ÖNEMLİ BAZI SONUÇLARI

Seçimlerin getirdiği sonuçlar ve bu temelde Türkiye'de meydana gelebilecek olası siyasal gelişmeler önemli bir konudur. Kürt ulusal hareketi yakın dönem politik perspektiflerini belirlerken olası gelişmeleri görmek ve hazırlıklı olmak durumundadır.

Seçimlerin ortaya çıkardığı en önemli sonuç her iki toplumda da milliyetçiliğin, Kürdistan'da Kürt milliyetçiliğinin ve Türkiye'de

Türkçülüğün-ırkçılığın, yükselen bir gelişme gösterdiğidir. Türk-Kürt ayrışmasının ve bir kamplaşmanın yaşandığını görüyoruz. Türkiye, etnik ve dinsel kimliği ağır basan bir çatışma ve çözülme sürecinden geçiyor. Türkler ve Kürtler et ve turnak gibidir, birbirinden ayrılamazlar görüşünün, sanıldığı kadar gerçekçi bir görüş olmadığı ortaya çıkıyor.

Kürt toplumunda yükselen milliyetçiliği anlamak ve yorumlamak mümkün. Buna hak da tanınmalı. Kürtler, yoğun kimlik arayışı süreci ve bunun savaşımı içinde olan bir toplumdur. Yüzyılların ezilmişliğini, hor görülmuşlüğünü yaşayan bir halk ayağa kalkmış, kimliğini, dilini, kültürünü, özgürlüğünü ve nihayet bağımsızlığını istiyor. Bu amaçla 15 yıldır süren korkunç bir yıkım savaşına katlanıyor. Karşılığında hala ölüm, göz yaşı, binlerce köyün yakılması ve milyonların göçü dışında ciddi bir şey elde etmiş de değil. Üstelik Türkiye'de basın-yayın organlarında, iş yerlerinde, sokakta, hemen hayatın her alanında horlanıyor, ulusal omuruyla oynanıyor ve yok edilemeye tehdit ediliyor. Böyle bir ortamda milliyetçi düşüncelerin artması doğaldır. Bu, geçmiş dönemlerde olduğu gibi, ırkçı-şöven-faşist çevrelere duyulan bir tepkidir, verilen bir cevaptır, aynı zamanda devletin yoğun saldırılarına karşı bir protestodur. Nasıl Türklerin, Rusların, İngilizlerin ve diğer ulusların ulusal onuru varsa, Kürtlerin de bir ulusal onuru var. Kürdistan'ın demografik yapısı bozulmuş, nüfus dengesi sarsılmış, köylülük neredeyse yok edilmiş, 4-5 milyon insan yerinden-yurdundan edilmiş, tüm bunların sonucu olarak Kürtler, Türkiye metropollerinde ve Avrupa ülkelerinde neredeyse mülteci bir ulus haline getirilmiştir. Böylesi koşullarda milliyetçiliğin artması anlaşılır bir durumdur.

Türkiye'deki milliyetçi-ırkçı dalganın haklı ve masum gerekçelerden kaynaklandığını söylemek mümkün değil. Türkiye, egemen bir devlet, Kürdistanı sömürgeleştiren bir güç, Türk ulusu hakim bir ulustur. Egemen bir ülkede böylesine ırkçı bir dalganın yükselmesi normal olmadığı gibi, büyük bir tehlikeye de işaret ediyor. Turancılık hayalleri, ya da günümüzde devlet yetkililerince seslendirilen "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne" sloganları ile kucaklaşan bu dalga, Türkiye'nin başına yeni bir bela getirebilir. MHP'nin faşist çeteleriyle sokağa taşırılan bu ırkçılık, böyle devam ederse, Kürt halkına karşı katliamlara da yol açabilir. "Ya seversin, ya gidersin" sloganlarıyla hedef belirlenmiş bulunuyor. Nihal Adsız'ın, Türkeş'in çömezleri "kana kan intikam" sloganlarıyla sokağa çıkıyorlar. Abdullah Öcalan'ın davası hala hukuki olarak sonuçlanmadığı halde, şimdiden idam çılgınlıkları yükseliyor. MHP'nin DSP ile koalisyona girmesinin ön şartlarından biri de PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'ın idam kararı alması halinde bu kararın mutlaka ve derhal infaz edilmesidir. MHP Genel Sekreteri Koray Aydın: "Apo mutlaka asılacaktır." diyor. Bütün bunlar aslında Abdullah Öcalan'ın şahsında Kürt

ulusuna yöneltilen saldırılar ve katliam tehditleridir.

Seçim sonuçlarının en çarpıcı sonuçlarından biri de ortaya çıkan "üç renkli Türkiye haritası" olmuştur. Seçimleri izleyenler, Türk televizyonlarında, Türkiye haritasının nasıl üç renge boyanarak bölündüğüne tanık oldular. Bu renkli haritada, Kürdistan'da HADEP ve RP, Orta Anadolu ve diğer bazı kenar bölgelerde MHP, FP ve kısmen DSP, sanayinin yoğunlaştığı ve ekonomik gelişmenin ileri olduğu bölgelerde ise DYP, ANAP ve kısmen DSP hakimdi.

Bu tabloyu değerlendiren bazı Türk yazarları, bunu, Türkiye'nin Balkanlaşması sürecinin başlaması olarak değerlendirdiler. Aslında bu haritanın yansıttığı etnik, dinsel-mezhepsel ve ideolojik-politik önemli bazı gerçeklikler var.

Türkiye, çok uluslu ve çok milliyetli bir ülkedir. Türk dili ve kültürü dışında çok sayıda halk grubu, dil ve kültür yaşamaktadır. Bu gerçek seçim sonuçlarına da yansdı. Örneğin Kürtler, bu seçimlerde bir bakıma kendi ülkelerinin coğrafik ve siyasi sınırlarını çizmişler. Türkiye, bir bütün olarak bir kimlik krizini yaşıyor. Kimlik arayışı toplumun her kesiminde, her alanında yaşanıyor. Kimlik arayışı tabiki diğer ulusal gruplar arasında da hızlanmış. Topluluklar, artık tek bir kimlikle de yetinmiyor, etnik kimlikleri yanında, alt ve yerel kimlikler, dil-lehçe kimlikleri, dinsel-mezhepsel kimlikler, cins ve meslek kimlikleri de öne çıkıyor. Türkiye'de bu sürecin derinleşeceği ve diğer etnik gruplar arasındaki kimlik arayışının ve filizlenme durumundaki ulusal-kültürel hak istemlerinin yoğunlaşacağı, mevcut aşamada bastırılmış olan bu istemlerin kendilerini ifade edebilecek kanallar bulma arayışında oldukları gerçeği yaşanıyor. Kürt sorununun şu veya bu şekilde çözüm yoluna girmesi bu etnik ve dinsel grupların da geleceğini etkileyecektir.

Bugün için Türkiye'nin siyasal arenasında yer alan ve ülkenin gelecekteki manzarasını belirleyecek olan üç temel akım ve güç söz konusu: 1) Devleti savunan ve iktidarı elinde bulunduran her renkten geleneksel Kemalist güçler ve ittifakçıları. 2) Farklı renklerine rağmen tüm varyantlarıyla iktidar kavgası veren dinci akım. 3) Ve Kürt ulusal hareketi. Bunların dışında Alevi hareketi gibi konjonktürel olan bazı ara akımları da saymak gerekir. Bu ara akımların konumları duruma ve koşullara göre değişebiliyor. Devletin sokaktaki vurucu yedek gücü olan MHP'nin ise bir ayağı kurumsal faşizm yoluyla zaten devletin içinde iken, diğer ayağı toplum içindeki faşist örgütlenmelere, mafia çetelerine vb. dayanıyor.

Seçim sonuçlarına bakıldığında ırkçı-faşist bir parti olan MHP'nin daha çok İç Anadolu ile ekonomik ve toplumsal olarak geri ve nisbeten dışa kapalı olan diğer bazı bölgelerde oy aldığını görüyoruz. Geleneksel yapının sürdüğü

bu bölgelerde yaşayan halk milliyetçi-muhafazakar ve ırkçı-faşist düşüncelerden en çok etkilenen kesimleri oluşturuyor. Faşist hareketin toplumsal temeli daha çok buralarda geliyor. Bu bölgelerde MHP'yi RP ve DSP izliyor. DYP ve ANAP gibi nisbeten liberal olan partiler sanayinin yoğunlaştığı, ekonomik ve toplumsal gelişmenin ileri olduğu, dünyaya açık olan Marmara, Ege, Akdeniz ve Trakya gibi bölgelerde oy almışlar.

Üç renkli haritanın yansıttığı etnik, dinsel ve politik bölünmüşlük Türkiye'nin geleneksel yapısında bir çözülme ve kopma olgusunun başladığını, bunun da içte tehlikeli bazı gelişmelere yol açabileceğini gösteriyor. Eğer Türkiye'nin çok daha kötü yerlere gitmesi, örneğin halkların boğazlaşması demek olan kanlı bir iç savaşa sürüklenmesi, ya da geniş toplum kesimlerini peşine takan açık bir faşist diktatörlüğe yönelmesi veya dinci-totaliter bir rejime kayması istenmiyorsa, vakit geçirilmeden değişimin önünün açılması ve demokratik bir ortamın sağlanması gerekir. Bunun başında Kürt sorununun demokratik yoldan çözümü gelmekte. Bu anlamda, Türkiye'nin gerçekliklerini gören, bilime ve doğrulara inanan, cesur ve sağduyu sahibi yöneticilere, ülkenin geleceğine yön veren yeni politikalara ihtiyacı var. Yoksa Türkiye'nin geleceği çok daha karanlık olacaktır. Kürt ulusunun, diğer etnik grupların, sosyalist ve demokratik güçlerin de böylesine bir süreçte tarihsel görevlerini doğru kavramaları gerekiyor.

Türkiye'de gelişmeler tehlikeli yönde seyrediyor. DSP-MHP-ANAP iktidarı statükocu, geleneksel politikanın sürdürülmesinde kararlı olan, faşizmin hem kurumsal yoldan devlet içinde örgütlenmesine, hem de toplumsal planda güçlenmesine zemin ve imkan yaratan bir iktidar. Genel Kurmay'ın tam desteğini alan bu iktidar, Kürt sorununda, TC hükümetlerinin en şöven, en saldırgan ve belki de en tehlikelisi olacak. Siyasi ve ekonomik alanda bir çıkmaz içinde olan Türkiye, bu iktidarla daha kötü bir yöne gidecek.

CHP, %10'luk barajı aşıp meclise giremedi. Mustafa Kemal'in mimarı olduğu, devletin ve cumhuriyetin kurucusu ve kollayıcısı olan CHP gibi bir devlet partisinin bu çöküşü, aslında Türkiye'deki siyasal aşımmanın ve değişimin boyutlarını göstermesi bakımından son derece önemli olgulardan biridir. CHP neden barajı aşamadı? Kuruluşundan beri "tek ulus, tek dil, tek kültür" yaratma politikasının mimarlarından olan, tek parti olarak bu zihniyetle uzun yıllar Türkiye'yi yöneten, Kürt varlığını inkar eden, Kürdistan'da onlarca ulusal direnişi katliamlarla bastıran, ırkçı Kemalist bir parti olan CHP; 1970'li yıllardan itibaren hiç de kendisine yakışmayan bir kimlikle, sözde "sosyal demokrat parti" kimliğiyle ortaya çıktı. Bu sıfatla CHP, paslanmış bir demir gibidir, neresinden kazarsanız kazın hemen derinliğine işlemiş olan bu pası görürsünüz. Türkiye koşullarında bırakın CHP'yi, hiç bir devlet partisi, sosyal demokrat olamaz. CHP, ırkçı-şöven ve

hatta belli dönemlerde faşizan özellikler gösteren sömürgeci bir partidir. 1970'li yıllarda sahte sosyal demokrat kimlikle kitleleri peşine takan bu parti, 1980-1990'lı yıllarda yaşanan milli, siyasi ve toplumsal olaylar karşısında gerçek yüzünü saklayamaz oldu. Başta sömürgecilik ilişkileri ve Kürt sorunu olmak üzere, devletin ve toplumun şekillenme biçimi ve diğer bazı sorunlardan dolayı, Türkiye koşullarında sosyal demokrasinin siyasi ve toplumsal temeli zaten oldukça zayıf ve dardır. Kaldığı Türkiye'de sosyal demokrasinin hesaba katılır ne bir geleneği, ne mirası ve ne de pratiği var. Türkiye'de sosyal demokrat kimlikle siyaset yapacak bir partinin, öncelikle Kürt sorununda kesin bir çözüm programıyla ortaya çıkması, demokratikleşme sürecinin gelişebilmesi için devletin yapısını değiştirmesi, radikal bir siyasi ve toplumsal programla mücadele vermesi gerekiyor. Oysa CHP, son dönemlerde hep devlet desteği ve operasyonlarıyla ayakta kalabildi. CHP'nin meclise girememesi aslında Türkiye'de geleneksel devlet partiliğinin de sonuna geldiğini gösteriyor.

CHP'nin çöküşünün yakın dönemde MHP ve diğer partilere yaradığı doğru, ancak uzun vadede, belki de yararlı olmuştur. Açıktır ki %10'luk baraj sistemi salt Kürtler ve Türkiye'deki sol siyasal partiler için getirilmiş. Rüzgar eken fırtına biçer. Bugün CHP bu baraja takıldı, sırada DYP, ANAP ve diğer partiler var.

18 Nisan seçimlerinde hiç bir düzen partisi Kürdistan'da beklenen oyu alamadı. Sonuçlar, devlet partilerinin Kürdistan'da hızlı bir erime ve marjinalleşme içinde olduklarını gösteriyor. Bu değerlendirmeyi yaparken, partilerin çıkardıkları milletvekilleri sayısını değil, oy oranlarını esas alıyoruz. HADEP %10'luk barajı aşabilseydi, FP dahil, bu partilerden her birinin Kürdistan'dan götürdüğü milletvekili sayısı yarı yarıya inecekti. Bu durum, Kürt halkının kendisi ile devlet arasına, en azından kendisi ile düzen partileri arasına, ciddi bir mesafe koymaya başladığını, devleti ve düzeni savunan partilerin sürdürdükleri geleneksel politikaların iflas ettiğini, Kürt halkının ulusal istemlerini savunmayan partilere tavır koyduğunu gösteriyor. Kürt halkı ile devlet arasındaki yabancılaşmanın boyutları derinleşiyor, devletin siyasal etkinliği azalıyor. Kürt politik örgütlerinin, legal siyaset yapan Kürt parti ve kurumlarının, Kürt aydınlarının bu durumu görmeleri, bu boşluğu dolduracak politik adımlar atmaları gerekiyor.

FP, kullandığı dinsel ve anti-Kemalist motifler (özellikle Kürdistan'da), bölgedeki yerel örgütlerinin taktik bir politika olarak devlete yönelik takındığı eleştirel tutum, Kürt toplumunun bazı muhafazakar kesimleriyle geliştirdiği çıkar ilişkileri gibi nedenlerden ötürü, hala Kürdistan'da önemli bir oy potansiyeline sahip. Buna rağmen, bu seçimlerde RP'de umduğunu bulamadı. RP'nin veya benzer partilerin gerçek kimliğinin açığa çıkması biraz daha

zaman alacak, ancak bu süreç işlemeye başlamış ve Kürt ulusal hareketi geliştikçe de süreç hızlanacaktır.

HADEP'e verilen oyların, Kürt hareketinin ulusal potansiyelini açığa vuran bir gösterge olarak, nasıl değerlendirilmesi gerektiği ayrıca önem arz etmektedir.

Tabiki süreci sadece HADEP ile sınırlandırmamak gerekiyor. DEP-HEP-HADEP olarak süren süreci bir bütün olarak almak lazım. (7) 1984'ten beri süren savaş ortamında ve son derece ağır baskı, yıldırma, faili meçhul cinayetler, göçettirme eylemlerine rağmen, seçimlerde alınan sonuçlar değerlendirilmesi gereken önemli bir olgudur.

HADEP'in kimliğini, programını, bir çok yönüyle politikasını, örgüt yapısını vb. doğru bulmuyor ve eleştiriyorum. Her şeyden önce, bana göre HADEP, milli kimliği esas alan bir Kürt partisi değildir. Zaten HADEP de kendisini böyle görmüyor, o kendisini bir "Türkiye partisi" olarak tanımlıyor. Sonra HADEP özgür iradesiyle hareket eden bir parti de değil, sürekli olarak (DEP ve HEP'te olduğu gibi) dışardan yönlendirilen, direktiflerle idare edilen, uzaktan kumandalı bir partidir. Yapısı, yönetimi, ilişkileri demokratik ilkelere dayanmıyor. PKK'nin hegemonyası ve kumandası altında, kendisi dışındaki güç ve çevrelere, farklı görüş ve düşüncelere hayat hakkı tanımayan, böyle bir anlayışla hareket eden bir partidir. Kürt siyasi ve aydın çevrelerinin büyük bir kısmı bu gerçeği görüyor.

Ancak, Kürt halkının içinde bulunduğu olağanüstü dönemin getirdiği ulusal ve toplumsal ortamda, HADEP, kendisini bir "Türkiye partisi" olarak tanıtsa bile, objektif olarak farklı misyon yüklenmiş bir parti konumunda. Legal siyaset ortamında yaşanan boşluktan HADEP, Kürt ulusal ve toplumsal muhalefetinin yoğunlaştığı, bu potansiyelin kendisini dışa vurduğu bir platform haline gelmiş. Dıştlayıcı ve tasfiyeci tutuma rağmen, yerel örgütlerinde ve tabanında toplumun her kesiminden, her renkten ve kimlikten Kürt insanların, devlete tepki duyanların, savaşı, baskıyı, zulmü yaşayanların, oğlunu-kızını kaybedenlerin, yerinden-yurdundan koparılanların, ulusal onur ve vicdani sorumluluğunu siyasal görüşlerinin önüne koyanların desteklediği bir partidir.

Son derece ağır koşullara ve parti politikasına yönelik eleştiri ve güvensizliklere rağmen, HADEP, Kürdistan'da asla küçümsenmeyecek oranda (1995'te % 4.2, 1999'da %4.1) oy almış bir parti. Bir milyon beşyüz binden fazla oy demektir bu. 18 Nisan Mahalli seçimlerinde ise %7 oranında oy aldı. Birbuçuk milyon seçmen, ailesi ve çevresiyle birlikte değerlendirildiğinde, Kürdistan'da yaşayan nüfusun önemli bir bölümü doğrudan veya dolaylı olarak bu sürecin içinde yer alıyor demektir. Aslında

devlet ve hakim çevreler bu gerçeği görüyor ve kimi zaman itiraf etmek zorunda kalıyor. Sedat Ergin'in yukarıda söylediklerini okuyucuya bir kez daha hatırlatmak istiyorum.

Kürtler, oylarıyla seçimde şunu söylediler aslında: Kimliğimi, ulusal ve demokratik haklarımı, özgürlüğümü istiyorum. Bugüne kadar Türkiye'deki hiç bir siyasal parti bana bu olanağı sağlamadı ve bu zihniyet değişmedikçe de bu olanaklı değil. Kendi göbeğimi ancak kendim kesebilirim, kendi kaderimi kendim çizerim. Bunun demokratik alandaki yolu kendi siyasi partilerimi kurmak ve kendi kimliğimle siyaset yapmaktır.

Kürtler, aynı zamanda üzerinde yaşadığı toprakların coğrafik ve siyasi sınırlarını da belirlemiş. Seçim sonuçları iyi incelendiğinde bu coğrafyanın sınırlarını tesbit etmek mümkündür. Kürtler, burası benim ülkem, bu coğrafyada kendi kimliğimle ortaya çıkmak, bu temelde siyaset yapmak ve geleceğimi belirlemek istiyorum, demek diyor.

Bu sonuç, Kürt kimlikli bir partinin koşulları yoktur diyen Kürt siyasi çevrelerine de açık bir mesajdır. Kürt kimlikli parti/partiler kurmak bugün için sadece gerekli değil, mümkündür de. Siyasi ve hukuki zorluklarına rağmen Türkiye'de Kürt kimlikli parti/partiler kurmanın zemini vardır ve son üç seçimin sonuçları değerlendirildiğinde böylesine bir yapının Kürdistan'da güçlü bir ulusal ve toplumsal temelinin olduğunu görüyoruz.

Bugünkü aşamada, genel seçimlere nazaran, Kürtler için yerel seçimleri hem kazanmak olanaklı, hem de yerel iktidarları almak daha önemli ve önceliklidir. Kürt toplumunu geleceğe hazırlamak, ilerde kazanılacak mevzileri kurumsal bir temele oturtmak ve bu yoldan merkezi otoriteyi zorlayarak fiili durumlar yaratmak için, mahalli idareleri (belediyeler, il, ilçe ve belediye meclisleri vb.) kazanmak son derece önemlidir. İşgal altındaki Filistin topraklarında ve diğer bazı ülkelerde yaşanan deneyimler de bu anlamda önemli örnekler teşkil etmektedir. Bu, aynı zamanda, TC'nin mevcut hukukunu zorlamanın, yasaları ve yürürlükteki politikaları aşındırmanın, giderek işlevsiz kılmanın da bir yoludur.

SON SÖZ

Türkiye önemli bir süreçten geçiyor. Bu süreçte Kürt ulusal demokratik hareketi ve Kürt halkı ciddi tehditler altında. Dönemi iyi anlamak, süreçteki gelişme ve değişmelerin yönünü iyi tesbit etmek gerekiyor. Bu anlamda Kürt ulusal hareketi seçimlerin sonuçlarını doğru bir şekilde değerlendirerek, bundan dersler çıkarmalı ve yakın dönem politik hedeflerini bir kez daha tesbit etmelidir. Kürt kimlikli legal bir partinin/partilerin kurulması bu perspektiflerden biridir. 18 Nisan Genel ve Mahalli Seçimleri bu açıdan

önemli veriler sunuyor. Kürtler için meşru ve olanaklı olan her türlü mücadele biçimi gerekli ve zorunludur. Ancak, dönem ve koşullara göre bazen mücadele biçimlerinden biri veya bir kaç öne çıkabiliyor. Yaşanan süreçte Kürt kimlikli siyasal bir partinin ihtiyacı ve bu alandaki mücadelenin gerekliliği düne göre çok daha önem kazanmıştır.

---

1) Yazı hazırlandığında seçimlerin kesinleşen resmi sonuçları hala yayınlanmamıştı. Dolayısıyla partilerin oy oranlarında bazı kaymaların olabileceğini, HADEP adaylarının tutukluluk, mahkeme ve diğer bazı şeylerin değiştiğini okuyucunun bilmesinde yarar var.

2) Enis Berberoğlu, Hürriyet, 22 Nisan 1999.

3) Naci Sapan, Hürriyet, 5 Nisan 1999.

4) Hürriyet, 29 Mart 1999.

5) Sedat Ergin, Hürriyet, 31 Ocak 1999.

6) Milliyet, 22 Nisan 1999.

7) Burada, genel bazı belirlemeler dışında, HADEP ile ilgili değerlendirme yapılmayacak. HADEP ile ilgili kapsamlı bir değerlendirme ancak başka bir yerde mümkündür.

ALEVİLİKTE YETMİŞ İKİ MİLLET İNANCI

Hasan Yalçın

İnsanlık tarihinde sürekli önemli günler var olmuştur. Bu önemli günler genellikle dinsel bir nitelik taşımışlardır. Hz. İsa'nın doğum günü, Kurban Bayramı, Aşure Günü bunlar arasında en çok bilinenlerdendir. Bu dinsel günlerden Aşure Günü, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'in katledildiği ve tarihe Kerbela Vakası diye geçen günle bağlantılıdır. Ve bu olayın geçtiği aya Muharrem ayı denir. Bu ayda 12 İmam adına oruç tutulur, ardından aşure pişirilir. Pişirilen aşure halk arasında topluca yenildiği gibi, halka da dağıtılır. Aşure Günü ile ilgili bir çok söylence vardır. Bunlardan en önemlisi Hz. Hüseyin ve yanındakilerin susuzluktan şehid edildikleri ve onların Muaviye oğlu Yezid'e biad etmeyip direndikleri ve bu direnen kişilerin 72 kişi olduklarıdır. Bu nedenledir ki Aleviler yetmiş iki millete aynı gözle baktıklarını söylerler.

Aşure Günü'nün tarihsel olarak eski dinler ve kültürlerle yakın bağlantısı vardır. Bu bağlantının, Kürt kültürünün Ortadoğu'da aldığı biçimler ile Kürt dinsel inançlarının ve Kürt toplumunun kültürel evrimleşmesi süreci içerisindeki yeri nedir?.

Araştırmacı yazar S. Bilgin şöyle diyor:

"Zarathustra'nın (Zerdüş) tebliğ ettiği dini, sonradan Mitraizm ve kısmen davacılıkla da karıştırmalı. Kürtlerin kültürel şekillenmesinde öylesine etkili oldu ki, bunu bu gün bile bilhassa alevi, ehli hak ve Yezidi Kürtlerin günlük hayatlarında görmek mümkündür. Bu kimliği doğru bir şekilde ortaya çıkarmak Kürtlerin kendilerini daha doğru bir şekilde tanımalarına yol açacaktır, inancındayız." (1)

Yukarıdaki açıklamaya katıldığımızı belirterek, Alevi Kürtler arasında kutlanan Aşure Günü'nün, yaşayan bir inanç olarak, Kürt inancındaki yerinin tarihi ve kültürel yorumunu açığa çıkaralım:

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Aşure adı kimi yazarların Türkçe düşünüp de yorumlamaya çalıştıkları gibi, "aş" ve "şıra" sözcükleri ile alakalı değildir. Bu sözcük Arapça da ki "Aşirat" sözcüğünden gelmektedir. Bu sözcüğün

günümüz Kürtçe'sindeki kelime karşılığı "aşiret"tir. Yani Aşure sözcüğü "aşiret yemeği" anlamını taşıyor. Fakat bu yemek normal herhangi bir aşiret yemeği değil, dinsel içerikli bir yemektir. Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin, alevilerce, Üçüncü İmam olarak kabul edilir. En son kabul edilen 12. İmam ise Mehdi'dir. Hz. Hüseyin'in şahsında simgeleşen Kerbela Vakası'nda geçen 3, 12 ve 72 rakamları aslında şifreli rakamlardır. Bu rakamların şifreli oluşu, aleviliğin aynı zamanda Batınlık olarak da adlandırılmasıyla bağlantılıdır. Alevilere göre Kuran'ın iki yorumu vardır: Kuran'ın görünen yanı, yani açık manası (lafzı), bu onun zahiri yanısıdır. Kuran'ın görünmeyen yanı, yani gizli (batını) yanı, bu ise Batınlık'tır. (2) Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere, alevilikle Kuran'ın bağlantısı ve Kuran'ı yorumlama tarzı dinler tarihi açısından önemli bir veridir.

Bu verilerin dayandığı temel nedir?

Süryani Yakubi din adamı Ebu'l -Farac şöyle diyor:

"Logustan sonra Philodephus (kardeşini seven) 38 yıl hüküm sürdü. Devrinin 5. yılında Antiochus Soter kardeşi Seloukos'tan sonra Suriye'ye hakim oldu. Philodelphus devrinin 6. yılında Mısır'da esir olan Yahudileri serbest bıraktı ve baş kahin Eli-Azar'a hediyeler göndererek mukaddes kitapların kopyaları ile mütercimler göndermelerini istedi. Baş kahin kitapları altın mürekkep ile yazarak Yunanca ve İbranice'ye vakıf 72 ilim adamı ile birlikte gönderdi. İbranilerin her kabilesinden 6 kişi seçilmişti. Philodelphus bunları Faro (Pharus) adasına yerleştirdi, bunlara 36 hücre inşa etti. Her ikisi bir hücrede ikamet ediyordu. Bunlara metinden hiçbir şey değiştirmeyerek tercüme yapmalarını tavsiye etmişti. Bunlar da 72 günde tercüme ettiler ve içlerinden her iki kişinin iştirakiyle 36 nüsha vücuda getirdiler. Nüshalar karşılaştırılınca hepsi de tek bir adam tarafından tercüme edilmiş gibi birbirine uygun çıktı. Hükümdar da bunları Iskenderiye Kütüphanesi'ne koydu" (3)

Yukarıda bahsi geçen 72 kişinin tercüme ettiği kutsal kitap hangisidir? Bu anlatım doğru mudur? Felsefeci P. Roland bunu doğruluyor. P. Roland, İtalya'nın Florensa kentinde Medicis adlı Kütüphane'de 1936 yılında yapılan kazıda Hebru (Yahudi) diliyle yazılmış 36 nüshalık Kabbala kitabının diğer eserlerle birlikte bulunduğunu yazıyor. (4)

Kabbala, matematikteki on kural esasına göre yazılmış. Bu, her sayının, her rakamın bulunduğu sırayı (hane) anlatan dinsel bir ifade sistemidir. Kabbala sisteminin ifade edildiği kitap ise "Zohar" adını taşıyor. Dolayısıyla sözkonusu edilen kitabın Zohar adını taşıdığını tesbit etmiş bulunuyoruz. Kitabın adını tesbit ettikten sonra, Ebu'l -Farac'ın yukardaki anlatımında geçen 2, 6, 36 ve 72 rakamlarının şöyle bir matematiksel işlem olduğunu söyleyebiliriz: 72'nin ikiye bölünmesi bize 36 rakamını, yine 72'nin 6'ya

bölünmesi bize 12 rakamını veriyor. Bu rakam "her aşiretten 6'şar kişi" ifadesiyle çıkıyor. 72 rakamı 6'ya bölündüğünde 12 rakamını veriyor, 6 rakamının 12'ye çarpımı ise 72 rakamını veriyor. Dolayısıyla Ebu'l -Farac'ın anlatımındaki matematiksel dizi 2, 6, 12, 36 ve 72 olmuş oluyor. Bu rakamların üçüncü sırasındaki 12 ve son sıradaki 72 rakamı bize Kerbela Vakası'ndaki 12 ve 72 rakamlarıyla yakın ilişkili olduğunu gösteriyor. Daha önce Kuran'ın yorumunun "batını" ve "zahiri" diye iki şekilde yapıldığını belirtmiştik. Zahir sözcüğü İbranice'deki Zohar sözcüğünü çağrıştırıyor. Burada yine belirtmek gerekir ki Ebu'l Farac'ın bahsettiği kitap da matematik, astronomi ve felsefe ile ilgili bir kitaptır.

Şimdi de Alevilik'te Kerbela Vakası ve Aşure Günü ile ilgili geçen 12 ve 72 rakamlarının "batınlık"le bağlantısını inceleyelim:

Kürt araştırmacı yazar S. Bilgin şöyle diyor:

"Avesta, Sasaniler döneminde ikinci kez derlenip toparlanarak iki bölüm haline getirildi. Birinci bölüm, yani kelimenin tam anlamıyla üç kitap halinde derlenmiştir. Bunlar Vendidad, Visperad ve Yasnalar'dır. Vendidad, Avesta'da dinsel kuralların ve bazı mitsel öykülerin derlenerek bir kitap haline getirildiği ilk bölümün adıdır. Pehlevicede adı Videvad ya da Vdev-dad olarak geçer. Videvdad dinlere karşı kanun kitabı görünümündedir. İkinci bölüm ise Behdin (Zarathustra'nın önyak olduğu din) tapınaklarda mukabele ile okunan dualar ve adanması gereken kurbanlarla ilgili bölümdür ki adı Visperad'dır. Visperad 3. bölümde bir "cüzdeki" 23 alt bölümün tümüne verilen addır. Hem de Yasna'nın yer aldığı kitabın Sasani dönemindeki adıdır. Üçüncü bölüm 72 Yasna'dan oluşmaktadır. Tüm bu kitapların Ahura-Mazda tarafından Zarathustra'ya indirildiği farzedilir." (5)

Görüldüğü gibi Avesta ile ilgili anlatımlar çelişkilidir. Başka bir deyişle Avesta'nın kaç bölümden oluştuğu tartışmalıdır. Avesta'da hangi bölüm Bathe'dir, hangi bölüm Yasne'dir konusunda net bir görüş sunulamıyor. İlerde Avesta Vendidad'ın bir "kanun kitabı" olup olmadığını tartışmak istediğimizi belirtirken, burada geçen 72 rakamı ve Behdini adına dikkat çekmek istiyorum. Yukarıda geçen 72 rakamı ile ilgili S. Bilgin diğer bir açıklamasında şöyle diyor:

"Mikro kozmos olarak kabul edilen Med insanı her alanda kozmosu taklit etmeyi de vazgeçilmez bir ibadet olarak kabul ediyordu. Bundan dolayı evren olarak kabul ettikleri kendi göklerinin yüzündeki önemli takım yıldızlarının (Zodiak'ın) bu evreni kemer gibi sarmasını da taklit etmeliydiler. İşte bu anda sözkonusu kamara dedikleri kemer devreye giriyor ki bu metinde adı geçen kutsal kuşaktır. Pehlevicede kustik Avesta dilinde ise bugün dahi Kürtlerin kullandıkları şekliyle "Kamara" yani şimdiki Kürtçe'de kemer de denilen ve

Zerdüştilerin 7 veya engeç 9 yaşından itibaren kullanmak zorunda oldukları kutsal kemer Zodiak'ı taklit etmektedir. Bu tür bir kemeri Kürtler geleneklerini sürdürdükleri yerlerde hala kullanırlar. Daha önce bahsettiğimiz Kamara'nın yapısı şöyledir: Gövdesi biribiriyle örülmüş 72 iplikten ibarettir. Bu 72 iplik Avesta'yı oluşturan 72 Nosk'u (Halı'yı) temsil eder. Uzunluğu beli üç defa dolanacak ölçüdedir. Bu üç rakamı iyi düşününce, iyi söz ve iyi eylemi ifade eder. 72 ipliğin her biri 12'şer tane daha kısa iplikçikten oluşur. Bunlar Zodiak'ın 12 burcunu doezdi hamaist'e tekabül ederler. Bu 12 ipçik bunlarda Zerdüştilerin 6 mevsimsel bayramını temsil eder. Kemere dört düğüm atılır, her düğüm bir ana elementi, yani ateşi, havayı, suyu ve toprağı temsil eder. Bunların tümü bir arada ifade edilebildiğinden kemerin diğer adı Dindir."(6)

Yukarıda kamara (kemer) ile ilgili anlatılanlar incelendiğinde bir matematiksel dizin olarak 72, 12, 6, 3 ve 4 rakamlarını veriyor. Buradaki açıklamada önemli bir eksiklik vardır, ki o da 10 rakamının ve Kabala Sistemi'nin görülmeyişidir. Bu rakamları Kabala Sistemi ve bu sistemle ilişkili olan 10 ile çarpığımızda bize 720, 120, 60, 30 ve 40 rakamlarını verir. 720 gün ikiye bölündüğünde 360 gün eder ki, bu Zerdüşti takviminde bir yılı temsil eder. 360 günü 12'ye böldüğümüzde 30 günü, yani bir ayı verir. Zerdüşti takviminde 360 güne beş günün eklenerek bir yılın tamamlandığı bilinmektedir. Zerdüşti inanca göre 360 güne eklenen 5 gün Gatalara ithaf edilmiştir.

Sonuç olarak denilebilir ki: Alevilik inancında geçen 12 ve 72 rakamlarının Zerdüştlük, İslamiyet ve Musevilik inançlarıyla yakın bir bağlantısı vardır. Bu rakamlarla üç din arasındaki bağlantı kurulduktan sonra Avesta Vendidad adı ile "fargard" sözcükleri arasındaki ilişkiyi çözmek yeni açılımları beraberinde getirecektir.

---

1) M. Sirac Bilgin, Proto Kürt Bir Peygamber Zerdüş, s. 179.

2) Batınlık, İslam bünyesinde, görünürdeki olayların ardında, ya da Kuran ayetlerinin lafzında, gizli gerçeklerin bulunduğu inananların bağlandığı dini ve felsefi bir akımdır.

3) Ebu'l- Farac Tarihi, cilt 1, s. 111.

4)P. Roland, La Kabbala-source Religion et Spritualisme.

5) M. Sirac Bilgin, Proto Kürt Bir Peygamber Zerdüş, s. 209-210.

6) M. Sirac Bilgin, Avesta Vendidad s. 250-251.

ÜÇ KURULUŞ BİLDİRİSİ ÜZERİNE

Lokman Polat

PYSK'nin feshedilmesinden sonra partinin bünyesinden üç ayrı oluşum çıktı. Her üç oluşum da birer kuruluş bildirisi yayınlarak siyasal kuruluşunu kamuoyuna deklare etti.

Bu üç ayrı oluşumun kuruluş bildirileri üzerine bir değerlendirme yapmadan önce kısaca PYSK sürecine değinmek gerekiyor.

PYSK ilan edilmeden önce, yani Birlik Platformu döneminde, gerçekten birliğin ruhuna uygun kararlar alındı. Fakat, Kongre aşamasında birlik ruhuna uygun hareket edilmedi. Birlik adeta bir koalisyon mantığıyla kotarılmaya çalışıldı. Birliğin sağlanmasından sonra grup ruhu aşılamadı, eski grup kültürüne bağlı olmayan özgür bireycilik ve PYSK'cilik kimliği geliştirilmedi. Zaten PYSK Merkez Komitesi partide ideolojik-politik bir kimliğin sağlanması için ciddi bir gelişme sağlayamadı. PYSK değişik kimlik ve kültürel geleneklerin çatışma arenası haline geldi. Ortak ideolojik, politik paydalar öne çıkmadı. Değişik geleneklerden gelen siyasal kadrolar arasındaki kişisel çekişme ve çatışmalar da işin tuzu biberi oldu. PYSK'de boy veren tıkanıklık aşılamadı, parti içinde kendisini gösteren açmazlar basiretsiz MK eliyle daha da derinleştirildi. Birçok sorun bizat MK üyelerinden kaynaklandı. Örgütsel normlar işletilemedi, tüzüksel, hukuki yaptırımlar uygulanmadı. Kısa bir zaman içinde parti yapısı enkaz haline getirildi.

Aslında PYSK'nin kuruluşu tarihsel bir olaydı. Fakat, PYSK'nin siyasal kadroları ve en başta da partinin yönetimi bu tarihsel olayın hakını veremediler, olayların ve sorunların üstesinden gelemediler. PYSK Merkez Komitesi aslında bu işin altından kalkabilecek bir Merkez Komitesi değildi. Aynı şekilde PYSK Avrupa Komitesi de pasif ve hantal bir komite idi. PYSK'nin Güney Kürdistan'daki iki MK üyesi ise adeta olayların ve kötü gidişin başı oldular. Şunu da belirtmekte yarar vardır: PYSK'nin bu hale getirilmesinde herkes aynı ölçüde sorumludur anlayışı sakat bir anlayıştır. Kuşkusuz PYSK'nin bir cenaze haline getirilmesinde bir MK üyesinin payı ile sıradan bir üyenin payı ve sorumluluğu bir olamaz. Çünkü hem siyasi, hem hukuki ve hem de ahlaki olarak bir üyenin sorumluluğu ile bir MK üyesinin sorumluluğu aynı değildir.

PYSK'nin fesih kongresine katılmadığım ve o vebali taşımadığım için fesih toplantısına değinme gereğini görmedim. Yanlız şunu önemle belirtmek istiyorum: PYSK'nin feshedilişinin birçok haklı ve haksız nedenleri olabilir. Ama nedenler ne olursa olsun, bunlar PYSK'yi feshetmeyi gerektirmiyordu.

Bu kısa değerlendirmeden sonra şimdi sözkonusu üç kuruluş birdirisine göz atalım.

1) PŞ-KAWA Kuruluş Bildirisi: PYSK'yi oluşturan örgütlerden biri olan Kawa, partinin feshinden sonra eski grupsal yapısını oluşturmak için hızla harekete geçti. Salt Kawa kökenli kadroları toparlayıp toplantılar yaparak, biraz da acele ederek, önce Kawa ve daha sonra "Partiya Şoreş-Kawa" ismiyle siyaset sahnesine çıktı.

PŞ-Kawa'nın Kuruluş Birdirisi'nde ilk göze çarpan şey PYSK'nin oluşturulmasıyla ilgili pişmanlık durumudur. Yani açıkçası Kawa PYSK'yi oluşturduğu için pişman olmuştur. PŞ-Kawa'ya göre: "Liberal, uzlaşmacı bir mantıkla ve iyimser bir çabıyla" birlik oluştu. Onun için de "bu birlik başarı getirmedi, köstekleyici oldu." PŞ-Kawa, PYSK'ye katıldığı için bir de özeleştiri yapıyor. Ve böylece PYSK süreci ile bağını tamamiyle koparıyor. Ama daha sonra çıkardığı programı ise PYSK programının bir kopyasıdır.

2) PADEK Kuruluş Bildirisi: Çoğunluğu YEKBÛN içindeki Pêşeng kökenli unsurlar da PADEK (Kürdistan Demokrasi ve Özgürlük Platformu) adıyla bir platform oluşturdular. PADEK'i oluşturanlar başta, daha sonra RSDK'yi (Rêxistina Sosyalist ya Demokratik ya Kurdistanê) kuracak olanlarla birlikte, birçok toplantı yaptılar. Fakat, bazı nedenlerden dolayı daha sonra RSDK'yi kuranların platformundan çekilerek, kendi aralarında birkaç toplantı yapıp PADEK'i oluşturdular.

PADEK'in Kuruluş Birdirisi'nde özel olarak PYSK sürecini ve mirasını sahiplenme yok. Ama olumlu bir tutum olarak genelde son 30 yıllık mirasa bir sahip çıkış var. Bildiride dile getirilen paket halindeki üç karar, gerçekte PADEK içindeki üç ayrı eğilimin zorlamasıyla ve karşılıklı uzlaşmayla alınan kararlardır. PADEK'in yeni parti anlayışı ise eklektik bir anlayıştır. Fakat yine de üzerinde tartışılması gereken bir parti anlayışıdır.

PADEK'i oluşturanlar PSK ile birlik görüşmelerine başlamışlar. PADEK, PSK ile birleşir mi, birleşmez mi, onu zaman gösterecek. Nasıl bir birlik olacak? Tabiki önemli olan budur. Bu birlik, koalisyon mantığıyla oluşturulan bir koltuk paylaşımı mı olacak? İlerde tekrar ayrılmak için yapılan taktik bir birlik mi olacak? Yoksa gerçekten birlik ruhuna uygun bir birlik mi olacak? Bunu da zaman gösterecek.

3) RSDK Kuruluş Bildirisi: RSDK (Rêxistina Sosyalist ya Demokratik Ya Kurdistanê) PŞ-Kawa ve PADEK'ten farklı olarak PYSK'ye ve onun mirasına sahip çıkıyor, Kuruluş Bildirisi'nde bunun tarihsel önemde bir adım olduğunu belirtiyor. RSDK ideolojik, politik ve örgütsel çalışmalarında PYSK'nin

program ve tüzüğünü esas alıyor.

RSDK Kuruluş Bildirisi'nde örgütün kuruluş nedenlerini şöyle dile getiriyor:

"Kuzey Kürdistanlı beş parti ve örgütün birliği ve bu birlikten doğan PYSK'nin kuruluşu ulusal demokratik mücadelemizde tarihsel önemi olan bir adımdır. Ancak PYSK, bazı nedenlerden dolayı uzun ömürlü olamadı ve Temmuz 1998 tarihinde yapılan Kongre'de feshedildi. Partinin fesih kararı, parti kadrolarının ve kitlesinin büyük çoğunluğu tarafından hazmedilemedi. Bu nedendir ki PYSK'nin ideolojik-politik perspektiflerine bağlı, onun mirasına ve yarattığı değerlere sahip çıkan, birlik ruhunu yaşatan ve geçmiş dönemin parti çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla değerlendiren kadroların ve kitlenin büyük çoğunluğu aradan geçen süre içinde birliktelliğini koruyabildi, yeniden bir yapılanma için sürekli bir arayış içinde oldu. Kürdistan Demokratik Sosyalist Örgütü bu ruhun ve bu arayışın ürünüdür."

RSDK, grupçuluğu ve eski gelenekleri canlandırmayı doğru bulmuyor. Ama O, ulusal demokratik mücadelenin 30 yıllık geleneğine sahip çıkıyor. Ve bu mücadeleyi yeni bir süreçle geliştirmeyi ve sürdürmeyi hedefliyor. RSDK, Kürdistanlı sosyalistlerin birliğini de savunuyor. RSDK, PYSK'nin programına sahip çıktığı için, doğal olarak sosyalistlerin birliğini de savunuyor. Çünkü PYSK programında sosyalistlerin birliği sorununun bitmediği, birlik sürecinin devam ettiği yer almaktadır. RSDK'nin Kuruluş Bildirisi'nde ise sosyalist birlik konusunda şunlar yer alıyor: "Sosyalistlerin birliği sorunu hala gündemimizin önemli sorunlarından biri olarak duruyor. İdeolojik ve politik olarak bize yakın olan güçlerle güven temelinde siyasi birlik yapmak örgüt olarak önümüze koyduğumuz görevlerden biridir. Bir birlik hareketi olarak örgütümüz ve kadroları bu konuda geniş bir deney ve birikime sahiptir."

PSK, daha önce PYSK'ye siyasi birlik önerisinde bulunmuştu. PYSK'nin ideolojik-politik hattına, onun programsal hedeflerine ve mirasına sahip çıkan RSDK'nin, doğal olarak kendisini bu birlik önerisinin (çağrısının) muhataplarından biri olarak görmesi gerekir. Eğer PSK'nin birlik çağrısı hala geçerliyse (ki PSK yetkilileri geçerli olduğunu söylüyorlar) RSDK, PSK ile birlik görüşmelerine başlamalıdır. Birlik olur mu, olmaz mı, tabiki o ayrı bir sorun. Zira birlik görüşmelerine başlamak, mutlaka birlik yapmak anlamına gelmez. Eğer temel sorunlarda (ideolojik, politik, örgütsel konularda ve de partinin isminde) anlaşılamazsa, o zaman tabiki birlik yapılamaz.

---

1) Bu yazı Temmuz 1999 tarihinde yapılan RSDK Avrupa Kongresi öncesinde yazılmıştır.

JI GELÊ ME Û RAYA GIŞTÎ RE

Di 16 û 17yê çileyê 1999an de bi beşdariya gelek kadirên ku ji pêvajoya Partiya Yekitiya Sosyalîs ya Kurdistanê (PYSK) dihatin civîneke hate amade kirin. Di vê civînê de, bi navê Rêxistina Sosyalîst ya Demokratîk Ya Kurdistanê (RSDK) rêxistineke nû hate damezrandin.

Armanca RSDK di nav demeke kurt de xwe weke partî bihûne. Di rastiya xwe de RSDK ne avahiyeke nû ye. Ew xwe berdewama pêvajoya PYSKê dibîne; li pêmayiyên PYSKê yê hevbeş, li tespît û hejariyên pêvajoya damezrandina PYSKê xwedî derdikeve. RSDK heta kongreya pêşiya me, wê program û destûra PYSKê ji bo xebata xwe ya îdeolojîk, siyasî û rêxistinî bingeh distîne.

Yekitiya pênc partî û rêxistinên Başûrê Kurdistanê û damezrandina PYSKê, di têkoşîna neteweyî û demokratîk ya Kurdistanê de gaveke dîrokî bû. Lê ji ber hinek sedeman PYSK nebû xwediyê jiyaneke dirêj û di kongreya tîrmeha 1998an de hate fesih kirin. Biryara fesihkirina Partiyê di nav piraniyeke mezin ya kadir û endamên PYSKê de nehate hezîm kirin. Ji ber vê yekê, piraniyeke mezin ya kadir û bingeha PYSKê yê ku ji perspektîfên siyasî û îdeolojîk yê Partiyê bawer dikirin, li ruhê yekitiyê xwedî derketin û bi awakî rexnegirî xebatên derbasbûyî yê Partiyê di ber çavan re derbas kirin; ew ji hev belav nebûn û yekitiya xwe parastin û ji bona avakirina dezgehê nû yê siyasî ketin nav hewldaneke taybetî. Rêxistina Sosyalîst ya Demokratîk Ya Kurdistanê (RSDK) berhemê vî ruhî, vê bawerî, lêgerîn û hewldanê ye.

Piştî kongreya PYSKê beşekî mezin yê ji kultura Kawa dihatin, pêşî bi navê xwe yê kevn û dûre bi navê Partiya Şoreş- Kawa (PŞ-Kawa) rêxistina xwe ava kirin. Kesên din yê ji pêvajoya PYSKê dihatin, demeke dirêj hewl dan ku bi hev re partiyê nû ava bikin. Ji bo vê armancê gelek hevdiartin û civîn hatin çêkirin. Lê di vê navbêndê de, beşek kesên ji kultura YEKBÛNê dihatin bi hinek sedemên li gor me ne di cih de, ketin ser rêçikeke din û di 25-26ê kanûna 1998an de bi daxuyaniyekê damezrandina Platforma Azadî û Demokrasiya Kurdistanê (PADEK) îlan kirin.

Kesên ku RSDK damezrandine, grûbperestî û vejandina kulturên berê rast nabînin û bawer nakin ku evê bibe rîyeke çareseriyê. Me yekitiya herî fireh ya kadirin ji pêvajoya PYSKê dihatin û dikaribûn bi hev re bimeşin diparast. Ji bo vê armancê, me hemû perpirsiyarî û wezîfeyên ku ketin ser milên me, pêk

anîn. Lê teva ku tu astengeke berbiçav ya îdeolojîk û siyasî tunebû û teva hemû daxwaz û hewldanên me, van hevalan xwestin avahiyê hê tengtir ava bikin. Di vê navbêndê de, ji bona razîkirina van hevalan, çî ji destên me hat, me teksîr nekir. Derengmayîna me ya heta niha jî ji ber vê yekê bû. Di vê rewşê de, derengmayîn êdî bê feyde bû. Piştî gelek hewldan, civîn û gotûbêjan bi îradeyê hevbeş me biryar da ku em rêxistina xwe damezrînin. Lê li gor me, pîrsa yekitiya sosyalîstan îro jî pîrseke girîng e û di rojevê de ye. Weke rêxistin wezîfeyê me jî ew e, ku em bi rêxistinên di warê îdeolojîk û siyasî de nêzîkî me ne, li ser bîngê baweriyê yekitiyê siyasî û rêxistinî pêk bînin. Weke tevgerê yekitiyê, rêxistina me û kadirên wê di warê yekitiya siyasî de xwedî zanestî û tecrûbeyê berfireh in.

Di vê dema ku em rêxistina xwe îlan dikin de, li Kurdistanê demeke gelekê taybetî tê jiyandin. Têkoşîna gelê Kurd ya neteweyî û demokratîk û pîrsa kurdî di warê navneteweyî de ketiye nav qonex û pêvajoyê nû. Siyaseta kevnare ya dewleta Tirkîyê ku li ser bîngê înkâr û şîddetê tê meşandin, dewleta Tirkîyê xistiye nav tengasî û bêçaretîyê mezin. Çareserkirina pîrsa kurdî ya siyasî hatiye radeyê weha ku êdî nikare paşde bê xistin. Di rewşê weha de, hêzên neteweyî û demokratîk yê Kurdistanê, ji bona ku bikaribin bêtir rola xwe bilîzin, divê di qada neteweyî û navneteweyî de bi rêxistin bin û bi hev re hereket bikin. Li welatê me, di her waran de pêkanîna yekitiya herî berfireh ya hêzên neteweyî, pîrs û wezîfeyê bîngê ya tevgera neteweyî û demokratîk e. Di vî warê de, wê rêxistina me li gor hêz û taqeta xwe hewl bide ku berpirsiyarî û wezîfeyên xwe pêk bîne.

Di civîna ku rêxistina me hate damezrandin de, di derheqê xebatên pêşerojê gelek pêşniyar û gotûbêj hatin kirin û hinek biryarên girîng hatin girtin. Wê di dema ku hatiye diyar kirin de, Kongreya Giştî û Kongreya Ewropayê ya rêxistina me bê civandin. Rêxistina me wê bi kadir û hawirên ku di warê siyasî û îdeolojîk de nêzîkî me ne pêwendîyan deyne û hewl bide ku ew jî beşdarî nav pêvajoyê bibin.

Ji bona pêkanîna van armancên îdeolojîk, siyasî û rêxistinî, em di vê baweriyê de ne ku wê kadir û bîngê rêxistina me, kes û derdorên ku piştgiriya me dikin, bi baweriyê xurt û bi berpirsiyarî û fedekariyê mezin bixebitin.

RÊXISTINA SOSYALÎST YA DEMOKRATÎK YA KURDISTANÊ
RSDK
KOMÎTEYA BIRÊVEBIR

HALKIMIZA VE KAMUOYUNA

16-17 Ocak 1999 tarihleri arasında, PYSK (Partiya Yekitiya Sosyalistên Kurdistanê) sürecinde yer alan beş gelenekten çok sayıda kadronun katılımıyla gerçekleşen bir toplantıda, Kurdistan Demokratik Sosyalist Örgütü-KDSÖ (Rêxistina Sosyalist ya Demokratik Ya Kurdistanê -RSDK) adıyla yeni bir örgütün kurulduğunu halkımıza ve dünya kamuoyuna duyurmak istiyoruz.

Kısa bir zaman içinde parti olarak örgütlenmeyi amaçlayan Kurdistan Demokratik Sosyalist Örgütü gerçekte yeni bir oluşum değildir. Bu, PYSK sürecine, onun mirasına, birlik döneminde yaratılan ortak tesbit ve değerlere sahip çıkan ve kendisini bu sürecin devamı olarak gören, önümüzdeki kongreye kadar ideolojik, politik ve örgütsel çalışmalarında PYSK'nin program ve tüzüğünü esas alan bir örgüttür.

Kuzey Kürdistanlı beş parti ve örgütün birliği ve bu birlikten doğan PYSK'nin kuruluşu ulusal demokratik mücadelemizde tarihsel önemi olan bir adımdır. Ancak PYSK, bazı nedenlerden dolayı uzun ömürlü olamadı ve Temmuz 1998 tarihinde yapılan kongre de feshedildi. Partinin fesih kararı, parti kadrolarının ve kitlesinin büyük çoğunluğu tarafından hazmedilemedi. Bu nedendir ki PYSK'nin ideolojik-politik perspektiflerine bağlı, onun mirasına ve yarattığı değerlere sahip çıkan, birlik ruhunu yaşatan ve geçmiş dönemin parti çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla değerlendiren kadroların ve kitlenin büyük çoğunluğu aradan geçen süre içinde birliktelliğini koruyabildi, yeniden bir yapılanma için sürekli bir arayış içinde oldu. Kürdistan Demokratik Sosyalist Örgütü bu ruhun ve bu arayışın ürünüdür.

Kawa geleneğinden gelenlerin önemli bir kısmı PYSK Kongresi'nden kısa bir süre sonra önce eski adlarıyla ve daha sonra Partiya Şoreş-Kawa (PŞ-Kawa) adıyla örgütlenmeye başladılar. Geriye kalanlar birlikte davranmak ve yeni bir parti kurmak için bir dizi toplantı ve görüşme yaptılar. Ancak, YEKBÜN geleneğinden gelenlerin bir kısmı süreç içinde bizce haklı temeli olmayan bazı neden ve gerekçeler ileri sürerek farklı bir yola girdiler, 25-26 Aralık 1998 tarihli bir açıklama ile Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Platformu (Platforma Azadî û Demokrasiya Kurdistanê-PADEK) adıyla bir platform oluşturdıklarını bildirdiler.

Bizler, Kürdistan Demokratik Sosyalist Örgütü'nü kuranlar, grupçuluğun ve eski gelenekleri canlandırmanın doğru olmadığı, bunun bir çıkış yolu olamayacağı bilinciyle, PYSK sürecinde yer alan ve birlikte yürüyebilecek kadroların en geniş anlamdaki birliğini savunduk. Bu konuda üzerimize düşen görev ve sorumluluklarımızı da yerine getirdik. Ancak, birlikte

yürümümüz önünde ciddi ideolojik-politik engeller bulunmamasına ve tüm istem ve çabalarımıza rağmen bu arkadaşlar daha dar anlamdaki oluşumlardan yana oldular. Aradan geçen süre içinde onları ikna etmek için elimizden geleni yapmaktan geri kalmadığımızı burada belirtmek isteriz. Bu kadar gecikmenin asıl nedeni de budur. Bu durumda daha fazla vakit kaybetmemiz doğru olamazdı. Yoğun görüşmeler, tartışmalar ve toplantılarla geçen bir süreden sonra ortak irade ile örgütümüzü kurmaya karar verdik. Ancak, sosyalistlerin birliği sorunu hala gündemimizin önemli sorunlarından biri olarak duruyor. İdeolojik ve politik olarak bize yakın olan güçlerle güven temelinde siyasi birlik yapmak örgüt olarak önümüze koyduğumuz görevlerden biridir. Bir birlik hareketi olarak örgütümüz ve kadroları bu konuda geniş bir deney ve birikime sahiptir.

Örgütümüzün kuruluşunu ilan ettiğimiz bu günlerde Kürdistan'da olağanüstü bir dönem yaşanıyor. Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesi yeni bir aşamaya, Kürt sorunu uluslararası düzeyde yeni bir evreye girmiştir. Türk devletinin sürdürdüğü geleneksel inkar ve şiddet politikası onu derin bir çıkmazın içine sokmuştur. Kürt sorununun siyasi çözüm artık ertelenemez bir konum kazanmıştır. Böyle bir ortamda Kürdistan ulusal demokratik güçlerinin daha etkin bir rol oynayabilmeleri için ulusal düzeyde ve uluslararası alanda örgütlü olmaları ve birlik içinde davranmaları gerekiyor. Ülkemizde en geniş güçlerin olanaklı olan her düzeydeki birliği ulusal demokratik hareketin önündeki temel görev ve sorunlardan biri olarak duruyor. Örgütümüz bu konuda da koşulların ve olanaklarının elverdiği düzeyde görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye çalışacaktır.

Örgütümüzün kurulduğu bu toplantıda önümüzdeki dönem çalışmalarına ilişkin bazı kararlar alındı, görüş ve öneriler sunuldu. Belirlenen süre içinde örgütümüzün Genel Kongresi ile Avrupa Kongresi'nin toplanması önemli kararlardan biridir. Bize yakın ideolojik-politik zeminde yer alan dışımızdaki kadro ve çevrelerle ilişkiler ve onların da bu sürece katılımlarının sağlanması diğer bir önemli karardır.

Kuşkusuz belirlenen ideolojik, politik ve örgütsel hedeflerin gerçekleştirilmesi ancak her düzeydeki kadrolarımızın, kitlemizin ve bizi destekleyen çevrelerin kendine güven ve özveriye dayanan aktif çalışmalarıyla olanaklıdır. Bu hedeflere ulaşmak için de tüm yoldaşlarımızın derin bir güven duygusu, sorumluluk bilinci ve özveri ruhu ile hareket edeceklerine olan inancımızı belirtmek istiyoruz.

KÜRDİSTAN DEMOKRATİK SOSYALİST ÖRGÜTÜ

YÜRÜTME KOMİTESİ

T. C` NİN 75. YILINI GERİDE BIRAKIRKEN POLİTİZE EDİLMİŞ TARİHE ÖRNEK OLARAK SEVR- LOZAN KUTUPLAŞMASINA ANALİTİK BİR YAKLAŞIM

Hasan Yıldız

Türkiye`de bilim çevreleri dahil, her düzeyde insanın Kürt sorununda tartışmaya başlamadan önce doğruluğuna kesin olarak inandığı `a priori` bilgileri vardır. Öte yandan aynı sorunda kendisini karşıt taraf olarak görenlerin de aynı düzeyde `a priori` bilgilere sahip olduğu görülmektedir. Daha gözlemci bir yaklaşımla, soruna bakış açısındaki yanlışlıkların, sorunun merkezinde bulunan insanları öyle olduğuna inandığımız doğruların karşısına otomatik olarak itmekte olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinin Sevr ve Lozan Antlaşmalarının yapılış dönemlerindeki olaylar zincirinin, taraflarca kopuk olarak ele alınmasından kaynaklandığını bu analitik çalışmamda değerlendirmeye çalışacağım.

Sevr Antlaşması'nı -diğer bütün sorunları bir yana koyarak- sadece Kürt sorununa bağlı ele alan bir anlayış devlet katından sokaktaki insana kadar şartlandırılacak derecede empoze edilmiştir. Bunun karşıtı olarak da kendisini Kürt sorununun içinde bulan biri, sorunun kaynağına indiğinde karşı cepheden yüklenmiş peşin değerleri kolayca kabullenerek peşin yargılarla kendisini tartışma içinde bulmaktadır. Bunun adı Sevr yanlısı tutum olmaktadır. Burada trajedi, bu insanların savunduğu görüşlerin kendilerine ait olmadığı ama kendilerine empoze edilen bir görüşü savunduklarıdır. Hangi tarihsel verilerle bir Kürt`ün Sevr`i savunmaya sahiplendiğini anlamak oldukça güçtür. Sorunun sadece kaynak noktası açısından bile savundukları görüşler ne kadar iyi niyetli ve yapıcı olursa olsun `bölücü` olmaktadır. Yine mantiki sonuç olarak bölücülüğün kaynağı olarak gösterilen Sevr Antlaşması'na karşı, Lozan Antlaşması bir zırh gibi siper olarak konuyordu.

Cumhuriyetle beraber Lozan`ın da 75. Yılı'nın kutlamalarını geride bıraktığımız şu günlerde bayram havasının çoşkusunu yerini biraz da ülkemizin somut sorunlarına bırakmasını dilemekteyiz. Sorunlarımızı daha somut

olarak, daha sosyal temellerde tartıştığımız zaman cumhuriyetin değerinin daha çok doğrularla temelleneceği ve sonsuzlaşacağı görülecektir.

Eğer bir antlaşmada, hele uluslararası alanda önemi olan bir antlaşmada sözkonusu ülkenin sosyal ve kültürel yapısına uygun tarzda çözümlenmeler bulunmuyorsa, belirli noktalar bilerek ya da bilmeyerek, politik kaygılar nedeniyle gözden kaçırılıyorsa, bu tür noktaların ülke tarihinin gelecek zaman diliminde birer sorun olarak görüleceği de elbette düşünülmeliydi. Burada bir ülkenin önünü açan değil, önünü tıkayan, gelecek kuşakları tehlikeli bir sonsuza doğru yuvarlayan anlayış bulunmaktadır.

Lozan Antlaşması kendi başına ele alındığında, Türk milletinin köhneleşmiş bir hanedanlık egemenliğinden kurtulması ve cumhuriyete kavuşması bakımından elbette bir başarı olarak görülmelidir. İttihat ve Terakki hareketiyle Osmanlı hanedanı arasında başlayan millet adına yetki savaşının son durağı olarak gördüğüm Kemalist hareketin bu yönü çoğu kez politik bakış açılarıyla yorumlanmaktadır. Oysa burada politikanın değil, tarihin karar vermesi gerekmektedir. Tarihsel planda ele alınabilmesi halinde, bugün tartışılan bir çok sorunun kendiliğinden tartışma dışına itileceği gerçeği göz önünde duruyorken, tam tersine bir metod ile tarihimizin bu dönemi aşırı tarzda politikleştirilerek mantık uzantılarıyla yarartılan uzlaşmaz karşıtlıklar içinde çatışmaya atılmaktadır. Dolayısıyla ortaya kendi kendisiyle de çatışan bir anlayış çıkmaktadır. Resmi tarih anlayışının bu politik davranışlarda esas bir rol oynadığının altını çizmemizde fayda vardır. Bunun örneklerini Türk Tarih Kurumu'nun Milli Eğitim kurumları aracılığıyla tüm topluma yaydığı tamamen politik kaygılardan hareket eden tarih analizlerinde bolca bulmak mümkündür.

Tarihsel belgelere saygı söz konusu olduğunda bu konuyu en açık biçimiyle Mustafa Kemal'in 16-17 Ocak 1923 günü yaptığı İzmit konuşmasında görebiliriz.

Bilindiği gibi bir çok ülkede devlet arşivlerinin açıklanması için gizlilik sınırı 50 yıldan 30 yıla kadar inmektedir. Geçen süre zarfında gizli belgelerin kamuoyuna açıklanması pekala mümkündür. Oysa Türkiye'de 75 yıl sonra bile devlet belgelerinin kamuoyuna açıklanması yasaktır. Demokrasiyle idare edildiğini iddia eden bir ülke için bu bir ayıptır. Üstelik Mustafa Kemal'in yaptığı ve 75 yıldır saklanan konuşmasının ne gizli devlet sırlarını, ne de gizli bir askeri veya politik bir operasyonu içermediği tam tersine o günlerde kamuoyu önünde yapılan açık bir deklarasyon olduğu düşünülürse sorunun vahameti daha iyi anlaşılacaktır. Kimler, ne hakka sahip olarak bu tür belgeleri kamuoyunun bilgisinden saklayabilmektedirler?.. Üstelik bunu yapanların Türk Tarih Kurumu'nun başında olan kişiler olduğu düşünülürse

tehlike daha net görülecektir. Bunun ne tarih bilimiyle ne de devlet sırrıyla bir ilişkisi olamaz.

1987 yılında 2000'e Doğru dergisi Mustafa Kemal'in İzmit'te gazeteciler önünde yaptığı konuşmasını açıkladığında, tabularla dolu olan bir ülkede önemli bir adımı atmış oluyordu. Sözkonusu konuşmada Türkiye'nin idari sistemi içinde yapılması düşünülen yerel özerklik sistemine göre Kürtler'in de kendilerini diğer iller gibi özerk olarak idare edecekleri belirtiliyordu. (Bu sistemin 1990 yılında imzalanan ve Avrupa Birliği'ne dahil olan ülkelerin uymakla yükümlü oldukları Paris Şart'ına yakınlığı da ayrı bir tartışmadır) Biz bu konuşmanın yapıldığı saatlerdeki ateşli Lozan görüşmelerini ve onları etkilemek için yapılan çalışmaları bir yana bırakmak durumundayız. Tarihçiler somut nedenler üzerinde konuşurlar ve bu nedenler onlar için başvurulacak temel belgelerdir. İzmit konuşmasının Lozan görüşmelerini Türkiye lehine etkilemek için yapıldığı bir iddia olarak öne sürülse bile, bu konuşmanın ve verilen sözlerin nedenlerini ve toplumsal dayanaklarını bir tarihçi olarak gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Nitekim sorunun varlığı 75 yıldır yakamızı bırakıyor mu? İzmit konuşmasını değilse bile, bu konuşmanın ana konusunu değişik siyasi yapılardan her yıl değişik tarzlarda duymuyor muyuz?.. O halde başımızı neden kuma sokuyoruz? Sorunların yok olması mümkün oluyor mu?

Türk Tarih Kurumu üyelerinden Arı İnan tarafından "Gazi Mustafa Kemal'in 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları" adıyla bir kitap haline bile getirilen bu konuşmalardaki hassas sorunları içeren konular ise çıkartılıyordu. 'Noksansız' olduğu iddia edilen bu kitabın Türk Tarih Kurumu'na çıkartılmış olması ise başka bir mizah örneğini oluşturuyordu. Kendisini herhangi bir tarih ekolüne koymakta ve nasıl bir tarihçi olduğunu söylemekte zorlandığımız Arı İnan bu bilgilerin hazırladığı kitapta yer almamasını ise aynı dergiye "Bu konular henüz halledilmemişken zamanı değil" diyerek açıklamaktaydı. 70 yıl önce olmuş-bitmiş ve böylece tarihe geçmiş bir konuşmanın bugünkü toplumsal bilince uygun olmadığını ifade eden bu sözlerin bir politikacı tarafından değil, bir tarihçi tarafından söylenmesi ise Kürt sorununun Türkiye'de aldığı karakteristik özelliği açıklaması bakımından dikkat çekici olmaktadır. Bir politikacının bu tür tarihsel bilgileri toplumdan gizlemesi belki anlaşılır olabilir. Toplumların geçmişlerinde yaşadıkları olayların gelecekteki bilinçlerine katkı sunan tarih biliminin ve bu bilimin prensipleriyle uğraşan bir bilim adamının politikacı gibi davranarak olguları gizlemeye çalışmasının hiçbir affedilirlik yanı bulunamaz. Sadece bu örnek bile Türkiye'de tarihin ne kadar politize edildiğini göstermeye yeterlidir.

Türkiye'de Kürt sorunu tartışılırken bu sorunla birlikte bilinçaltına

yerleştirilen Sevr ve Lozan Antlaşmaları da otomatik olarak tartişmaların hemen yanında görülmektedir. Öyle ki tartişmayı yürütenlerin hangi cepheden olduğu bile önemli değildir. Herkesin elinde ya Lozan ya da Sevr metni karşıt tezler olarak bulunmaktadır.

SEVR NEDİR?

Özellikle İngilizler'in Mustafa Kemal hareketine karşı bir koz olarak elde tutmaya çalıştığı İstanbul hükümeti ve onun şahsında yapılan Sevr antlaşması bir tabu gibi toplumsal bilince kazıldı. Bu Antlaşma politik gerçeklikten o kadar yoksundu ki, Yunanistan dışında diğer ilgili devletlerin parlamentolarında onaylanamadı. Yunanistan bir devlet olarak oynanan komedinin farkında bile değildi. Sevr görüşmeleri boyunca İngiltere, Fransa ve İtalya ile Kemalist hareketin önderleri arasında yoğun bir diplomatik temas sürmekte ve yukardaki son iki devlet, Fransa ve İtalya ile Ankara hükümeti arasında önemli ve ciddi görüşmeler yapılmaktaydı. Bu iki devlet Kemalist hareketi Türkiye'nin yeni temsilcileri olarak çoktan tanımışlardı. Ama aynı iki devlet bir yandan da Sevr görüşmelerini sürdürmekteydiler. Peki bu çelişki nasıl açıklanabilirdi?

Bunun bir tek açıklama tarzı vardır: Birinci Dünya Savaşı boyunca Ortadoğu'da ve Kafkaslar'daki ezilen halklara yönelik 'Wilson Prensipleri' uyarınca verilen bağımsızlık sözünün bu halklarda yarattığı etkinin sonuçları olarak Sevr görüşmelerinin sahneye konduğu görüşü bugün daha ağırlıklı olarak anlaşılmaktadır. Çünkü boyunduruk altında bulunan bir çok halk bu sözlere güvenerek insanlarını Bağlaşık devletlerin yanında savaşa gönderdi. Bu halklar savaş sonunda verilen sözlerin nasıl tutulacağını elbette merakla bekliyorlardı.

Sevr Antlaşma maddelerinin yaptırım gücüne ciddi bir analiz getirilebilmesi için, tarihçiler tarafından sorulacak soru şu olmalıydı: Savaş boyunca Wilson prensiplerini dillerden düşürmeyen bu devletler, kendi egemenlikleri altına aldıkları toprak parçalarında azınlıklar konusunda ne yönde tavır aldılar? Manda yönetimi altına aldıkları Irak ve Suriye'de de bu halkların bir parçası vardı ve oralarda hangi nedenler bu prensiplerin uygulanmasına engel oldu!.. Kemalistleri buradaki uygulamalarla ilgili engelleyici faktör olarak göstermek acaba ne kadar doğru olabilir? Bu konuda belirli bir etki söz konusu olsa bile, bir büyük devlet olarak kendi sorumlulukları nerededir? Kürtler, Asur-Kaldeliler neden bu parçalarda otonom haklarına kavuşamadılar?

Sevr'i iyi anlayabilmek için Türk ve Kürt tarihçilerinin bu soruları kendilerine sormaları gerekiyor...

İşte bu sorulara yanıt aramak için Sevr antlaşmasına dönmekte ve ilgili

maddelerine bakmakta yarar vardır:

Kürtler'e bağımsız devlet sözünün verildiği iddia edilen Sevr Antlaşması'nın Kürtlerle ilgili maddeleri 62, 63 ve 64.ncü maddeleridir.

"Madde 62- Fırat'ın doğusunda kalan, ileride saptanacak Ermenistan'ın güney sınırının güneyinde ve 27, maddenin II./2. Ve 3. Şıklarında tanımlanan Suriye ve Irak ile Türkiye sınırı kuzeyinde, Kürtler'in sayıca çoğunlukta bulunduğu bölgelerin yerel özerkliği için, iş bu antlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde İstanbul'da toplanan ve İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerinden herbirinin atadığı üç üyeden oluşan komisyon bir plan tasarısı hazırlayacaktır. Herhangi bir sorunda oybirliği oluşmazsa sorun komisyon üyelerince kendi hükümetlerine götürülecektir. Bu plan Süryani- Keldaniler ile, bölgenin içindeki diğer etnik ve dinsel azınlıkların korunmasına ilişkin tam güvenceleri de kapsayacaktır. Bu amaçla, İngiliz, Fransız, İtalyan, Acem ve Kürt temsilcilerden oluşan bir komisyon incelemelerde bulunmak ve iş bu antlaşmaya göre Türkiye sınırının İran sınırı ile birleştiği yerlerde Türkiye sınırında yapılması gerekebilecek düzeltmeleri kararlaştırmak üzere bu bölgeleri ziyaret edecektir.

Madde 63- Osmanlı hükümeti, 62. Maddedeki iki komisyonun kararlarını kendisine bildirildiğinden başlayarak üç ay içinde kabul etmeyi ve yürütmeyi şimdiden yükümlenir.

Madde 64- İş bu antlaşmanın yürürlüğe konuşundan bir yıl sonra 62. maddede yazılı bölgelerdeki Kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak, Milletler Cemiyeti Konseyi'ne başvururlarsa ve Konsey de bu nüfusun bu bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varır ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye salık verirse, Türkiye bu tavsiyeye uyacağını ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçeceğini şimdiden kabul eder.

Bu vazgeçmenin ayrıntılı hükümleri başlıca bağlaşıklık devletlerle Türkiye arasında yapılacak ayrı bir sözleşmeye konu olacaktır.

Bu vazgeçme gerçekleşirse ve gerçekleşeceği zaman, Kürdistan'ın şimdiye kadar Musul vilayetinde kalmış kesiminde oturan Kürtler'in bu bağımsız Kürt devletine kendi istekleriyle katılmalarına bağlaşıklık devletlerce hiçbir itirazda bulunulmayacaktır."

Geniş bir Kürt politik yelpazesi tarafından Lozan karşıtı bir antlaşma olarak onaylanan Sevr'in soruna bakış açısı işte böyledir. Ancak burada yazılanları genel bir üslup olarak kabul eder ve sonuca gidersek yanlış bir tarih analizinin ortaya çıkmasına kolayca neden olabiliriz. Diplomatik bir gözlemci maddelere imza koyan ilgili tarafların aralarında hiçbir denge unsurunun bulunmadığını hemen anlayacaktır. Burada Kürtler ve Asuriler

sözkonusudur ama onların yasal temsilcileri ortada yoktur. Bu halklar adına devlet kurma girişimi vardır ama bu devletin öncülere olacak ve mücadele alanında kendilerini kanıtlamış temsilcileri her nedense görüşmelerde yokturlar. Bu temsilcilerin bilinçli olarak görüşmelere alınmadıklarının altını çizerek ortada oldu-bittiye getirilen bir durumun olduğu rahatlıkla açığa çıkar. Ortadoğu'nun karmaşık toplumsal yapısı içinde yaşam mücadelesi veren ve giderek yok olan evlatlarını zalim bir savaşın ortasına atarak Bağlaşık devletlerin yanında savaşan Asur-Kaldeliler, bu mücadele sonunda kendilerine açıkça bir devlet sözü verilmesine karşın temsil edilmemektedirler. Mücadele önderi Ağa Petros'un bütün girişimlerine karşın yeterli bir ilgi toparlayamaz. O günlerde tam bir savaş ortamı içinde bulunan Güney Kürtler'i ise ısrarla bu toplantılara katılmak için başvururlar ama her girişim yanıtız kalır. Bunun üzerine kendi inisiyatifleriyle delegelerini Sevr görüşmelerine gönderecek kadar diplomasi kapılarını zorlarlar. Ancak bu delegeler İngiliz ve Fransızlar'ın ortak girişimleri sonucu Lübnan'dan gemiye bindirilmeden geri gönderilirler. Onlara göre Kürtler Sevr'de temsil edilmekteydiler. Bu kişi Kürdistan'ı doğru dürüst tanımayan, Osmanlı saray oyunları içinde bir geleneği temsil eden Şerif Paşa dır.. O kadar ki bu kişinin Kürdistan'ı tanımadığı kendi raporlarında bile geçmektedir. O halde temsilcilik konusunda bu ısrar nedendir? Temsil ettiği söylenen Kürtlerle hiçbir toplumsal dinamik ilişkisi olmayan bir kişi üzerinde bu kadar ısrarlı olmaları onların sorunu ele alış tarzlarında açığa çıkartılabılır ancak. Zayıf bir temsilcilik ile sorunun ele alınış süreci üzerinde kendi oyunlarını oynamaları kolaylaşabilirdi ve öyle de oldu.

Şimdi sözkonusu maddeleri inceleyelim: 62. Maddede Kürtler'le ilgili yerel özerklik sürecinden bahsetmek mümkündür. Asur-Keldaniler ise yerel özerklik içinde belirli bir güvenceye kavuşturulmaktadırlar. Dolayısıyla onlar için verilen bağımsızlık sözü daha bu aşamada tartışma dışı bırakılmaktadır. Kürtler için iki madde daha ilave edilmesi ise bir yanılla onların yayılma alanlarının genişliğinden diğere yanılla özellikle güneyde süren isyan hareketinden kaynaklanmaktadır. 64. Madde ile Kürtler böylesi bir oyunun içine çekilmişlerdir.

Kürt devleti kurulmasıyla ilgili suçlanan İngiltere ve Fransa bu maddede hiç de kendi devlet gelenekleriyle bağdaşmayan garip maddeler altına imza koymuşlardır. Eğer ortaya siyasi bir irade konarak devlet kurma girişimi yapıyorsa bunu neden "eğer"li sözlerin arkasına koyduklarını iyi incelemek gerekecektir. Kürtler'in örgütlenmiş tarzda konferansta yer almalarına göz yummayan Bağlaşık devletlerinin en azından Milletler Cemiyeti'ne nasıl bir başvurunun kabul edilebileceğini bilmeleri gerekiyordu. Toplumsal dinamizme dayanmayan bir temsiliğin bu Cemiyetten hiçbir olumlu yanıt

alamayacağı pek tartışma götürmeyen gerçeklik olmasına karşın, böylesi bir maddeyle yola çıkıp ne türden devlet kurulabileceği doğrusu akla başka soruları getirmektedir. İşte burada, ilk etapta soru sorması gerekenler çok eleştirdiğimiz Türk tarihçileri değil, bütün politik yapılarıyla birlikte Kürtler ve daha önemlisi, onlar adına tarih yaptıklarını söyleyenler olmalıdır. Bağlaşık devletleri bununla da kalmıyor, Kürtler'in kendilerini 'bu bağımsızlığa yetenekli olduklarını' göstermek zorunda olduklarını bir kayıt olarak düşünüyorlardı. Bir halkın devletleşme sürecinin böylesine hafife alındığı başka bir belge herhalde yoktur. Dahası; İngiltere'de M. Akelstan Riley'in başını çektiği bir gurup, İngiliz yöneticilerin Kürt devleti kurulmasında gösterdiği uğraşların gerçekten ciddi olması halinde ortaya çıkacak tehlikeli tabloyu çizerek "ne yapıyoruz" sorusunu kendilerine sormuşlardır. Durumun ciddiyeti karşısında Riley bir kitap yayınlayarak Kürtler'in karmaşık toplumsal yapıları ve birbirleriyle olan çelişkileri nedeniyle bir devlet kurmalarının mümkün olmadığını ve İngiltere'nin bu konuda boşuna uğraş verdiğini belirtir. Basında da ilgi gören bu kitap Ortadoğu'daki İngiliz politikasının masa üstüne yatırılmasına neden olur. Çin`de Boxer Savaşlarında bulunan ve I. Dünya Savaşı sonunda Almanya ile yapılan Versaille Antlaşmasını Fransa adına imzalayan dönemin Dışişleri Bakanı Stephen Pichon İngiltere'de süren tartışmaları dikkatle izlemektedir. Fransa'nın zaten belirgin olan Kürt politikasına kesin yargılarını koymaları bakımından bu tartışmalar çok önemlidir. Pichon, Riley'in açtığı tartışmalarla ilgili olarak kendisine sunulan raporun üzerine notlarını düşerken Kürtler'in gerçek durumu da ortaya çıkıyordu: "Kürtler'in yetersizlikleri üzerine M. Riley'in düşüncelerini paylaşıyorum". (Kürdistan Dosyası, cilt 12, s. 37)

Bu farklı düşüncelere karşın İngiltere ve Fransa Kürt sorunuyla ilgili olarak aynı maddelere imza koyabilmektedirler. O zaman bu çelişki nereden gelmektedir? Fransa kurulmasını istemediği bir devlete nasıl onay verebilir? İngilizler görünürde ciddi olarak söz konusu maddeleri imzalamakta ama bu konuda savaşın hemen ertesinde, 'Kürt devleti kurulamaz diye' politika tayin eden ve bunu 27 Aralık 1918'de, henüz Sevr süreci bile başlamadan, İngilizler'le yapılan bir görüşmede açıkca ilan eden (Kürdistan Dosyası, cilt 11, s. 5) Fransızlar'ın neden Sevr Antlaşmasının bu maddelerine imza koyduklarını soru olarak sorabilmeliyiz. Üstelik Fransızlar bu yönlü düşüncelerini Sivas Kongresi'nin hemen ardından, 8 Ekim 1919'da Yüksek Komiser Georges Picot'un 3. Kolordu Komutanı Refet Bele ile yaptığı resmi görüşmede de teyid etmişlerdir. Kemalistler'in Arapça konuşulan topraklardaki sorunlarla ilgilenmedikleri de yine bu toplantıda Türk tarafınca garanti olarak verilmiştir. (Kürdistan Dosyası, cilt 12, s. 8 ve s. 11) Perdeler arkasında durum bu kadar net ve açık iken, öte yanda hala devam eden bir

Sevr Antlaşması nasıl mümkün olabildi? Sözkonusu ettiğimiz zaman kesiti, Kemalistlerin henüz tam ve gerçek güçlerini göstermeden ortaya çıkan politik bir döneme ait olması bakımında da ilgi çekicidir. O halde burada Kürtler'e ve diğer azınlık halklara karşı Batı'nın başka ikiyüzlü politikasıyla karşılaşıyoruz:

Bunun nedenlerini daha sonraları Lozan görüşmeleri sırasında bir İngiliz diplomatın Türk temsilci heyeti başkanı İsmet İnönü'ye söylediği sözlerde en iyi şekilde bulabiliriz. İngiliz diplomat, tartışmaların en hassas konusu olan azınlıklar sorununun sürekli gündemde tutulması karşısında rahatsız olan İnönü'ye dönerek "İsmet Paşa! Senelerce çok şeyler söyledik. Çok şeyler vaat ettik. Bütün dünyada çok taahhüt altına girdik. Şimdi bütün bunlara son verirken, bu kadar merasim yapılmasını neden yadırgıyorsun?" Batı burada adeta günah çıkartıyordu. Bu konuda bütün yük Kemalistlerin sırtına atılıyor ve kendi yükümlülüklerini bu işten böylece kurtarıyorlardı. Kemalistler de çok memnun bir tarzda bu sorumluluğu yükleniyorlardı. Sözkonusu ettiğimiz halklar arasında yarı-bağımsızlıklarını kazanan Araplar dışında Ermeniler, Asur-Kaldeliler ve Kürtler ön sırayı almaktadırlar. Ermeniler Sovyet sınırları içinde kalan bir Ermenistan ile devletleşirken, Bağlaşık devletlerinin yanında savaşa yoğun olarak katılan Asur-Kaldeliler ise çizilen sınırların hiçbir tarafında somut haklar elde edemediler. Asur-Kalde halkı anlamsız bir savaşta onbinlerce evladını kurban ederek zaten azalan nüfuslarını belki yarı yarıya indirdiler.

Bu durumda Kuzey ile Güney Kürtleri'ni farklı kategorilere koymak gerekebilir. Kuzey Kürtleri Osmanlı politikasının pratik uygulama alanı olması bakımından ve Hamidiye Alaylarının Kürt toplum yapısında yarattığı parçalanmış durum nedeniyle pek fazla örgütlü bir toplum örneği sergileyemiyordu. Bu durumu batılıların görmemeleri mümkün değildi. Sorun buraya kadar kimi sosyo-politik durumlar nedeniyle anlaşılır olabilir de. Ancak tam burada, daha örgütlü tarzda ve bir önderlik altında mücadele veren Güney Kürtleri'nin sorunu gündeme gelmektedir. Şeyh Mahmut Berzenci daha o yıllarda 64. Maddeyi yerine getirmiş durumdaydı. Ve üstelik Irak bütünüyle İngiliz mandası altında bulunuyordu. Hiç bir devlet, Milletler Cemiyeti'nin hiçbir yasası bu topraklar üzerinde bir Kürt devletinin kurulmasına engel değildi. Zayıf konumda olan Kral Faysal'ın ise buna itiraz etme şansı bile yoktu. O halde neden İngilizler ikili bir politika güdüyorlardı sorusunu sormanın sırası gelmiştir.

I. Dünya Savaşı sonunda galip gelmelerine karşın yorgun çıkan İngiltere dominyonlarındaki askerleri uzayıp giden bir iç savaşa sürmekte zorlanıyordu. Üstelik bölgenin İslami yapısı bunu daha da karmaşık hale getiriyordu. Müslüman askerler Müslümanlara karşı savaşma yanlısı

değillerdi. Petrol yatakları Irak Kürdistan'ında bulunmasına karşın, bu bölgenin denizden uzaklığının doğurduğu taşıma sorunları, buranın Irak toprak bütünlüğü içinde ele alınmasını gerekli kılıyordu. Öte yandan kurulacak olan ikinci bir devletin güvenliğini sağlamanın yarattığı ağır sorunların yanında, Irak üzerinde belirli yaptırımları uygulayabilmek için bazı kozları -bu arada Kürt sorununu- sürekli elde tutmak gerekmektedir. Böylece Irak'taki krallık rejimi bu sorunlar nedeniyle kendisini her zaman İngiltere'ye muhtaç hissedecekti. Bu türlü politik kaygılar ve bu kaygılara verilen yanıtlar İngiltere'nin gerçek politikasını oluşturuyordu. Kendi egemenlikleri altında tuttukları Kürtler konusunda ortaya koydukları politikalar gerçek ve tayin edici politikalarlardır. Bunlar tartışma dışına itilerek doğru bir sonuca varamayız.

LOZAN'DA BÜTÜN SORUNLAR ÇÖZÜLDÜ MÜ?

Lozan'da ise ortaya çıkan durum Sevr'e göre biraz daha nettir. Ancak burada bazı ayrıntılar dikkat çekse bile üzerinde yeterince durulmadığı görülmüştür. Başlangıçta, Kürt sorununun şu yada bu şekilde ele alınacağını düşünen Kemalistler İsmet İnönü başkanlığındaki Lozan Heyetini Türkler'in ve Kürtler'in temsilcisi olarak göndermişlerdir. Ancak görüşmeler sürecinde İngiliz Heyeti başkanı Lord Curzon azınlıklar sorununu 'Non Musulman' diye bir kategori içinde almaya özen göstermiştir. Azınlıklar sorununun dinsel platformda ele alınmasının Türk heyetinde yarattığı şaşkınlık kısa sürede atlatılmış ve bu kavramın üzerine adeta kendilerini mihlamışlardır. Bu kendilerine sunulan büyük bir hediye idi. Lord Curzon gibi tecrübeli bir diplomat ve devlet adamının bu kavramı rastgele söylediğini sanmak olanaksızdır. Bununla da kalmayıp 12 Aralık 1922 günü yaptığı konuşmasını şöyle sürdürür: "Bu genel düşüncelerimle herhangi bir azınlığın durumunu, bir başka azınlığın durumundan daha önemle belirtmiş olmak istememekteyim. Bunu kolayca yapabilirdim. Nasıl Hıristiyan azınlıkların Asya'da ve başka yerlerde korunmaları zorunlu ise, Müslüman azınlıkları da Avrupa'da korunmaya hakları olduğunu bilinçli olarak düşünmekteyim. Bir başka dinden ya da soydan daha güvenlik içinde bulunmaya hakkı olan hiçbir din ya da soy yoktur." (Seha L. Meray Lozan Barış Konferansı cilt 1 s. 180)

Lord Curzon'un ifade ettiği kavramlar şaşılacak tarzda Misak-ı Milli'nin 5. Maddesine uyması bakımından da dikkati çekmektedir: "Yenen devletlerle düşmanları ve bazı ortakları arasında yapılan antlaşmalardaki esaslar çerçevesinde azınlıkların hukuku, etraftaki ülkelerde bulunan Müslüman ahalinin de aynı hukuktan yararlanmaları koşulu ile tarafımızdan güvence altına alınacaktır. (Prof. Dr. Ahmet Mumcu, Tarih Açısından Türk

Devriminin Temelleri ve Gelişimi s. 50)

Kendilerini çok önceleri bazı gelişmelere hazırladığı gözlemlenen Kemalistler'in ülke gerçekliğine uygun reel politikalar yaptıkları açıkça ortadadır. Özellikle İngilizler'den böylesi hassas bir konuda bu tarzda yardım göreceklarını beklemediklerini sanmak pek olası değildi. Bu nedenle olsa Türk heyeti kendisini önceleri 'Türk ve Kürtler'in' ortak temsilcisi olarak sunuyordu. Gelişmelerin akışı içinde bu yükten de kurtuldu.

Azınlık kavramının bu tarzda ele alınmasıyla büyük bir rahatlığa kavuşan Türk Heyeti, elde ettiği avantajı her fırsatta kullanmasını bilmiştir. Bunun bir ödün değil doğal bir ifade tarzı olduğunu dile getiren İnönü, "Azınlık terimine sınırlı bir anlam verilmesi Müttetiklerce Türk Temsilci Heyetine yapılmış bir taviz gibi gösterilmektedir" diyerek bunun böyle olmadığını vurgulamak zorunda kalmıştır. İnönü, bu kavramın görüşmelerde resmileştirilmesi karşısında doğal sonuç olarak "Türkiye'de hiçbir Müslüman azınlığın" olmadığını "Çünkü kurumsal olduğu kadar uygulamada da Müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım gözetilmediğini" belirterek, geleceğin kendisini haklı çıkartacağını iddia edecek kadar güvenle konuşmuştur. Zaman zaman alt komisyonlarda Kürt, Çerkes ve Araplar'ın da bu tedbirlerden yararlanmaları sözkonusu olmuşsa da kararlar "Müslüman olmayan azınlıklarla" ilgili olarak sınırlandırılmıştır. Heyette bulunan Dr. Rıza Nur azınlık hakları alt komisyonlarda söz konusu olduğunda bunun mümkün olmadığını "Müslüman bir ülkede, Müslüman bir azınlık olmayacağına göre, ülkede yaşayan çoğunluğun kendisi için böyle bir hüküm ileri sürmeyi beklemenin gereksiz" olacağını kavramın mantıki sonucu olarak ileri sürebilmektedir. Etnik kökenden soyutlanmış bir din kavramı sadece Türk Heyetince kabul görmüyordu. İtalyan Heyeti başkanı Montagna çağdaşlaşma yolunda Türk devletini içten bularak azınlıkları güvence altına alan maddeleri yeterli bulmaktaydı.

Görüşmelerin diğer tarafında bulunan Yunan Heyeti de bu kavrama sarılmakta hiç tereddüt etmedi. Venizelos anlaşma maddelerinde 'soy' teriminin metinlerden çıkartılmasını ama 'ulusal topluluktan olma, dil ve din' terimlerinin işlenmesini öneri olarak ileri sürse de sonuç olarak kararlar dinsel topluluk ifadeleriyle yürürlüğe kondu. Sırp- Hırvat- Sloven Krallığı temsilcisi Spalaikovitch Slav kökenli Müslümanlara hangi hakla Türkiye'nin taraf olacağını anlayamadıklarını belirterek bu 'Panislamist' düşünceleri reddeder.

BUNA SONUÇ DİYEYEBİLİR MİYİZ?

Burada ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır: Bütün bu güvencelere ve iyi

niyetle verilen sözlere karşın azınlık hakları sorunu hala tartışmaların odağındadır. Bunu ne Sevr ile ne de Batı'nın düşmanca tavırlarıyla açıklama olanağı yoktur. Türkiye yıllardır kendisinin bir 'Kürt sorunu bulunmadığını' tekrarlayagelmıştır. Devlet erkânı buna kendisini o kadar inandırmıştır ki 1988 yılında bir başbakan "Türkiye'de bir soy azınlığı yoktur, Lozan'a baksınlar diyebilmektedir. Kanunlarla soylar ve dinler yaratılabileceği gerçekten sanılmıştır. Bunun akabinde akli selim sesler yavaş bir ton ile olsa da gelmeye başladı. Basın da ilk kez bu yönlü bir eleştiri Uğur Mumcu'dan geldi. Mumcu, "Lozan'da Kürtler'in azınlık olarak kabul edilmediklerini ama gerçeğin de böyle olmadığını" açıkca ifade etti.

Bugün bile Avrupa Parlamentosu'nda azınlık hakları sözkonusu edildiğinde Yunanistan da kendi toplum gerçeklerine göre değil, yine Lozan'a dayanarak ülkesinde bir Türk azınlığın olmadığını, Yunanlı Müslümanlar'ın bulunduğunu aynı maddelere dayanarak iddia edebilmektedir. Yunanistan'daki Türk azınlığın politik faaliyetleri bu iddiaları çürütmeye yeterli değil midir? Maddelere bakarak bir halkın var ya da yok olduğunu söylemek kadar basit bir yaklaşım, çağdaş devlet adamlığına yakışmıyor. Uluslararası antlaşmaların satır aralarından çıkıp kapıya bu kadar dayanan Kürt sorunu karşısında düzenleyici yasal önlem almamakta ısrar eden bir Türkiye'nin karşısında büyük bir fırsatı yakaladığını sanan Yunanistan'dan başka türlü davranması elbette beklenemezdi. Onlar da yasalarla din ve soy yaratılabileceğine kendilerini inandırmışlardı...

Bu soruları Türk tarihçilerinin de kendilerine sormalarını elbette bekliyoruz. Tarih ancak bu tarzda bir bilim düzeyine çekilebilir.

SONUÇ

Çelişkiler bu kadar açık iken, bilimsel bir araştırma alanı içinde bulunan tarihçilerin politik önyargılarla boğuşacakları yerde, toplumların birbirine karşı halde sıralanmalarını kolaylaştıracak kavramlara destek sunmalarını anlamak zordur. İngilizler'in asıl başardıkları gerçekte bu durum olmuyor mu? Devlet politikasının önyargılı yaklaşımlarını anlamak mümkün... Ama aynı şeyin bilim adına yapılması onarılmaz hatalar doğuracaktır. Daha ilginç bir örnek İsmet İnönü kanalıyla verilebilir: Kürt ayaklanmalarında İngiliz parmağı aramak o kadar önyargılarla doludur ki, bu konu hiçbir ciddi araştırma konusu olmadan bilim adamlarınca immanent hakikat olarak mantık yoluyla peşin kabul görmüştür. Objeye ile subje arasındaki bağ hiçbir zaman bilgi teorisine uygun tarzda ele alınmamıştır. Kürt sorununa çok yakın ilgi duyan İsmail Beşikçi gibi bir araştırmacı bile bu 'a priori' bilgiyi immanent olarak doğrulayabilmektedir. Oysa, hiç beklenmeyen bir otorite, Türkiye

Cumhuriyet'in kurucularından olan İsmet İnönü, beklenmeyecek bir tarzda, Şeyh Sait İsyanı hakkında daha akıselim davranabilmektedir. "Şeyh Sait İsyanını doğrudan doğruya İngilizlerin hazırladığı veya meydana çıkardığı hakkında kesin deliller bulunmamıştır. Fakat bundan şüphe edilmiş ve gerekli tahkikat yapılmıştır" (İsmet İnönü, Hatıralar, cilt 2 s. 202) Hunharca bir cinayete kurban giden Uğur Mumcu bu bilgiyi doğrularken "Doğu İsyanlarında emperyalizmin birinci derecede rol oynadığını" yazan İ. Beşikçi'yi eleştirebilmekteydi. (8 Eylül 1992 Cumhuriyet) Bu eleştiriler Türkiye'de akıselim yolun açıldığının kanıtlarıydılar.

Bir başka uç örnek Prof. Dr. Bayram Kodaman'ın 'Doğu Anadolu İsyanlarında Yabancı Parmağı' isimli araştırmasından verilebilir: Bu bilim adamı da isyanlardaki İngiliz parmağını peşin olarak kabul ettikten sonra Türkiye ve Suriye arasındaki Hatay sorunu ile 1937-38 Dersim İsyanı arasında, hiçbir somut belgeye dayanmadan sadece mantıki bağlar kurarak, bu isyanın Fransa tarafından neden çıkartılmış olabileceği üzerinde tezler üretebilmektedir. Ve kamuoyunu yanlış yöne sevk edebilmektedir. (15 Temmuz 1987 Tercüman) Öte yandan yine bir bilim adamı olarak Erdal İnönü Lozan Antlaşması'na dayanarak "Lozan Antlaşması Türkiye'de azınlık olarak yalnız büyük çoğunluğu İstanbul'da yaşayan Hıristiyan ve Musevi vatandaşları saymıştır. Ana dilleri Kürtçe, Arapça, Lazca olan ya da başka dillerden olan vatandaşlarımız azınlıklar meydana getirmez. Etnik kökenleri, ana dilleri ne olursa olsun hepsi Türk vatandaşlarıdır." diyebilmektedir (28 Ocak 1988, Milliyet). Fakat bu durum Lozan'a göre azınlık statüsünde olanların da Türk vatandaşı olduğu gerçeğini nasıl gizleyebilir?

Söylemek istediğim işte budur: Politika bilime, bilim adamlarınca bu kadar bulaştırılmamalıydı.

Henüz daha sonda değil ve bu konuda olumlu adım atma şansı her zaman vardır. Toplumumuzun büyük çoğunluğunun sağduyulu oluşu bunu kanıtlamaktadır. Politize edilmiş bu ortam ne kadar zorluklar gösterse de bilim adamları ve akıselim politikacılar toplumsal bilinci böylesi bir ortak zemine taşıyabilir ve gerçekten hangi etnik kökenden gelirse gelsin demokratik değerler içinde çağdaş bir yaşam tarzını oluşturabilirler. Bunun için tarafların önce Sevr- Lozan çatışmasından kurtulmaları gerekiyor. Kimilerince karşıt bir örnek olarak gösterilse de Kürtler Sevr'de oyuna getirildiklerini anlamaktadırlar artık. Bunu anlamayanlar ve toplumda habire bu konuyu işlemeye çalışanlar batı başkentlerinde yeni Şerif Paşa rolünü kendilerine biçenlerdir.

Demokrasi ve İnsan hakları evrensel değerler olarak hiçbir devletin güdümünde değillerdir. Bir zamanlar bölgenin en güçlü devleti olan

Osmanlı'yı Avrupa'nın hasta adamı yapan olgunun, kedisini bu çağdaşlaşma sürecine ayak uyduramamasında olduğunu bugün hangi bilim adamı inkar edebilir.

İnsan hakları ve çağdaş değerler bir bütün olarak tüm insanlığın malıdır. Bu değerler batıda ortaya çıksa bile yapısı itibariyle insanlığın gelişmesine sunulmuş değerlerdir. Batıdaki demokratik kamuoyunun kendi bünyesinden çıkardığı bu değerlere sahiplenme ve yansımaları diğer ülkelerde görmesi elbette anlaşılır bir durumdur. Ama bu tür etik değerlerin çok çabuk devlet politikaları altında politize edildiği de bir o kadar doğrudur. Devlet çıkarlarına bağlanmış olarak ele alınan İnsan hakları sorunu sonunda bu çıkarlar altında ezilmeye mahkumdur. Hafızalardan silinmeyen Ermeni sorununu incelersek göreceğiz ki bu soruna Batı ve Rusya ne kadar kendi devlet çıkarları için bulaşmışlar ise, Ermeni sorunu da kendine has ulusal özelliğini o kadar kaybetmiştir. Nihayetinde biz bu ülkede yaşıyoruz ve sorunun ele alınış tarzı da bu topraklarda olacaktır. O zaman insan haklarını, demokratik ve çağdaş değerleri bu topraklarda yaşayan insanlarla paylaşma elbette bir hak olacaktır.

Türkiye'nin de imza koyduğu Paris Şartı, Avrupa'nın da kendisine biçtiği zorunlu bir çağdaşlaşma sürecinin başlangıç noktasıdır. Tek tek devletler ele alındığında bunu uygulamanın zorluğu her ülkenin sahip olduğu politik sorunlar nedeniyle aksamaya uğrayabiliyor. Bu anlaşmaya ev sahipliği yapan ülkenin, Fransa'nın bile bu Şart'a uymakta ne kadar zorlandığına şahit olmaktayız. Avrupa Birliği'nin temel bir ülkesi olan Fransa, 1990 yılında imzalanan bu anlaşmanın yükümlülüklerini kendi iç politik yapısı nedeniyle tamamiyle uygulayamamaktadır. Bunda Jakobenci ulus-devlet geleneğinin de büyük bir payı vardır. Dolayısıyla her ülkenin iç yasalarının Paris Şartı'na uygun olması için belirli bir zamana ihtiyaç duydukları muhakkaktır. Tabuları oldukça bol olan bir ülkede bu sürecin daha da uzun olması kaçınılmazdır. Fransa'nın 1999 yılında etnik bölgelerin kültürel yapısı ve haklarıyla ilgili anayasal bir düzenlemeye gideceği bilinmektedir.

Bu tür uygulamaların zorlukları elbette bilinmektedir. Ama tarihsel yolun çizgisi bir kez çizilmiştir ve hiç kimsenin, hangi gerekçelerle olursa olsun bu akıma karşı durma şansı yoktur. Bizde ise Paris Şart'ı bazı çevrelerce yeni bir Sevr olarak kamuoyuna sunulmaktadır. Geleneksel devletin devamından yana olan bu çevreler, tarihsel bakışa sahip olmadıklarından körleşmiş gururlarının kurbanı olmakla kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'yi Avrupa'nın yeniden hasta adamı yapmanın bilinçsizliğine düşmektedirler. Tarihsel gurur çağdaştırıldığı ölçüde çağın gereklerine yanıt verilebilen bir toplum olunabileceğini, kendisini yenileyip geliştirebileceğini bilimsel ve toplumsal kurumlar önlerine bir hedef olarak almadan sorunların aşılması da bir o kadar zor olacaktır.

BELGEYEK DÎROKÎ

HOXYBÛN

DESTÛRA GIŞTÎ Û PEYMANA NETEWÊYÎ

ARMANC:

1) Bi biryara Kongreya Kurdî ya yekem ku di şê çiriya pêşîn de civiya, bi navê Xoybûn rêxistineke neteweyî hate damezirandin.

2) Armanca rêxistinê; rizgarkirina Kurd û Kurdistanê di bin nîrê Turkiyê de û di nava sînorên xwerêstî û neteweyî de damezirandina dewleteke serbixwe ya Kurdistanê ye.

3) Ji bo gihaştina vê armancê, rêxistin wê hemû kurdan li dora xwe bicivîne û li ser bingeh û çarçewa berjewendiyên dualî, bi her cûr aliyan re têkiliyan daye.

MERCÊN BEŞDARIYÊ:

4) Her kurdekî ku Peymana (sûnda) Kurdî ya neteweyî û fermanên wê destûrê bipejirîne û bicîanîna pêwîstiyên wê teahut bike, dikare beşdarî nav rêxistina Xoybûnê bibe.

Her kes gava beşdarî nav rêxistinê bibe, divê heqekî beşdariyê bide û

endametiyek mehê qebûl bike.

5) Her kesê ku beşdarî nava Rêxistinê bibe, ji aliyê heyetek desthilatdar ve bi vê sûnda li jêr tê sûnd dan. Endamên wezîfedar yên rêxistinê ku bi serê xwe dikarin bi karê rêxistinê re rabin, vê sûndê weke teahutnamê bi wan kesên ku wê bînin nav rêxistinê didin nivîsandin û îmze kirin.

” Ez li ser şeref û namûsa xwe û bi Xwedê sûnd dixwim ku li kî derê dibe bila bibe û serê min jî tê de here, ez dê hemû fermanên ku ji alî kes û heyetên desthilatdar yên rêxistinê bînin dan, herf bi herf bi cî bînim; ez dê ji binî de dev ji bîr û baweriyên şexsî û endametiya rêxistinên ku heta niha ez endamim, berdim û ji bo bidestxistina armancên neteweyî, hew bîr û baweriyên rêxistina Xoybûnê biparêzim.

Ez dê sir û razên ku bi giştî weke endamekî Rêxistinê û bi taybetî bi riya wezîfeyên ku bê dayin, pê bihisim, êşkere nekim. Bi çî awayî dibe bila bibe, di rewşên êşkerekirina sir û razan û nebicîanîna fermanên rêxistinê de, ez dê bi her cezayê ku li min bê birîn, razîbim û eger ferman bê dayin, ez dê bi xwe vî cezayî li ser xwe bi cî bînim.”

Wergera ji tirkî: Bavê Hêvî

www.arsivakurdi.org